ORTAÖĞRETİM
Güzel Sanatlar Lisesi

DESEN
11

Ders Kitabı

Yazarlar
İsmail Şamil YAMAN
Mustafa DOĞAN
Rasim SÖLPÜK
Serpil ŞENEL

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI
……., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 6818
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 1058

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Yrd. Doç. Dr. Rasim BASAK

Dil Uzmanı
Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı
Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
İsmail ŞENER
Turgay ÜNAL

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı
Kenan PINARBAŞI

Grafik Tasarım Uzmanı
Haluk ÖZKAN

ISBN 978-975-11-4709-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile ikinci defa 2.882 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

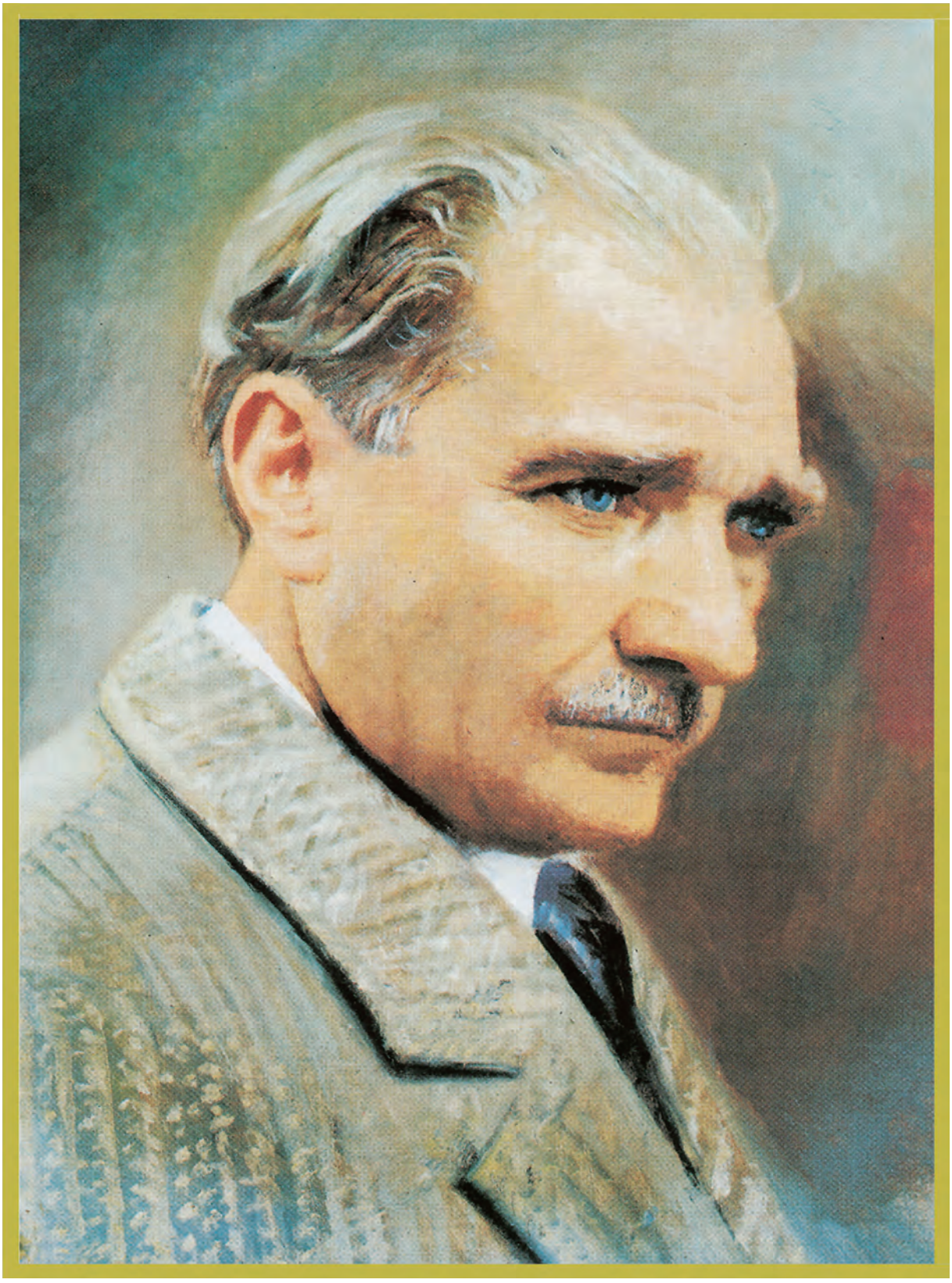

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

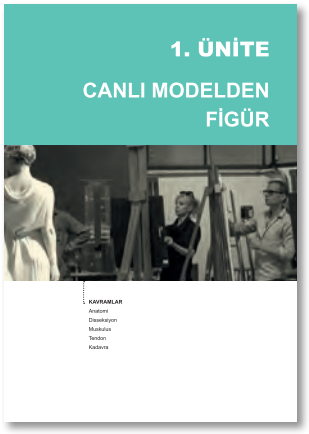

11.1. ÜNİTE: CANLI MODELDEN FİGÜR..... 10

11.1.1. ANATOMİ..... 12
11.1.1.1. İnsan Anatomisi..... 12
İnsan Anatomisinin Bölümleri..... 17
11.1.1.2. İskelet ve Kas Yapısı..... 18
a) İskelet Yapısı..... 18
b) Kas Yapısı..... 20
11.1.1.3. Anatomik Parçaların Biçimi ve Yapısal Özellikleri..... 23
a) Baş ve Boyun..... 23
b) Gövde (Göğüs, Karın ve Leğen Bölgesi..... 25
c) Kollar (Kol, Ön Kol ve El)..... 27
ç) Bacaklar (Uyluk, Bacak ve Ayak)..... 31
11.1.1.4. Anatomik Yapının Çizgiyle İfadesi..... 35

11.1.2. PARÇA-BÜTÜN İLİŞKİSİ..... 40
11.1.2.1. Bütünü Oluşturan Elemanların Birbiriyle Olan İlişkisi ve Oranları..... 40
a) İnsan Anatomisinde Oranlar..... 43
b) İnsan Anatomisinde Altın Oran..... 44

11.1.3. BİRLİK-BÜTÜNLÜK..... 44
11.1.3.1. Figürü Oluşturan Unsurların Karşıtlık, Tekrar ve Uyum İlkeleriyle Bir Araya Getirilmesi... 44

OKUMA PARÇASI..... 50
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME..... 51

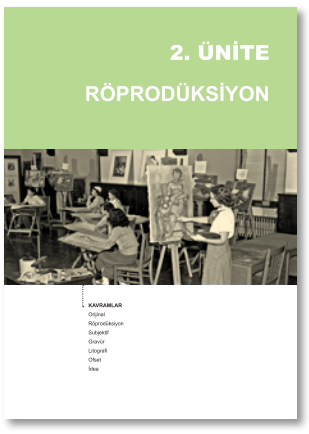

11.2. ÜNİTE: RÖPRODÜKSİYON..... 56

11.2.1. RÖPRODÜKSİYON ÇALIŞMALARI..... 58
11.2.1.1. Seçilen Sanatçılardan İç Mekân Desenlerinden Kopya Çalışmaları..... 60
11.2.1.2. Önemli Sanatçılara Ait Dış Mekân Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması..... 64
11.2.1.3. Seçilen Sanatçıların Dış Mekân Desenlerinden Kopya Çalışmaları..... 66
11.2.1.4. Önemli Sanatçılara Ait Canlı Modelden Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması..... 68
11.2.1.5. Seçilen Sanatçılardan Canlı Modelden Desenlerin Kopya Çalışmaları..... 70

OKUMA PARÇASI..... 74
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME..... 75

İÇİNDEKİLER

11.3. ÜNİTE: MEKÂN ÇİZİMLERİ 78
11.3.1. MEKÂN VE DOĞADAN ÇİZİMLER 80
11.3.1.1. İç Mekân Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması 84
11.3.1.2. Çeşitli İç Mekân Desenleri 86
11.3.1.3. Doğadan Desen Çizimleri 91
OKUMA PARÇASI 96
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 97

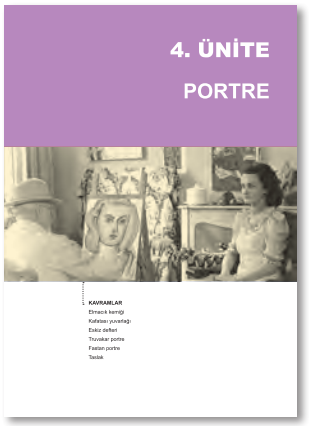

11.4. ÜNİTE: PORTRE 98
11.4.1. FARKLI PSİKOLOJİK DURUMLAR (DUYGU İFADELERİ) 100
11.4.1.1. Baş Anatomisinin İncelenmesi 100
11.4.1.2. Baş Anatomisinin Karakteristik Özellikleri 104
11.4.1.3. Baş Anatomisini Oluşturan Organlar 105
11.4.1.4. Canlı Modelden Farklı Duyguları İfade Eden Portreler 123
11.4.2. OTOPORTRE 127
11.4.2.1. Aynada Baş Anatomisini İncelenmesi 128
11.4.2.2. Baş Anatomisinin Karakteristik Özelliklerini İnceleme 129
11.4.2.3. Baş Anatomisini Oluşturan Organların Biçimsel Özelliklerini İnceleme 129
11.4.2.4. Otoportre Çizimi 130
OKUMA PARÇASI 131
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 133

11.5. ÜNİTE: DESEN TEKNİKLERİ 136
11.5.1. FARKLI MALZEME VE TEKNİKLERLE DESEN ÇALIŞMALARI 138
11.5.1.2. Desen Çalışmalarında Farklı Teknikler 139
a) Kurşun Kalem 139
b) Sangin 144
c) Füzen 148
ç) Tarama Ucu 152
d) Tükenmez Kalem 156
e) Lavi ve Sulu Boya 158
f) Pastel Boya 162
11.5.1.1. Farklı Malzemelerle Yapılmış Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması 167
OKUMA PARÇASI 168
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 170

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI 173
SÖZLÜK 174
KAYNAKÇA 176

KİTABIN TANITIMI

Ünite numarasını gösterir.

Ünite adını gösterir.

Bölümle ilgili öğrenilmesi hedeflenen kavram ve terimleri gösterir.

Ünitede yer alan bölüm başlıklarını ve sırasını gösterir.

Ünite ile ilgili karekod bu bölümde yer alır.

Hazırlık çalışmaları bu bölümde yer alır.

Ünite başlıkları bu bölümde yer alır.

Konu başlıkları bu bölümde yer alır.

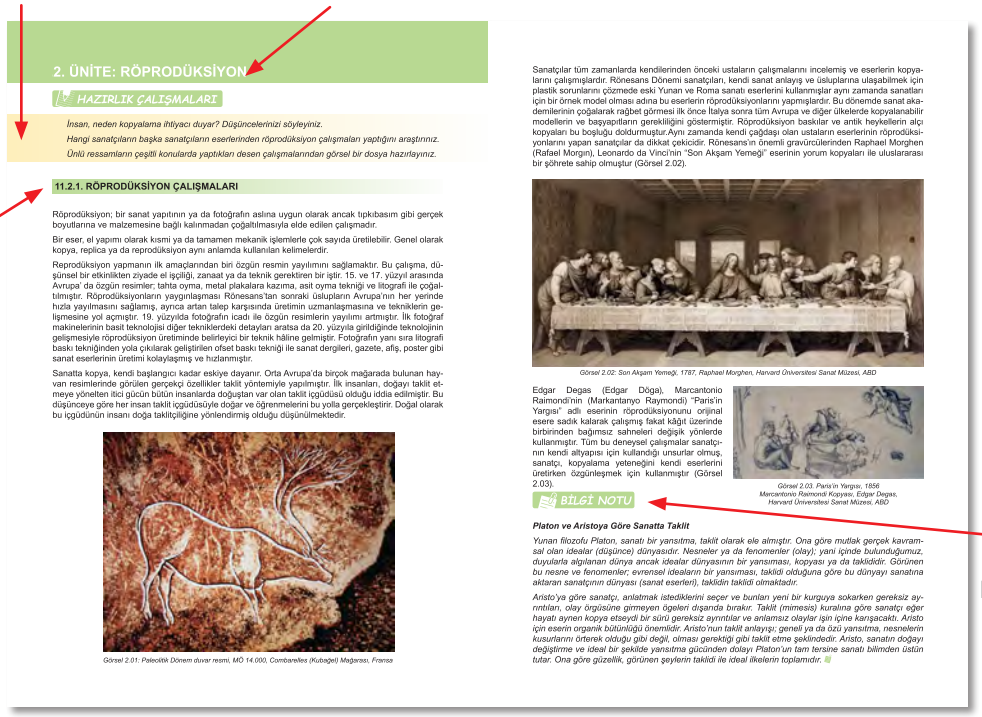

Bilgi notu bu bölümde yer alır.

Uygulama bu bölümde yer alır.

İnceleme bu bölümde yer alır.

Programda yer alan değerler ve konu başlıkları bu bölümde yer alır.

UYGULAMA

Başınızı ayna karşısında sağa, sola çevirerek farklı açılardan görecek şekilde anatomik açıdan inceleyiniz.

Ellerinizle kafatası yuvarlağını hissediniz. Baş anatominizin şeklini tarif ediniz.

Aynı yöntemi kullanarak baş anatominizi oluşturan organların (saç, kulak, göz, burun, çene, ağız, yüz şekli) şekillerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

Öğrendiğiniz portre çizim kuralları ve otoportre başlığında verilen görsellerin ışığında ayna karşısına geçerek otoportrenizi çiziniz (Görsel 4.42, 4.43, 4.44, 4.45 ve 4.46).

Çizdiğiniz otoportreyi kendinize benzetebildiniz mi? Söyleyiniz.

Desen çizim tekniği açısından değerlendirildiğinde çalışmanızı başarılı buluyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız.

Yaptığınız çalışmalardan sonra yeni portreler çizmek ister misiniz?

Çiziminizde 35x50 cm resim kâğıdı ile farklı kalem çeşitlerini kullanabilirsiniz.

Yaptığınız otoportrenizi arkadaşlarınıza bir sunum ile anlatınız. Sunumunuzu kendini ifade edebilme ve öz güven açısından değerlendiriniz.

Görsel 4.46: Otoportre,1639, Rembrandt, Metropolitan Müzesi, ABD

İNCELEME

Farklı duyguları ifade eden görselleri inceleyiniz (Görsel 4.34).

Görsellerde hangi duyguların ifade edildiğini görselin altındaki boşluğa yazınız.

Görsel 4.34: Duygu ifadelerini gösteren çeşitli yaş, ırk ve cinsiyette portreler

Okuma parçası bu bölümde yer alır.

Ölçme ve değerlendirme bu bölümde yer alır.

OKUMA PARÇASI

DOMINIQUE INGRES'İN (DOMİNİK ENGIR) ATÖLYEDE SÖYLEDİKLERİ

Büyük sanatçılar, sadece eser üretmekle kalmamış aynı zamanda sanat üzerine düşünceler öne sürmüşlerdir. Bunlardan biri de Fransız ressam Dominique İngres'tir. İngres, atölyesinde öğrencilerine uyarılarda bulunmuş, sanat ve sanatçılar üzerine kendisi için notlar tutmuş ve yakınları ile konuşmalar yapmıştır. Aşağıdaki metin, bu notlar ve konuşmalardan hareketle derlenen kitaptan alınmıştır.

- Hep çizmek gerekir, kalemle çizemediğimizde gözlerimizle çizmemiz gerekir. Pratik olmadan teftiş etmeye kalkarsanız gerçekten iyi bir şeye varamazsınız.
- Çizmek, sadece dış çizgileri yeniden üretmek olmadığı gibi desen de sadece çizgiden ibaret değildir. Desen anlatımdır, iç biçimdir, plandır, modeledir. Geriye de hiç bir şey kalmaz! Desen, resim sanatının dörtte üçünü içerir. Kapının üzerine bir tabela koymam gerekse "Desen Okulu" yazıp koyardım, ressam yaratacağımdan da emin olurdum.
- Modelde büyüklükler arasındaki oranlara bakınız, o oranlarda yatar bütün karakter. Derinden sarsın sizi, siz de sarsıcı biçimde aktarın bu göreli büyüklükleri. Yok, yöntemi seçmez de el yordamı ilerlerseniz hiçbir şeyin değeri olmaz. Temsil etmek istediğiniz figürü gözlerinizde zihninizde bütünüyle bulundurun, yaptığınız figür de zaten sahip olduğunuz ve önceden tasarladığınız imgenin sadece tamama erdirilmesi olsun.
- Bir figür çizdiğinizde en başta hareketini belirlemeye, hareketini nitelemeye uğraşın. Hep dediğim gibi hareket hayatın ta kendisidir.
- Doğayı incelediğinizde en başta bütüne bakın sadece. Bütüne sorular yöneltin, sadece onu sorgulayın. Ayrıntılar, yola sokulması gereken önemli küçük şeylerdir. Biçim geniş, daha da geniştir! Biçim, her şeyin dayanağı ve koşuludur. Duman bile çizgiyle dile gelmeli.
- "Çizgi çizmediğim tek bir gün bile geçmemeli." diyordu Apelles. Bununla demek istediği şuydu -ben de tekrarlıyorum işte- Çizgi, desendir, her şeydir.
- Ressam, zarafetle ilgilenmekle haklıdır ama buna bir de gücü eklemelidir; Güç ile zarafet birbirlerini dışlamaz. Resmin bütünü hem güçlü hem de zarif bir desendir. Zarif yanıyla etkilenesi gereken bir tablo bile söz konusu olduğunda -kim ne derse desin- resim işte o sağlam, gururlu ve kişilik sahibi desende yatar. Tek başına zarafet yeterli değildir, sadeleştirilmiş desen de yeterli değildir. Daha fazlası gerekir. Desenin büyütmesi, sarıp sarmalaması gerekir.
- Resim yapmadan önce uzun uzun desen yapın. Sağlam bir temele dayanırsa binanız, rahat yatıp uyursunuz.
- Resimde anlatım, çok iyi desen bilmeyi gerektirir çünkü kesinlikle doğru biçimde dile getirilmezse başarılı olamaz. Yarım yamalak hâkim olmak, ıskalamaya neden olduğu gibi yaşamadıkları duyguların sahtesini yapmaya uğraşan sahte adamları göstermek anlamına gelir. En uç derecedeki kesinliğe sadece çok iyi bir desen bilgisi edinmekle ulaşılabilir. Modernler arasında anlatımı en iyi verenler, desen konusunda heş en önemli olanlardır. Raffaello'ya bakın bir!
- Sanatın asli yanı olan anlatım, biçime sıkı sıkıya bağlıdır öyleyse. Renk konusunda o kadar iyi olmak gerekir ki anlatımı kusursuzca aktaran ressamlar, renkçi olarak aynı üstünlüğü gösterememişlerdir. Bundan dolayı onları yermek, sanatı yeterince bilmemek demektir. Aynı kişiden birbiriyle çelişen niteliklere sahip olması istenemez. Kaldı ki itibarına gölge düşmemesi için rengin gerektirdiği çabukluk, biçimlerin kusursuz anlığının zorunlu kıldığı derinlemesine incelemeye uygun düşmez.
- Eskiler bizden üstündü. Bunun da tek nedeni, görme tarzlarının hem güzel hem içten hem güçlü hem de aklı başında olmasıydı. Bu ilkeyi hiç yitirmediler ve her şeye uyguladılar. Her şeyde alışkanlık haline getirdiler. Sanatlarından ya da uğraşlarından geriye kalanlara hatta mutlaka hor gördükleri o sıradan çömleklere bile hayranız, o güzelim çizgileri bizi hâla büyülüyor.
- İşte bu görme tarzını keşfetmeliyiz yeniden. İp koptu. Daha sonra İtalya'da sanat alanında yaşanan Rönesans sırasında kopan ipin iki ucu bir anlığına bağlandı yeniden ama ardından gelen barbarlık dolu yüzyıllarda yeniden koptu. Yeniden düğüm atmak gerekiyor ipe.

INGRES, J.A.D., Atölyede Söyledikleri Notlar ve Düşünceler, (s. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35) Janus Yayıncılık, İstanbul, 2016

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME

MEKÂN ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓)

	BECERİLER	DERECELER		
	11.3.1.2. Çeşitli iç mekân desenleri çalışır.	Evet	Hayır	Kısmen
1.	35x50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi ve cetveli hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım alttlık veya şövaleyi hazırladım.			
4.	Ders kitabı içindeki iç mekân görsellerinden veya oluşturduğum görsel dosyasından çizim için bir resim seçtim.			
5.	Görseli inceleyerek resim kâğıdı üzerinde basit ve hafif çizgilerle mekânın konumunu belirledim.			
6.	Mekân içinde yer alan obje, figür, araç gereç vb.nin yerlerini belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
7.	Görseli incelediktan sonra daha önceden çizdiğim işaretlere bağlı kalıp basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapıyı kurgulayarak mekân görselini ortaya çıkardım.			
8.	Kurguladığım geometrik yapıyı araştırma çizgileri ile çizmeye başladım.			
9.	Desen kurallarını dikkate alıp resim kalemleri (H, HB, B...) ile mekân içindeki obje, figür, araç gereç vb.nin form ve biçimlerini ortaya çıkararak çizime devam ettim.			
10.	Mekân görseline dikkat edip çizim üzerinde son düzeltmeleri yaptıktan sonra çizimimi tamamladım.			

Değerlendirme

Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen ve hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

1. ÜNİTE

CANLI MODELDEN FİGÜR

KAVRAMLAR

Anatomi

Disseksiyon

Muskulus

Tendon

Kadavra

“Ben, anatomi hakkında tam bir bilgiye ulaşmak için pek çok kadavranın bütün uzuvlarını teker teker inceledim. Her uzvun resimlerini öyle yaptım ki bunlara bakınca o uzuv elindeymiş gibi fikir sahibi olabilirsin.”

LEONARDO DA VINCI

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

1.1. ANATOMİ
1.2. İNSAN VÜCUDUNDA PARÇA-BÜTÜN İLİŞKİSİ
1.3. İNSAN VÜCUDUNDA BİRLİK-BÜTÜNLÜK İLİŞKİSİ

11.1. CANLI MODELDEN FİGÜR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- *İnsan anatomisinin geometrik ifadesi ile ilgili çizimler araştırarak bir dosya düzenleyiniz. Bu görsellerden eskiz defterinize çizimler yapınız.*
- *İnsan anatomisi ve bölümleri ile ilgili görsel kaynaklardan akademik çizimler araştırarak görsel dosya oluşturunuz.*
- *İnsan anatomisini parça-bütün ve birlik-bütünlük açısından inceleyiniz ve gözlemlerinizi paylaşınız.*

11.1.1. ANATOMİ

Anatomi, vücudun normal biçimini ve yapısını inceleyen bilim dalıdır. İnsan vücudunda bulunan bütün oluşumların yapılarını, şekillerini, birbirleriyle ilişkilerini ve karakteristik özelliklerini inceler. Yunanca "anatome (ana: çıkarmak, tome: kesmek)" kelimesinden türeyen terimin Latincedeki karşılığı "dissection"dır (İng: disekşın, Fr: disseksiyon). "Dissection" anatomiyle aynı anlamı taşımakla beraber günümüzde cerrahide ve anatomi öğretiminin yöntemlerinden biri olan kadavra eğitiminde dokuların kesilerek parçalara ayrılması işlemini belirtmek için kullanılmaktadır (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Ağaç ile Adam, 17. yüzyıl, Jan de Bisschop (Yan dö Bişhop), Rijks (Rekş) Müzesi, Amsterdam, Hollanda

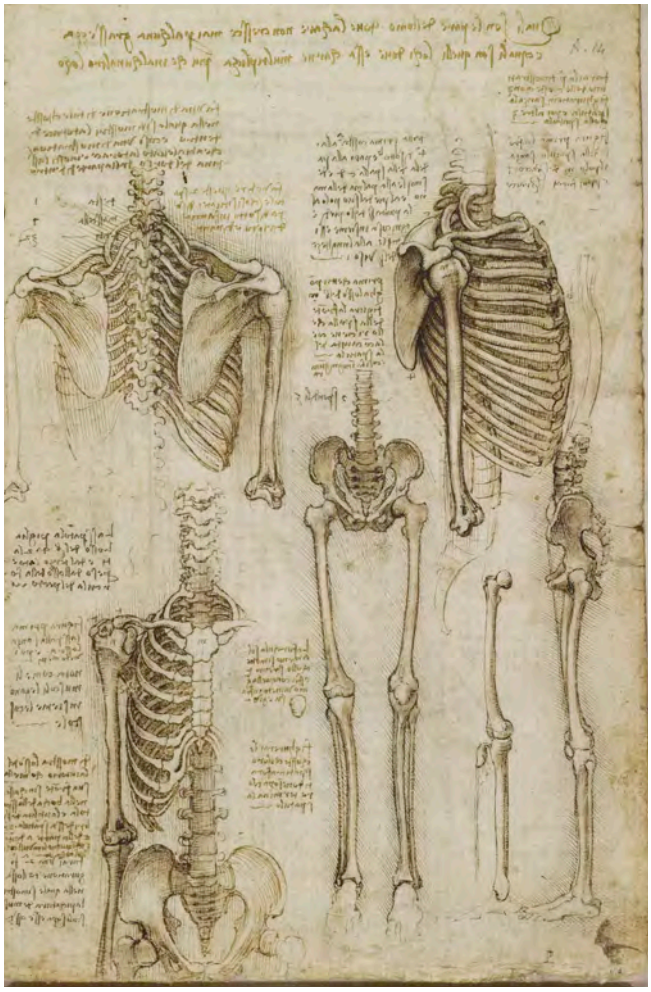

Görsel 1.2: Anatomi etütleri, 1510-1512, Leonardo da Vinci Kraliyet Koleksiyonu, İngiltere

Güzel sanatların ilgi alanında olan anatomi, yapı ve perspektif görünüş ile estetik arasında doğrudan bir bağlantı yakalayan sanatsal anatomidir.

İnsan vücudunun iç yapısını öğrenmeye çalışan anatomistlere en büyük destek sanatçılardan gelmiştir. İnsan bedenini gerçekçi tasvir etmek yarışına girmiş bulunan ünlü ressam ve heykeltıraşlar, kadavra disseksiyonlarına katılarak yüzeysel şekilleri meydana getiren alttaki yapılara ilgi duymuşlardır. Onların yetenekleri sayesinde disseke edilmiş anatomi parçalarının gerçekçi resimleri yapılmıştır. Rönesans Dönemi'nin en önemli sanatçılarından biri olan Leonardo da Vinci'nin (Leonardo da Vinsi) anatomi çalışmaları, bu alanda yapılan en iyi örnekler arasında yer alır.

Leonardo, Marcantonio della Torre'yle [Merkantonyo dela Tore (1481-1511)] tanışmasıyla birlikte anatomi çalışmalarına hız vermiştir. Bu ikilinin hazırladıkları çalışmalar sonradan "İnsan Anatomisi" adıyla bir araya toplanmıştır. Bu kitap için çizdiği eskizlerin yanlarına sağdan sola doğru okunan notlar alan Leonardo'nun anatomiye olan merakı, insan kadavraları üzerinde çalışacak kadar fazladır (Görsel 1.2, 1.3 ve 1.4).

Resim ve araştırmalarını içeren on üç defterde dönemin en önemli bilimsel çalışması olarak nitelendirilen gerçek anatomi bilgileri bulunmaktadır.

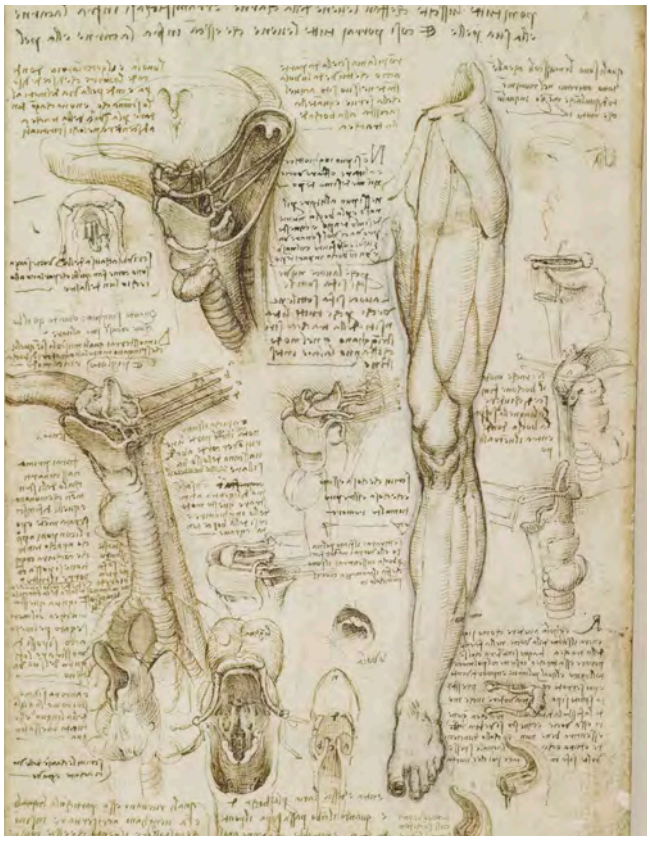

Görsel 1.3: Anatomi etütleri, 1509-1510, Leonardo da Vinci, Kraliyet Koleksiyonu, İngiltere

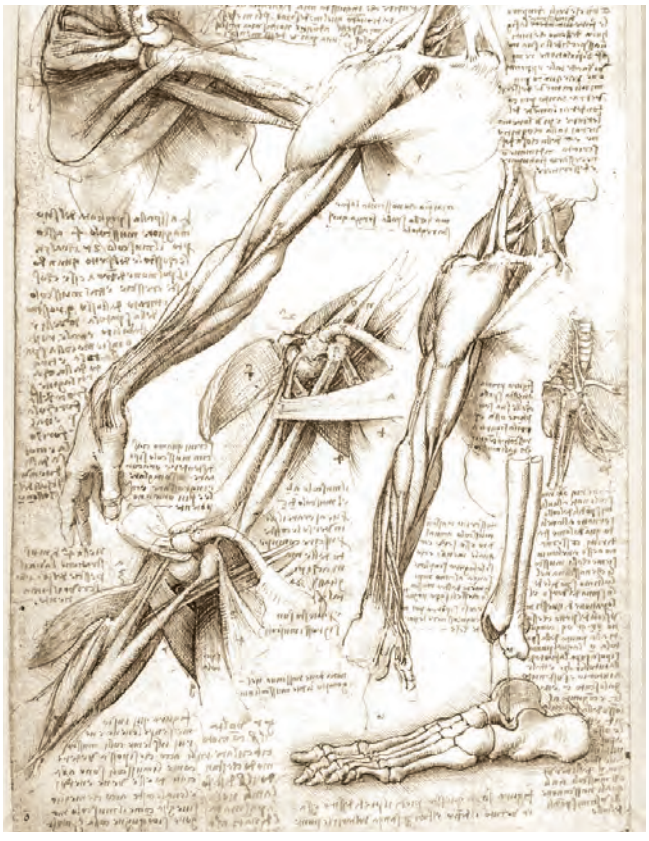

Görsel 1.4: Anatomi etütleri, 1509-1510, Leonardo da Vinci, Kraliyet Koleksiyonu, İngiltere

Leonardo, hazırlamış olduğu defterlerde ayrıntılı anatomik çizimlerini bir metinle birlikte sunmuştur. Neredeyse modern bir metotla önce tek tek kemikleri ve kemiklerin birbirleri ile ilişkilerini sonra eklemlerin hareket olanaklarını en sonunda da kasların fonksiyonlarını anlatmıştır. Bilgisi ve resim tekniği, Leonardo'nun anatomik araştırmalarını bir başyapıta dönüştürmüştür.

Sanatçının notlarında belirttiği "Dış hatları anlamak için bedenin iç yapısını bilmek gerekir." ve "Ressamın, hangi harekete hangi sinirin ve kasın neden olduğunu bilmesi için sinirlerin, kemiklerin, kasların ve tendonların anatomisini bilmesi gerekir." gibi sözleri de sanatsal anatominin özünü oluşturmaktadır.

İNCELEME

- Leonardo da Vinci'nin sanat hayatını ve eserlerini araştırarak inceleyiniz.
- Yaşadığı dönemin koşulları itibariyle sanatçının çalışma ortamı hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.
- Leonardo da Vinci, anatomi çizimleri ve deneysel araştırmaları niçin yapmış olabilir? Bununla ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.
- İnsani değerler açısından Leonardo da Vinci'nin sanata ve bilime katkısı hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

Edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak Leonardo da Vinci'nin öz güveni ve insana duyduğu saygıyı yorumlayınız.

Leonardo ile aynı dönemde yaşayan Michelangelo da (Mikelancelo) anatomiye özel ilgi göstermiştir. Elde ettiği olağanüstü zengin form tasarımları ile figürün hareketlerine ve pozlarına o zamana kadar görülmemiş dinamik bir güç katan sanatçı; doğa taklidini aşmış, modellerin tahmin bile edilemeyen pozlarını bulup bedeni kendi yöntemiyle bölerek bunları birleştirmiştir. Buna rağmen kahramanlarının anatomisinde rahatsız eden bir yapaylık yoktur. Ressam, tüm eserlerinde çıplak insan bedeninin iç gerilimini ve hareketini büyük bir tutkuyla ifade etmiştir (Görsel 1.5, 1.6 ve 1.7).

Görsel 1.5: Anatomi Çizimleri,1517,
Michelangelo Baunorotti Simoni, Albertina Müzesi, Avusturya

Görsel 1.6: Anatomi Çizimleri (detay), 1511,
Michelangelo Baunorotti Simoni, Albertina Müzesi, Avusturya

Görsel 1.7: Anatomi Çizimleri (detay), 1511,
Michelangelo Baunorotti Simoni, Metropolitan Müzesi, ABD

11.1.1.1. İnsan Anatomisi

UYGULAMA

Görsel 1.8'de insan anatomisinin ön ve arka cepheden görünüşüne ait verilen örnekleri inceleyiniz.

- İncelemenizden edindiğiniz izlenimlere dayanarak insan anatomisini oluşturan bölümlerin ön ve arkadan görünüşlerindeki benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz.
- İnsan anatomisinde bütününü oluşturan bölümlerin birbirilerine oranlarını söyleyiniz (örneğin başın vücuda oranı, elin kola oranı gibi).
- Görsel 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7 ve 1.8'i eskiz defterinize çiziniz.

Görsel 1.8: İnsan anatomisi, "Sanatçılar İçin Anatomi" kitabından alınarak düzenlenmiştir.

Görsel 1.9: Rembrant van Rijn (Remrant fan Reyn), 1632, Doktor Tulp'un Anatomi Dersi, Mauritshuis (Mauritöhs) Müzesi, La Haye (Dan Haag)

Sanatçılar anatomi ile hem bilimsel hem de görsel açıdan ilgilenmişlerdir. Birçok ressam, Andreas Vesalius'un [Andıreyas Vasilyus (1514-1564)] "De Humani Corporis Fabrica (De Humani Korporis Fabrika)" adlı kitabının illüstrasyonlarını yapmıştır. Bu resimler bugün tıp öğrencilerinden çok sanat öğrencilerine hitap etmektedir. Calcar (Kelkar), Titian (Tityan), Tortebat, Moro gibi ressamlar, anatomik verileri kompozisyon hâlinde çizmiştir. Daha sonraki çalışmalarda da anatomik etütler peyzajlı ve hayvanlı kompozisyonlar içinde sunulmuştur.

Rembrandt'ın dünyaca ünlü "Dr. Tulp'un Anatomi Dersi" tablosu, bu bağlamda sanat ve anatomi birlikteliğini en üst seviyede dile getiren eser olmuştur (Görsel 1.9).

Sanatçıların yaptığı anatomik araştırmalar bedenin daha iyi tanınmasını sağlamıştır. Bunun yanında anatomi, alt dallara ayrılarak gelişim göstermeye devam ederken insan vücudunun oran ve boyutlarını saptayan ölçü birimleri de geliştirilmiştir.

Her ne kadar plastik anlamdaki bedenin gelişimi söz konusuysa da kilise baskısı altında yapılan Rönesans sanatında, sanatçının kişisel tarzı bir parça geri planda kalmıştır. Bu durum Barok ve Romantik Dönem'de değişmiş, anatomi algısı herkesin kabul edebileceği bir seviyeye ulaşmıştır. Bilimsel değerlerin değiştiği dönemde ortaya çıkan empresyonizm; yeni bir bakış açısı getirmiş, beden idealize edilmeden gerçekte nasılsa ve sanatçı tarafından nasıl algılanıyorsa öyle imgeleştirilmiştir. Sanayileşme ve modernizm ile birlikte sanat, insana ait olan şeylerden uzaklaşmış, yapısalcı bir şekle bürünmüştür. Bu ortamda sürrealist sanatçılar, anatomi yorumlarında psikanalize, bilinç dışına ve rüyalara yer vermişlerdir.

Anatomi, yirminci yüzyılın ikinci yarısında performans (gösteri sanatı), body art [badi art (vücut sanat)], fotoğraf ve video çalışmaları ile sanatçı ve izleyici arasında önemli bir etkileşim aracı hâline gelmiştir.

İnsan Anatomisinin Bölümleri

İNCELEME

İnsan anatomisinin bölümlerini gösteren Görsel 1.10'u inceleyiniz.

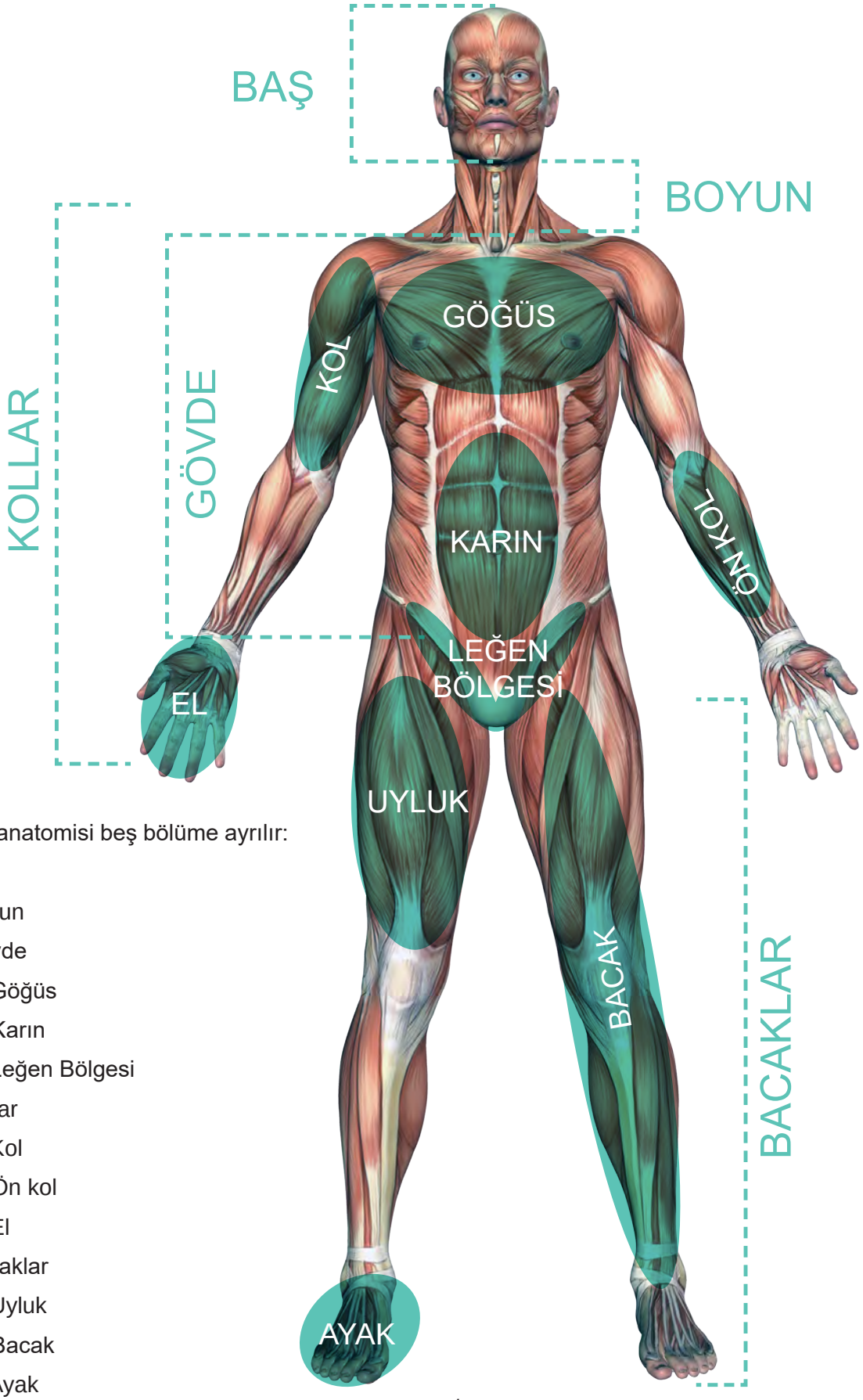

İnsan anatomisi beş bölüme ayrılır:

1. Baş

2. Boyun

3. Gövde

- **a)** Göğüs
- **b)** Karın
- **c)** Leğen Bölgesi

4. Kollar

- **a)** Kol
- **b)** Ön kol
- **c)** El

5. Bacaklar

- **a)** Uyluk
- **b)** Bacak
- **c)** Ayak

Görsel 1.10: İnsan anatomisinin bölümleri

11.1.1.2. İskelet ve Kas Yapısı

a) İskelet Yapısı

İNCELEME

- İnsan anatomisine ait iskelet yapısını gösteren Görsel 1.11'i inceleyiniz.
- İskeleti oluşturan kemiklerin biçimini, büyüklük farklılıklarını ve birbirlerine oranlarını gözlemleyiniz.

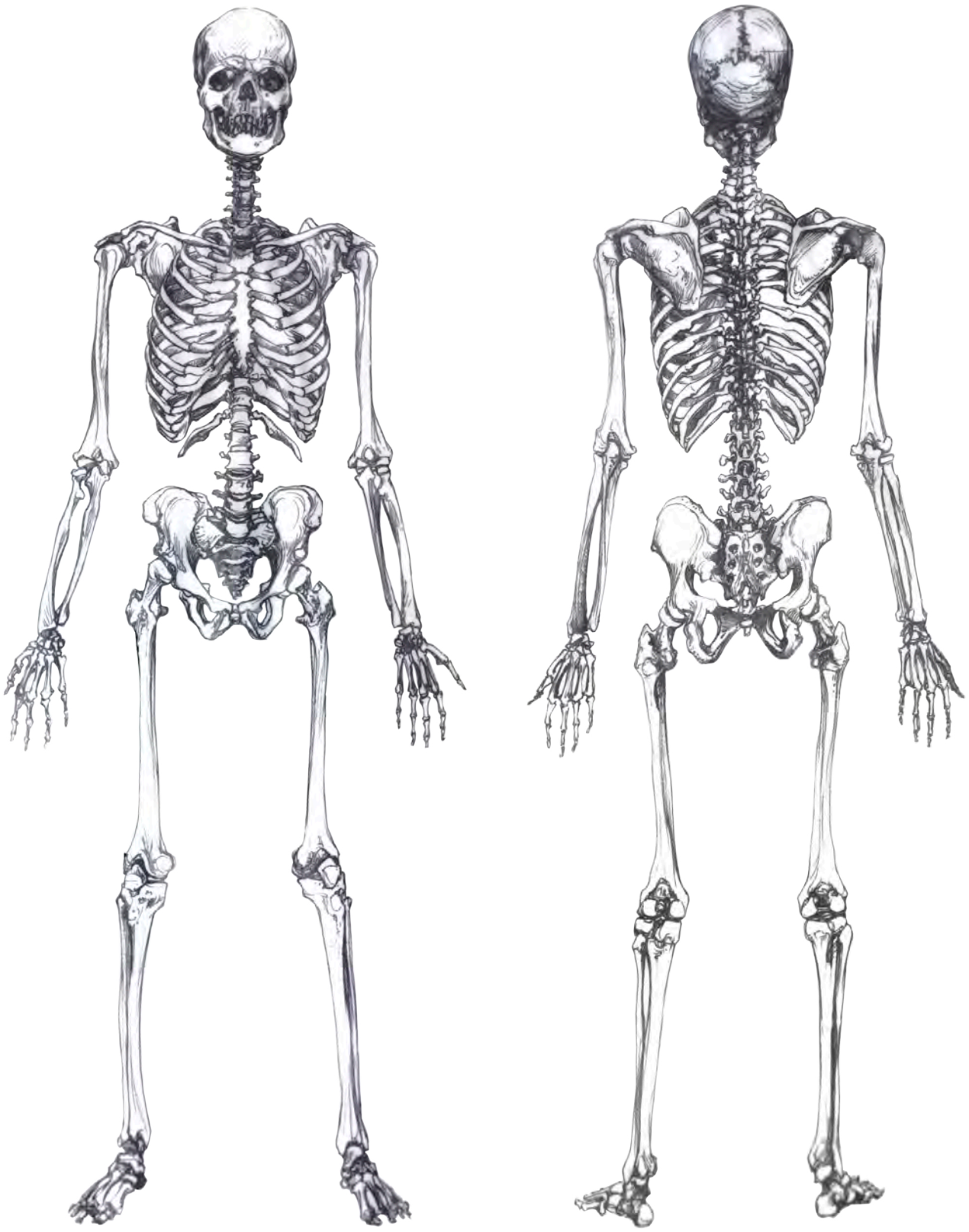

Görsel 1.11: İnsan iskelet yapısı, 2004, "Sanatçılar İçin Anatomi", Sarah Simblet

İskelet sistemi, kemikler ile bunları birbirine bağlayan eklemlerden meydana gelir. İskelet, insan vücudunun dengede durmasını, hareket etmesini ve hayati önem taşıyan organların korunmasını sağlar (Görsel 1.12).

Genel olarak yetişkin bir insanda 206 kemik bulunur. Şekil ve boyut yönünden altı farklı kemik vardır: uzun (kol, bacak, parmak), kısa (el ve ayak bileği), yassı (kafatası, kaburga, kürek ve göğüs kemiği), düzensiz (omurlar, kuyruk sokumu, çene kemikleri), susamsı-sesamoid (diz ve el bileği) ve ilave kemikler (ayak kemikleri).

Görsel 1.12: İki Erkek ve İskeletleri, detay, 1540, Domenico del Barbiere (Domeniko del Barbiyare), Metropolitan Müzesi, ABD

b) Kas Yapısı

Kas hareket sisteminin aktif bölümüdür. Kas terimi Latince musculus (muskulus) diye ifade edilmektedir. İnsan vücudunda 656 kas bulunmaktadır. Bu sayı kemik sayısının üç katından fazladır.

UYGULAMA

Görsel 1.13'te insan anatomisinin kas yapısına ait çizimi inceleyiniz.

- Anatomiyi oluşturan bölümlerin kas yapılarını ve birbirlerine olan oranlarını karşılaştırınız.
- Göğüs kasları ile kol kasları, karın kasları ile bacak kasları arasındaki biçim ve yapısal farklılıkları söyleyiniz.
- Görsel 1.11, 1.12, 1.13, 1.14 ve 1.15'i eskiz defterinize çiziniz.

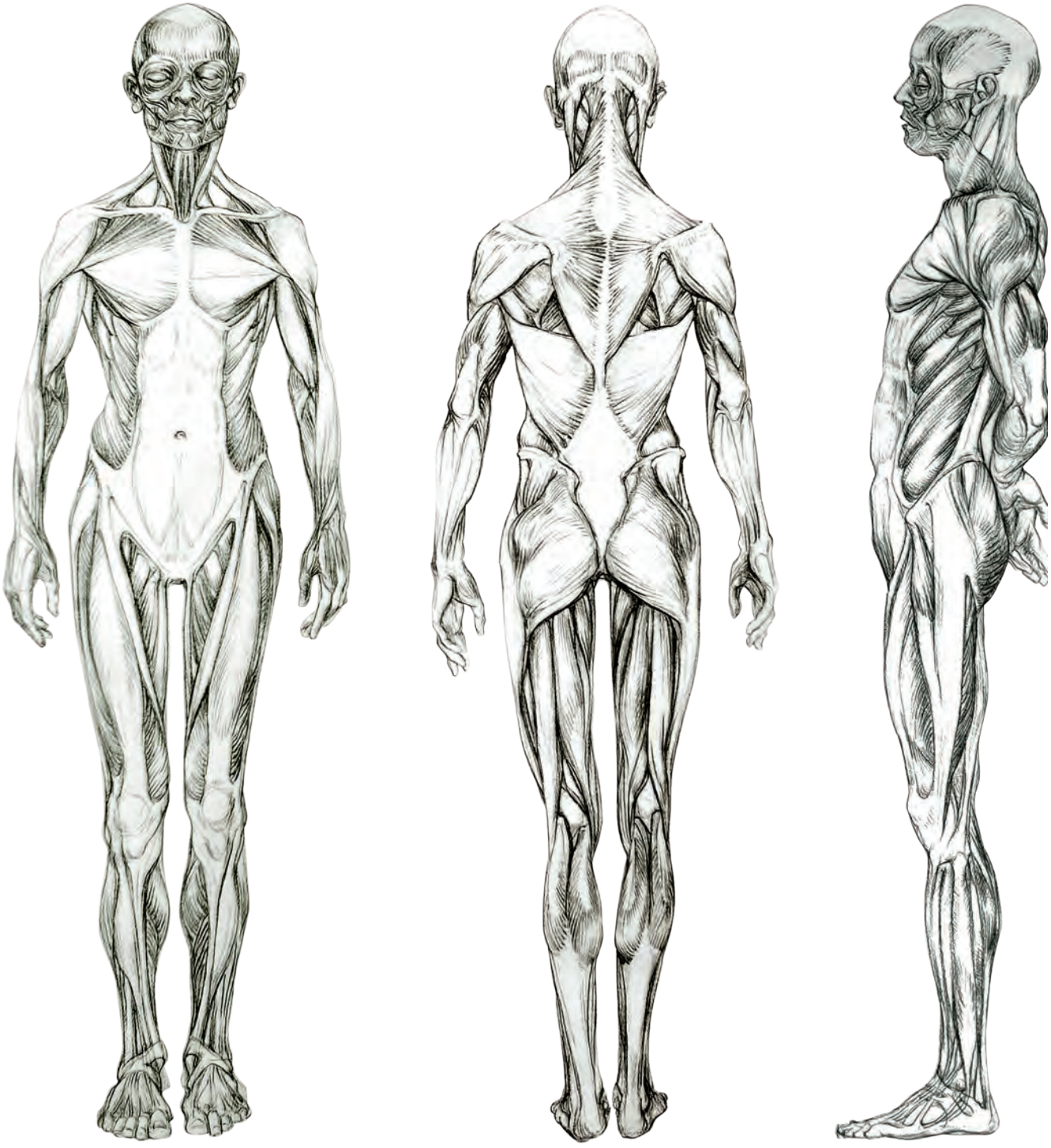

Görsel 1.13: İnsan anatomisi kas yapısı çizimi, 2004, "Sanatçılar İçin Anatomi" kitabından alınarak düzenlenmiştir.

Kas dokusu yapısal ve fonksiyonel olarak ikiye ayrılır

1. Düz Kaslar
2. Çizgili Kaslar (İskelet Kası)

Düz kas, kalp dışında diğer iç organlar ve damarların duvarlarında bulunur. İç organlarımıza ait bu kaslar isteğimiz dışında kasılıp gevşer. Kalp kası, ritmik olarak kasılmakta olup istemsiz olarak çalışır fakat çizgili kaslardan oluşur (Görsel 1.14).

Vücut ağırlığının yaklaşık %40'ını oluşturan çizgili kaslar (iskelet kası) uzun ve kalındır. İsteğe göre çalışan bu kasların reflekslerde istem dışı kasılmaları da vardır. İskelet kasının insan bedeninin dış formunu belirleme özelliği vardır ve anatomideki yeri önemlidir.

Görsel 1.14: Kas sistemi, Andreas Vesalius, 1540, "De Corporis Humani Fabrica", Ulusal Tıp Kütüphanesi, ABD

İskelet kasının her iki ucu; bir bağ dokusuna, kemiğe, bulunduğu organa veya deriye tutunmaktadır. Kas kasıldığında tutulma yerlerinden biri sabit kalırken diğeri hareket etmektedir. Sabit tutunma yerine **origo** (origo), hareket edene **insersio** (insersiyo), kasın kemiğe tutunduğu yere ise **tendon** denir. İskelet kasının üç önemli fonksiyonu vardır: hareket, vücut şeklinin ayarlanması ve ısı üretimi. Kasların şekilleri bu fonksiyonlara göre oluşmuştur.

Kaslar gruplar hâlinde çalışmaktadır. Örneğin bedenin üst bölümü öne veya arkaya doğru eğilirse bu harekete birçok kas grubu katılır (Görsel 1.15).

Görsel 1.15: Kas sistemi, Andreas Vesalius, 1540, "De Corporis Humani Fabrica", Ulusal Tıp Kütüphanesi, ABD

11.1.1.3. Anatomik Parçaların Biçimi ve Yapısal Özellikleri

a) Baş ve Boyun

İnsan vücudunun en üstünde bulunan, beyin ve duyu organlarını taşıyan bölümüne **baş** adı verilir. Toplam 22 kemikten oluşan baş iskeletine kafatası denir. Kafatası, göğüs kafesine 7 boyun omuru ile bağlanır. Boynun hareketli olması, başın rahatça hareket etmesine olanak verir (Görsel 1.16).

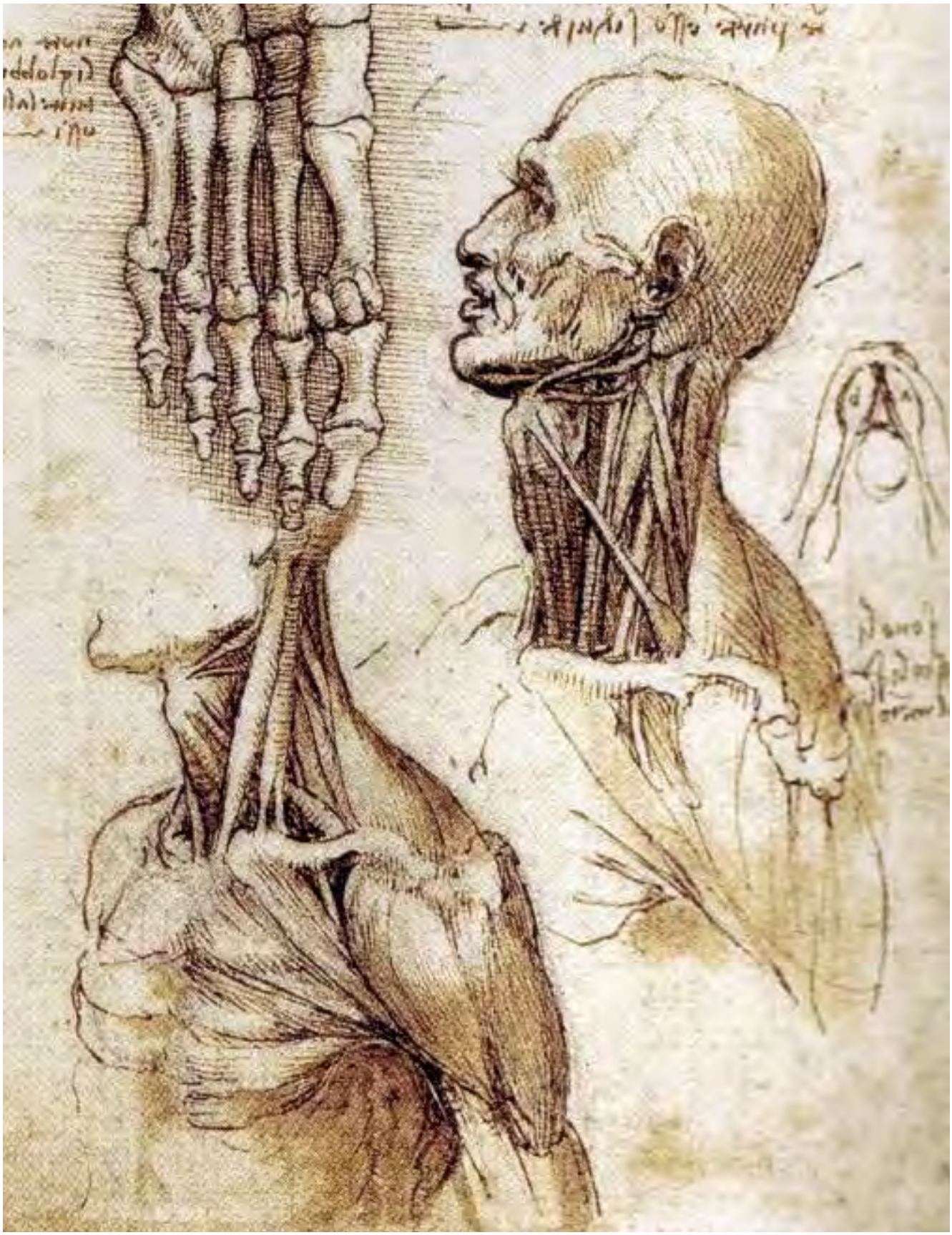

Görsel 1.16: Anatomi etütleri, detay, 1510-1512, Leonardo da Vinci, Kraliyet Koleksiyonu, İngiltere

Kafatası, beyni koruyan bölüm ile yüz iskeletinden oluşur. İki bölümün kemikleri birçok yerde ortaktır. Kafatası kemiklerinin arasında dikişler adı verilen oynamaz eklemler bulunur (Görsel 1.17). Sadece alt çene kemiği hareket olanağına sahiptir.

Üst bölümünün şekli oval olan kafatasının görevi, beyni taşımak ve korumaktır. Alnın bitiminden itibaren şakaklara ve enseye doğru saçlarla örtülmüştür. Saçsız insanlarda bu kemikler daha belirgindir.

Göz çukuru, burun boşluğu, şakak kemeri, yanaklar ve ağız boşluğundan meydana gelen yüz iskeleti, çenelerin kemik desteğini sağlar (Görsel 1.18).

Yüzün dış formunu; alın, burun, ağız, çene, kaşlar, gözler, şakaklar, yanaklar ve kulaklar oluşturmaktadır. Gözler, burun ve kulaklar duyu organlarının dış anatomik yapılarıdır. Alnın yapısı hemen hemen iskeletin aynısıdır, çıkıntıları belirgindir. Erkeklerde burun bölgesi öne doğru çıkıktır, kadında ise daha düzdür (Görsel 1.19 ve 1.20).

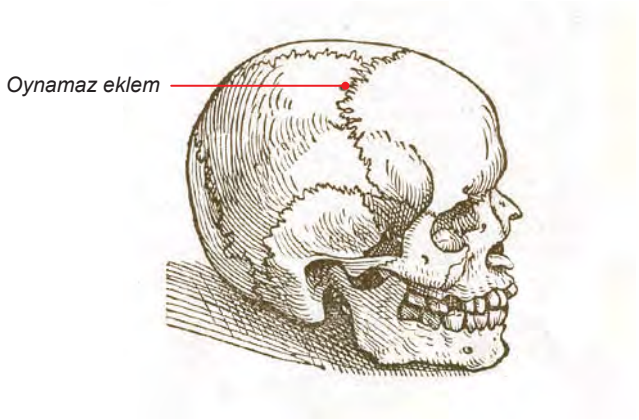

Görsel 1.17: Kafatası, detay, ?, Andreas Vesalius, "De Corporis Humani Fabrica" Ulusal Tıp Kütüphanesi, ABD

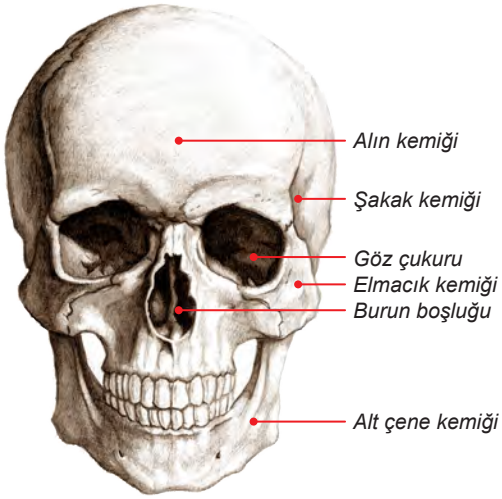

Görsel 1.18: Kafatası

UYGULAMA

- Görsel 1.16, 1.17, 1.18, 1.19 ve 1.20'yi eskiz defterinize çiziniz.

Görsel 1.19: Erkek portresi, 1625, Guido Reni (Guyido Reni), Los Angeles County Sanat Müzesi, ABD

Görsel 1.20: Genç kız portresi, 1523, Andrea del Sarto, (Andıreya del Sarto), Ulusal Sanat Galerisi, Washington, ABD

b) Gövde (Göğüs, Karın, Leğen Bölgesi)

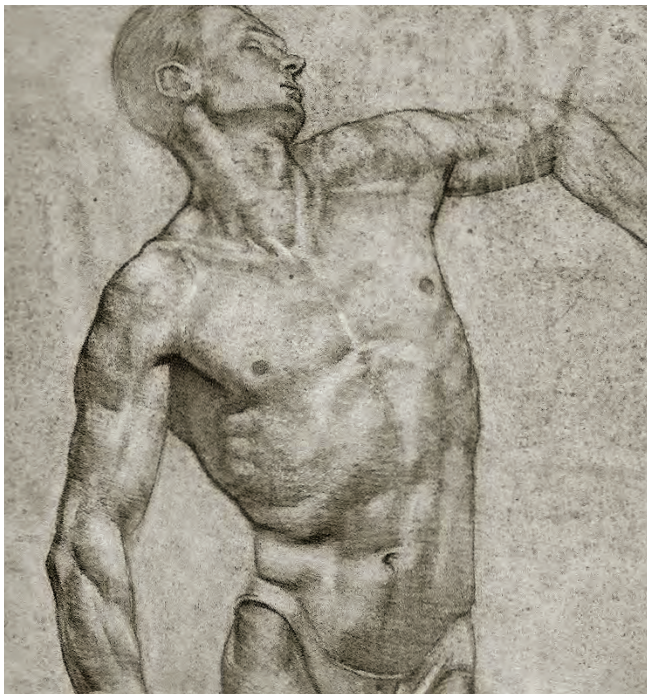

Görsel 1.21: Detay, Aleksandra Bistrova Sanat Akademisi, öğrenci çizimleri, St. Petersburg, Rusya

Görsel 1.22: Göğüs kafesi

İnsan bedeninin en geniş bölümü gövdedir. Omurgaya tutunan göğüs kafesi ve kalça, aralarındaki karın bölümü ile birlikte gövdeyi oluşturur (Görsel 1.21 ve 1.22).

Omurga, kafatası tabanından başlayıp boyun ve tüm gövde boyunca uzanan bir kemik kolondur. Kabaca "S" şeklindedir ve omur adı verilen kemiklerin birleşmesiyle meydana gelir. Boyunda 7, sırtta 12, belde 5 omur bulunur (Görsel 1.23).

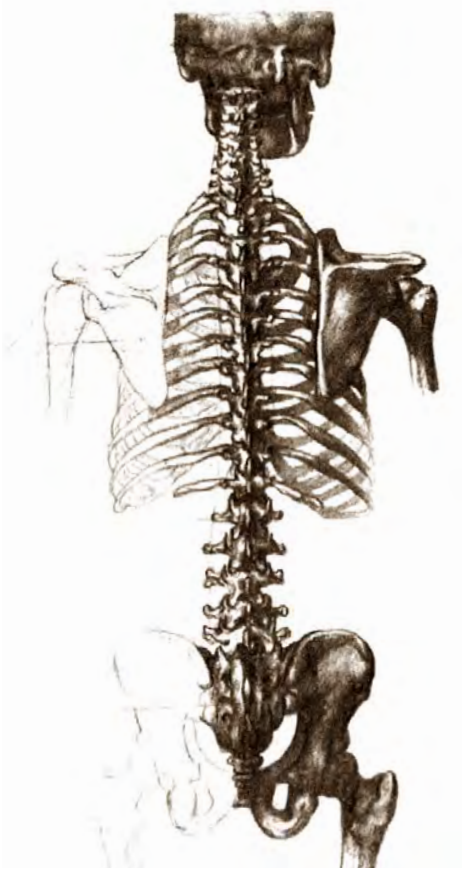

Görsel 1.23: Gövde iskeleti ve omurga "Sanatçılar İçin Anatomi" Enyo Barchai (Enyo Barçhayi)

Görsel 1.24: Omurga çizimleri, "Sanatçılar İçin Anatomi", Enyo Barchai

Omurga, kafatası ile bedenin diğer bölümleri arasındaki bağlantıyı sağlar ve destek görevi yapar. Bunun yanında omuriliği korur, elastik özelliği ile hareket özgürlüğü verir ve soluk alıp vermeyi destekler. Omurganın sırt bölgesindeki omurlarına bağlanan kaburgalar, önde göğüs kemiğine bağlanarak göğüs kafesini oluşturur (Görsel 1.24).

UYGULAMA

- Görsel 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25 ve 1.26'yı eskiz defterinize çiziniz.

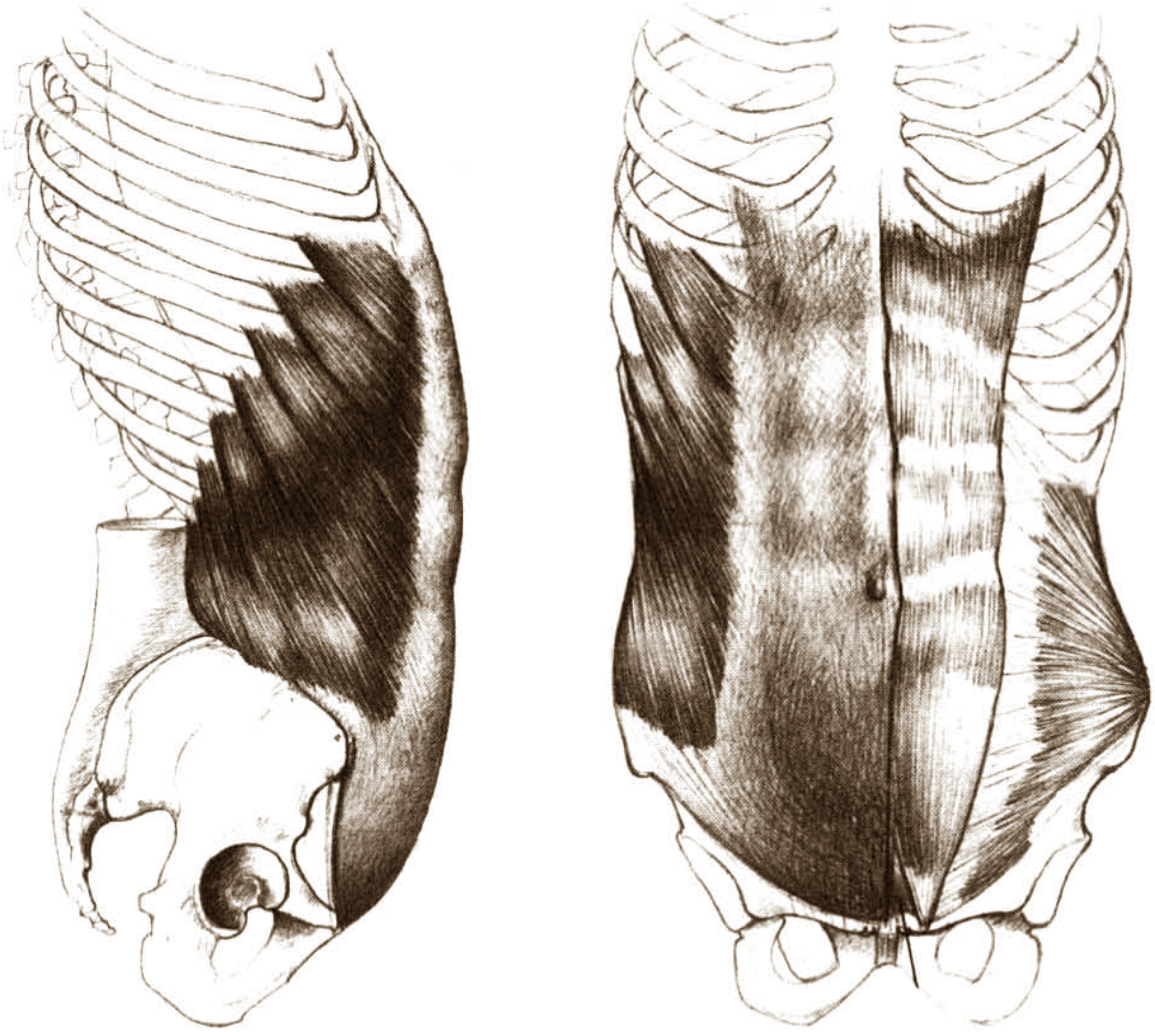

Görsel 1.25: Gövde kas yapısının önden ve yandan görünümü, "Sanatçılar İçin Anatomi", Enyo Barchai

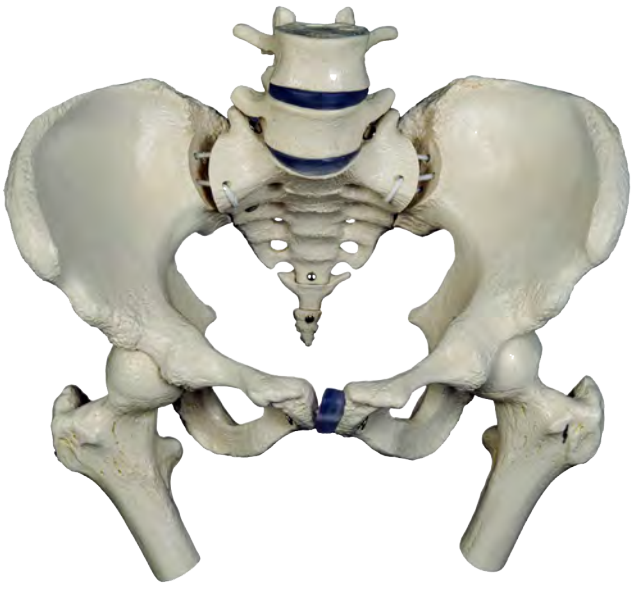

Görsel 1.26: Leğen kemiği

Gövdenin göğüs bölümünün yüzeyi ve kaburgaların arası kaslarla kaplıdır (Görsel 1.25). Kaslar erkekte belirgindir ve dışarıdan rahatlıkla görülmektedir. Kadında ise göğüs tarafından örtülmüştür.

Gövdenin ikinci bölümü karındır. Karın, omurganın bel bölümünü ve göğüs kafesi ile kalça kemiği arasındaki yumuşak dokuları kapsar. Bu bölgenin dış görünüşünü belirleyen; karın boşluğundaki iç organları destekleyen ve koruyan; solunumu, sindirimi kolaylaştıran; gövdeye eğilme, bükülme hareketi yaptıran güçlü kaslar vardır.

Karnın en önemli bölümü göbektir. Göğüs kemiği çıkıntısı ve göbek çukurunun arasında karın kaslarının kasılmasıyla belirginleşen bir oluk oluşur.

Kalçayla birlikte karın bölgesinin alt kısmı, gövdenin üçüncü bölümü olan leğeni oluşturur (Görsel 1.26). Burada idrar ve üreme organları bulunmaktadır.

c) Kollar (Kol, Ön Kol ve El)

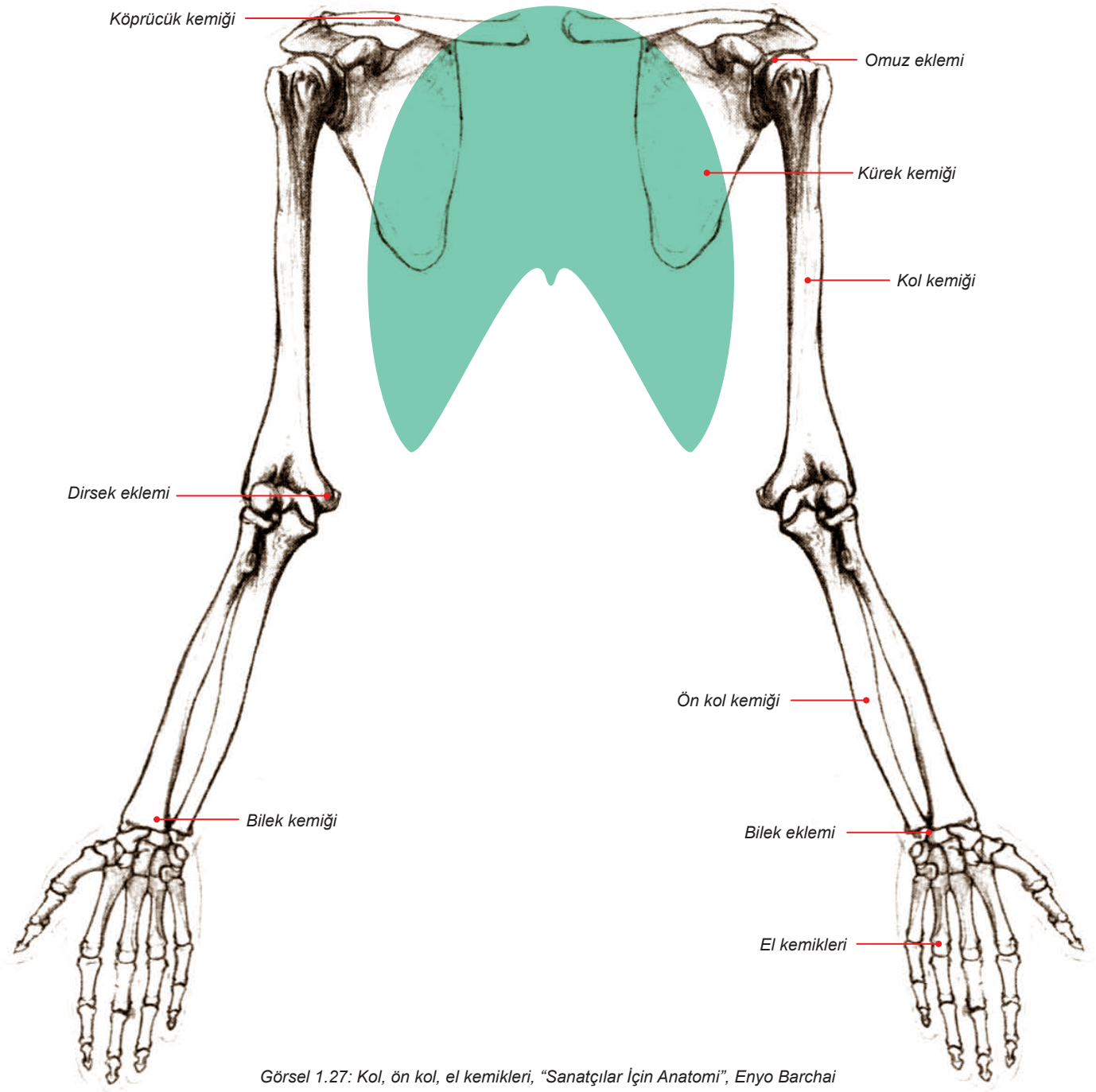

Görsel 1.27: Kol, ön kol, el kemikleri, "Sanatçılar İçin Anatomi", Enyo Barchai

Gövdenin üst bölümü olan göğsün iki yanında, sağ ve sol olmak üzere simetrik uzantılar bulunur. Bunlar bedenin en hareketli, dinamik ve esnek bölümünü oluşturan kollardır. İnsan vücuduna önden bakıldığında omuz, kol, ön kol ve el ayırt edilmektedir. Kollar, insan bedeninde çok yönlü çalışma organı olarak şekillenmiştir (Görsel 1.27).

Üst bölüm gövdeye iki köprücük ve iki kürek kemiği ile takılmıştır. Omuz kavşağı olarak adlandırılan bu bölgenin görevi, üst bölüme geniş bir hareket yeteneği sağlamasıdır.

Köprücük kemiğinin uzunluğu, bedenin üst tarafının genişliğini belirler. Çoğunlukla kalçanın pozisyonuna zıt bir açıda olduğu için köprücük kemiğinin hareketi, modelin pozisyonunu belirlemek için önemlidir.

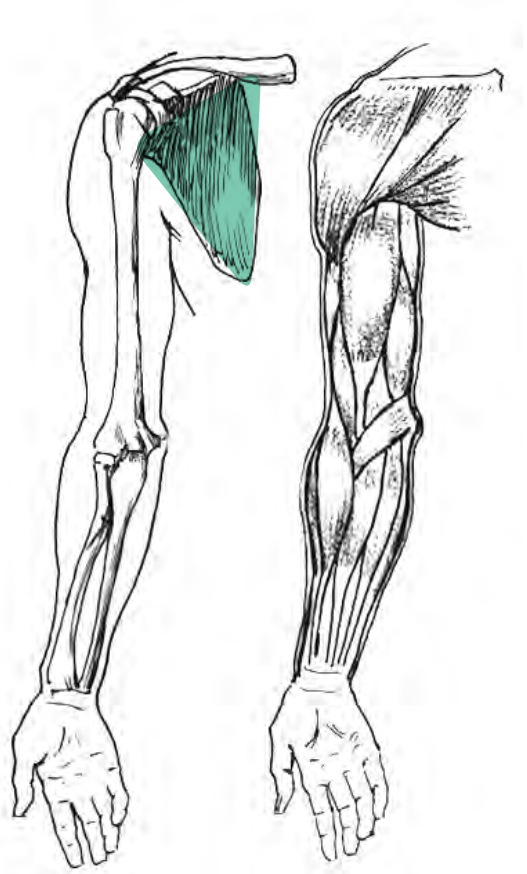

Görsel 1.28: Kolun kas yapısı "Figür Çizimi", Andrew Loomis

Üç köşesi, üç kenarı ve iki yüzü olan kürek kemiğinin üçgen şeklinde yassı bir şekli vardır (Görsel 1.28). Gövdeye kas ve bağlarla tutunan bu kemiğin göğüs kafesiyle arasında eklem yoktur. Kürek kemiğinin kalın dış köşesinde de bir eklem yüzü yer alır. Burada kol kemiği ile bağlanarak omuz eklemini oluşturur.

Kol kemiği, iki ucu genişlemiş uzun bir kemiktir. Üst ucunda omuz eklemini oluşturan iki kemik kabartısı vardır. Kemiğin alt ucu da dirsek kemiğine bağlanır. Burada üç eklemin birleşmesi ile meydana gelen dirsek eklemi oluşur. Dirsek eklemi ile üst bölümün yapabildiği hareketler bükme açmadır. Ayrıca bu eklem, ön kola içe ve dışa dönme hareketi yaptırabilmektedir.

Normal pozisyonda ön kolun iki kemiği birbirine çaprazdır. İçte kalan kemik, dirsek için dışta kalan kemik ise el bileği için önem taşır.

Ön kolun iç ve dış yöndeki hareketi tüm üst bölümünün hareketiyle birleşip eli 360˚ döndürebilmektedir (Görsel 1.29).

Kürek kemiği ve omuz eklemi

Kürek kemiği

Kol kemikleri

Ön kol kemikleri

Görsel 1.29: "Sanatçılar İçin İnsan Anatomi Atlası", Stephen Rogers Peck (Sıtıvın Racırs Pek)

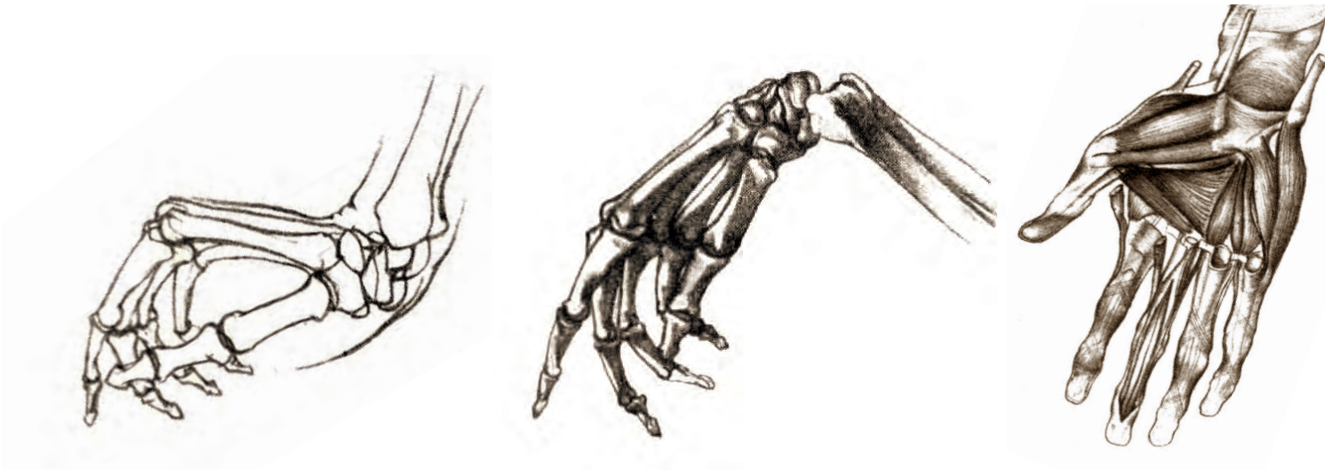

Görsel 1.30: El iskelet ve kas yapısı, "Sanatçılar İçin Anatomi", Enyo Barchai

Temel çalışma organı olmasının dışında el aynı zamanda bir ifade ve iletişim aracıdır. Ayakta olduğu gibi elde de en önemli rolü iskelet yapısı üstlenir. El bileği, el tarağı ve parmaklar toplam 27 kemikten oluşur.

Parmak kemikleri, uzun kemiklerdir. Parmakların arasındaki eklemler, açma-bükme hareketlerine izin verir. Baş parmağın elin tutma ve kavrama işlevini yerine getirmedeki rolü önemlidir (Görsel 1.30, 1.31 ve 1.32). El, bu fonksiyonlarının yanı sıra eşyaların algılanması açısından da önemli bir organdır. Karanlıkta bir göz fonksiyonu üstlenmektedir. İnsan, elleriyle göremediği objeleri tanımlayabilir ve aletleri doğru bir şekilde kullanabilir. Aynı zamanda elin; duyguları ifade etme, yüz ve tüm bedenin özelliklerini yansıtma, insanlarla olan ilişkilerde köprü görevi üstlenme gibi özellikleri de vardır. El hayatta ve sanatta insan faaliyet ve davranışlarının simgesidir.

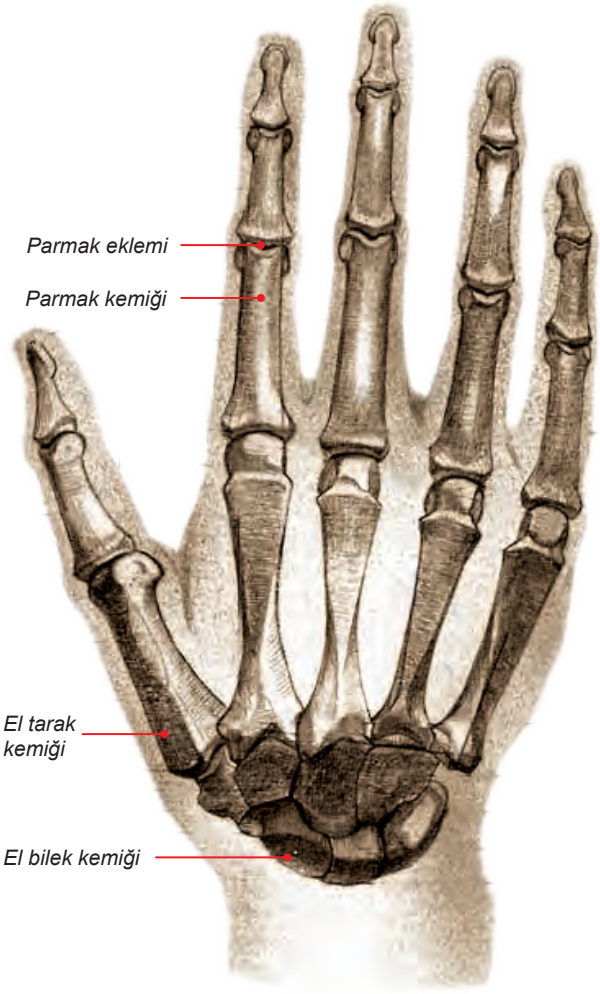

Görsel 1.31: El iskeleti, "Anatomi Kitabı" Gottfried Bammes (Godfrit Bames)

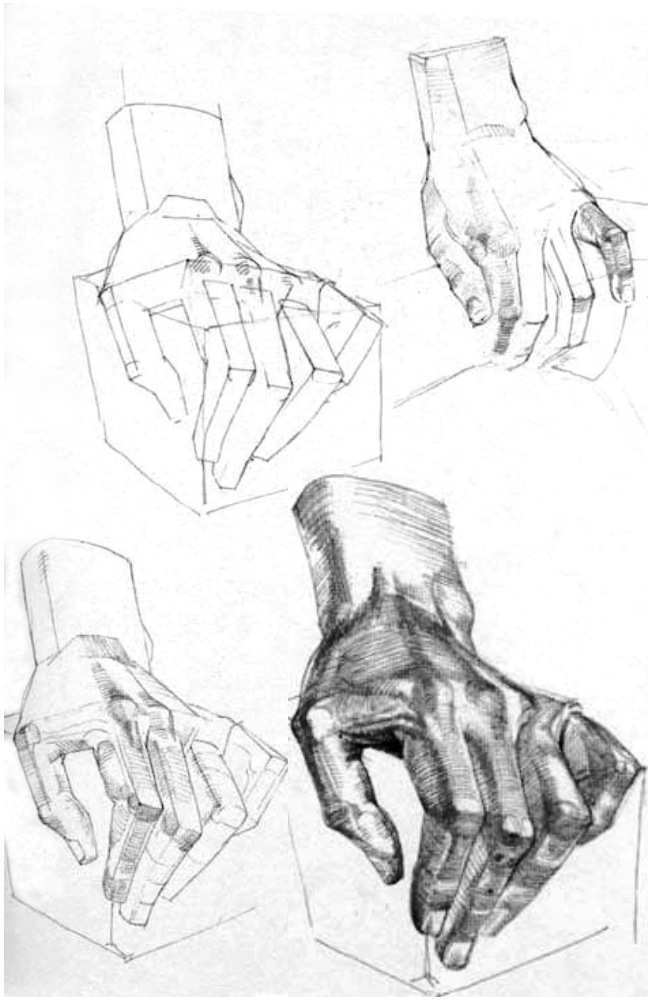

Görsel 1.32: El etütleri, "Anatomi Kitabı" Gottfried Bammes

UYGULAMA

- Görsel 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33, 1.34, 1.35 ve 1.36'yı parça-bütün ve birlik-bütünlük ilişkileri bağlamında oran orantıya dikkat ederek eskiz defterinize çiziniz.

Görsel 1.33: El çalışması, 1474, Leonardo da Vinci, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor, İngiltere

Görsel 1.34: El çalışması, 1494, Albreht Dürer, Albertina Müzesi, Viyana

Görsel 1.35: El çizimleri "Sanatçılar İçin Anatomi Kitabı", 2004 Sarah Simblet (Sera Simblet)

Görsel 1.36: El çizimleri, 1979, Hanry Moore (Henri Mur), Tate (Teyt) Galeri, İngiltere

ç) Bacaklar (Uyluk, Bacak ve Ayak)

Kalça, bacak ve ayak bölümlerinin oluşturduğu anatomik yapıdır. Alt taraf, kalçanın iki yanından aşağı doğru sağ ve sol olmak üzere iki sütun hâlindedir. Bacak yapısındaki güçlü kemik, eklem ve kaslar aracılığıyla bedenin tüm ağırlığını taşıması, hareket etmeyi ve dik durmayı sağlar (Görsel 1.37 ve 1.38).

Diz eklemi insan bedeninin en büyük ve en karmaşık eklemidir. Konstrüksiyonu ve yaptığı hareketlerle dış görünüşün estetiğine önemli katkıları vardır. Bacağın bükülme ve açılma hareketini sağlar.

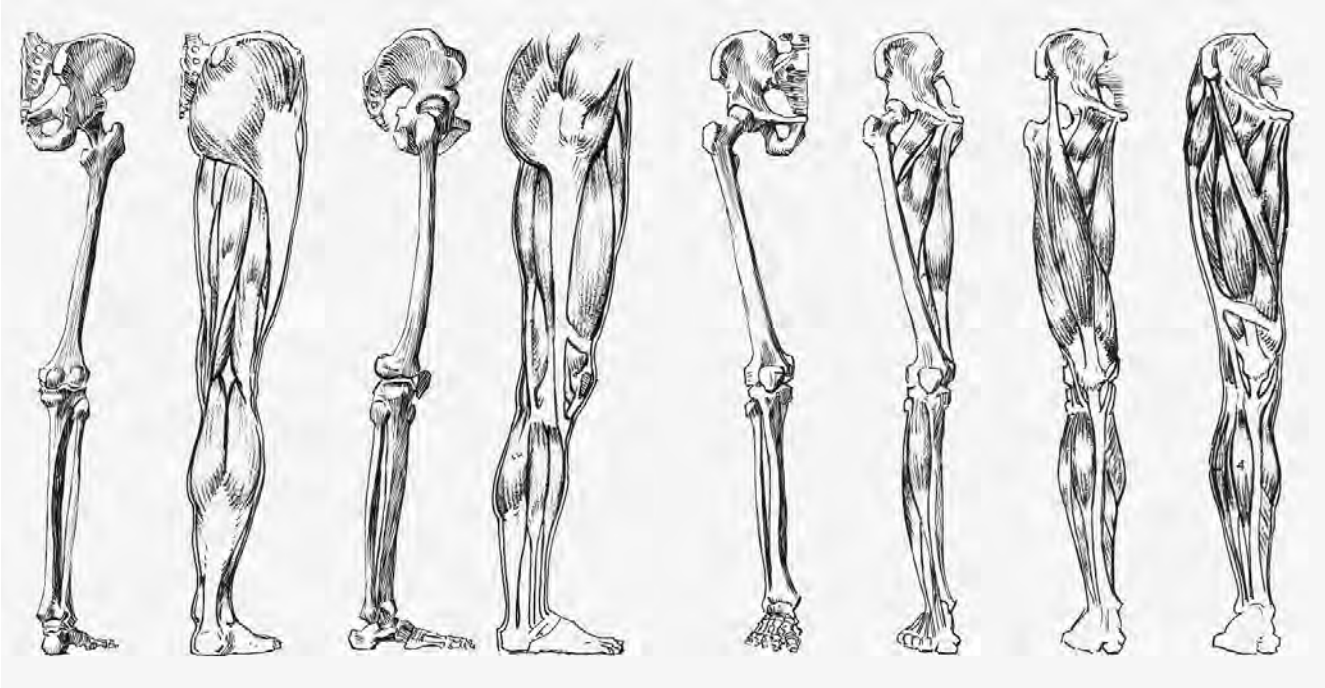

Görsel 1.37: Bacak kemik ve kas yapısı çizimleri, "Figür Çizimi", Andrew Loomis

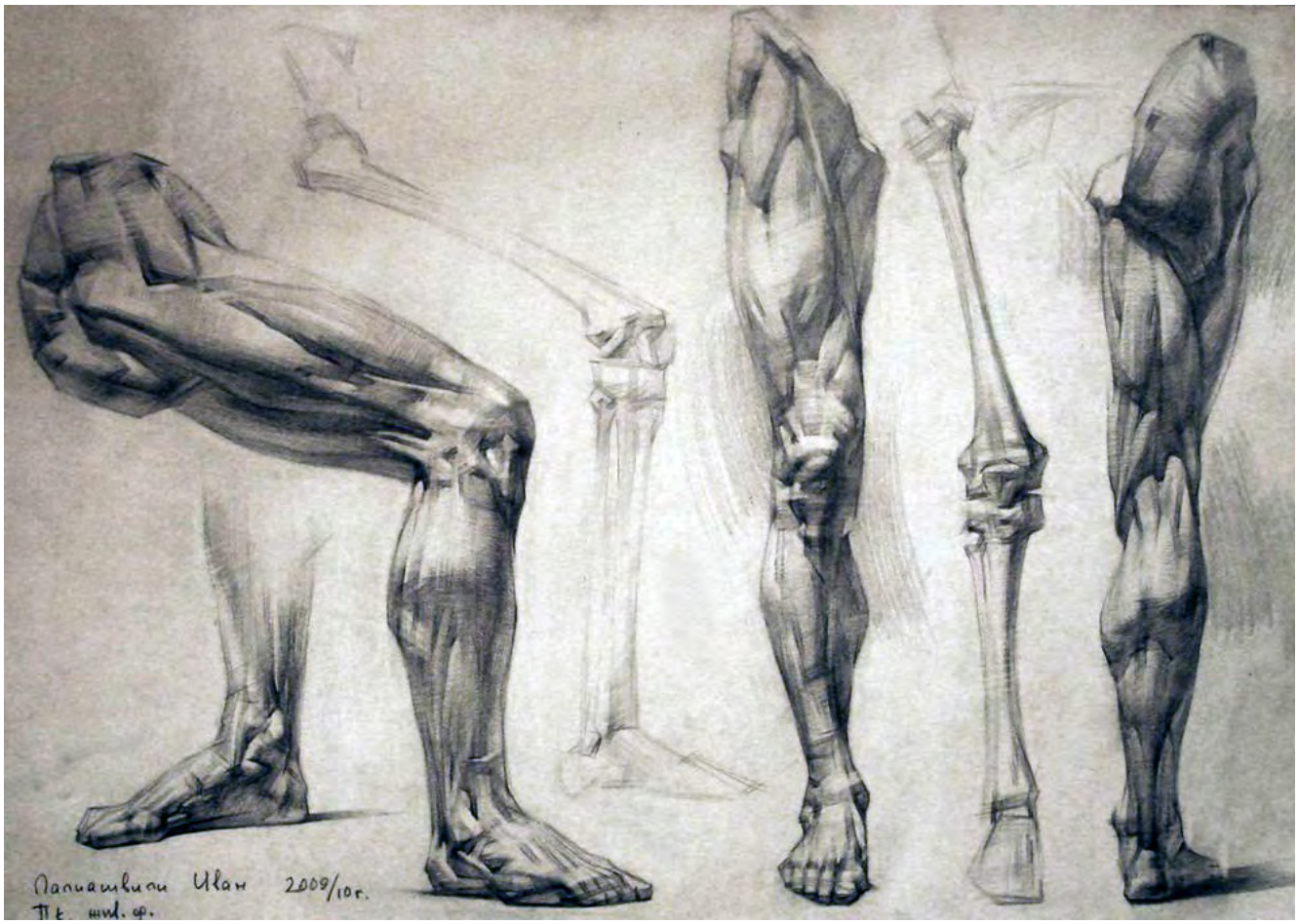

Görsel 1.38: Bacak anatomisi, 2009, "İnsan Anatomisi", İvan Laliashvili (İvan Laliaşvili)

Diz ekleminin görevleri; yürürken zemindeki engebeleri aşması için ayağı hareket ettirmek, bükülme açılma fonksiyonu ile sıçrama gücünü arttırmak, ayakların tekrar yere temasında yaylanma hareketi yapıp bedenin dengesini korumak, koşu sırasında ayağın ileriye atılmasını kısaltmak ve bacağı tamamen açıp kasların gerilimini azaltmaktır (Görsel 1.39).

Görsel 1.39: Farklı açılardan bacak çizimleri, 2009, "Sanatçılar İçin Anatomi", Enyo Barchai

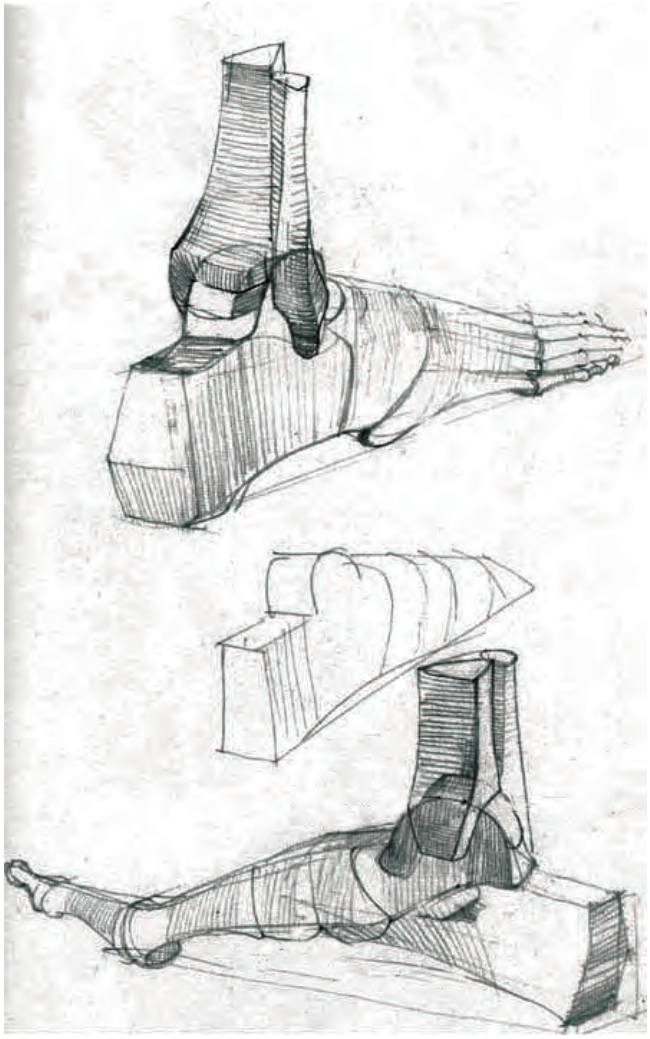

Görsel 1.40: Ayak etütleri, "Anatomi Kitabı", Gottfried Bammes

Bütün olarak bakıldığında insan bacağı, aşağı doğru daralan bir kolona benzemektedir. Uyluğun üst çıkıntısında geniş, bilekte oldukça incedir. Dik duran insan bedeninin bütün ağırlığı, iki ayağın oluşturduğu platform üzerindedir.

Bacak ve ayaklar, özel hareket ve denge organlarıdır. Vücut ağırlığını kaldırma ve destekli hareketi sağlama görevlerini üstlenmiş olan ayaklar, bu fonksiyonları en ideal şekilde yapabilecek bir iskelete sahiptir (Görsel 1.40, 1.41 ve 1.42). Ayak kemikleri toplam 26 kemikten oluşur.

Üç kemiğin birleşmesiyle meydana gelen kalça kemiğinin düzensiz bir şekli vardır. Kalça eklemi; oturma, çömelme, yürüme, koşma, tırmanma ve atlama hareketlerini mümkün kıldığı için bacağın hareketi için en önemli eklemdir.

Bedenin üst tarafına göre kalça, esnek bir platformdur. Kalçanın pozisyonu değişirse (öne, geriye, yana eğilme) omurga bunu dengeleyecektir. Düz bir zemine basan bir insanda vücut ağırlığı sol bacağın üzerindeyse kalça ve omurga sağa eğilir. İnsanın aldığı her desteksiz pozisyonda bedenin bölümleri arasında bir dengeleme görülür. Bir insan kolunu, bacağını kaldırdığında veya sırtını büktüğünde bu hareketi telafi etmek ve dengede kalmak için bedeni bir destek noktası ile tepki verecektir.

Görsel 1.41: Ayak etütleri, "Anatomi Kitabı", Gottfried Bammes

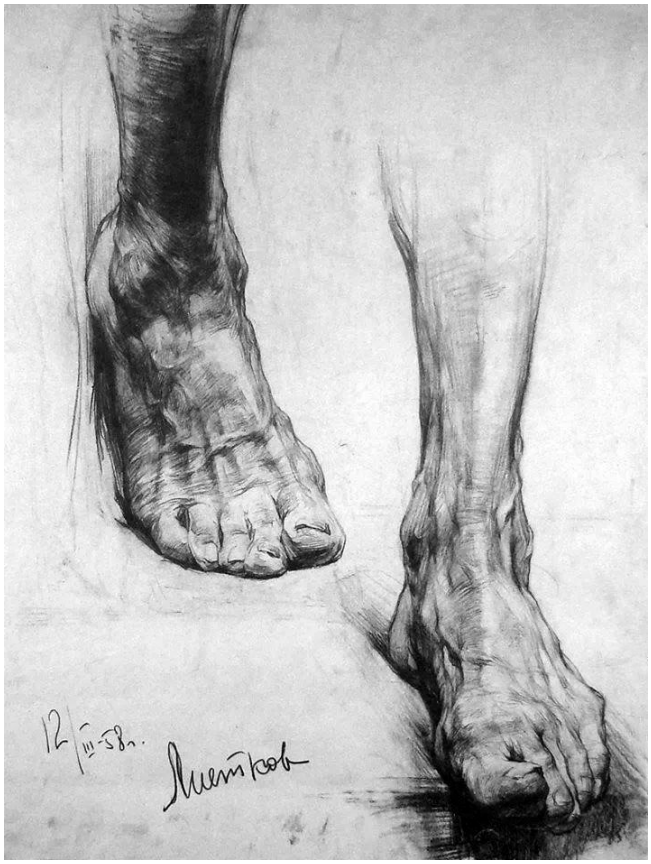

Görsel 1.42. Ayak etütleri, "Çizim Öğretimi", Anatoly Listkov (Anatoli Listkov)

Figür yürürken koşarken diz çökerken ya da otururken bile kalçanın pozisyonu, vücut ağırlığının dengelenmesinde vazgeçilmez rol oynar. Denge ve hareket merkezi olan kalça, bedenin alt taraflarını gövdeye bağlayan bir köprü görevi görür. Kalçanın pozisyonu omurganın formunu belirler (Görsel 1.43).

UYGULAMA

- Görsel 1.37, 1.38, 1.39, 1.40, 1.41, 1.42 ve 1.43'ü eskiz defterinize çiziniz.

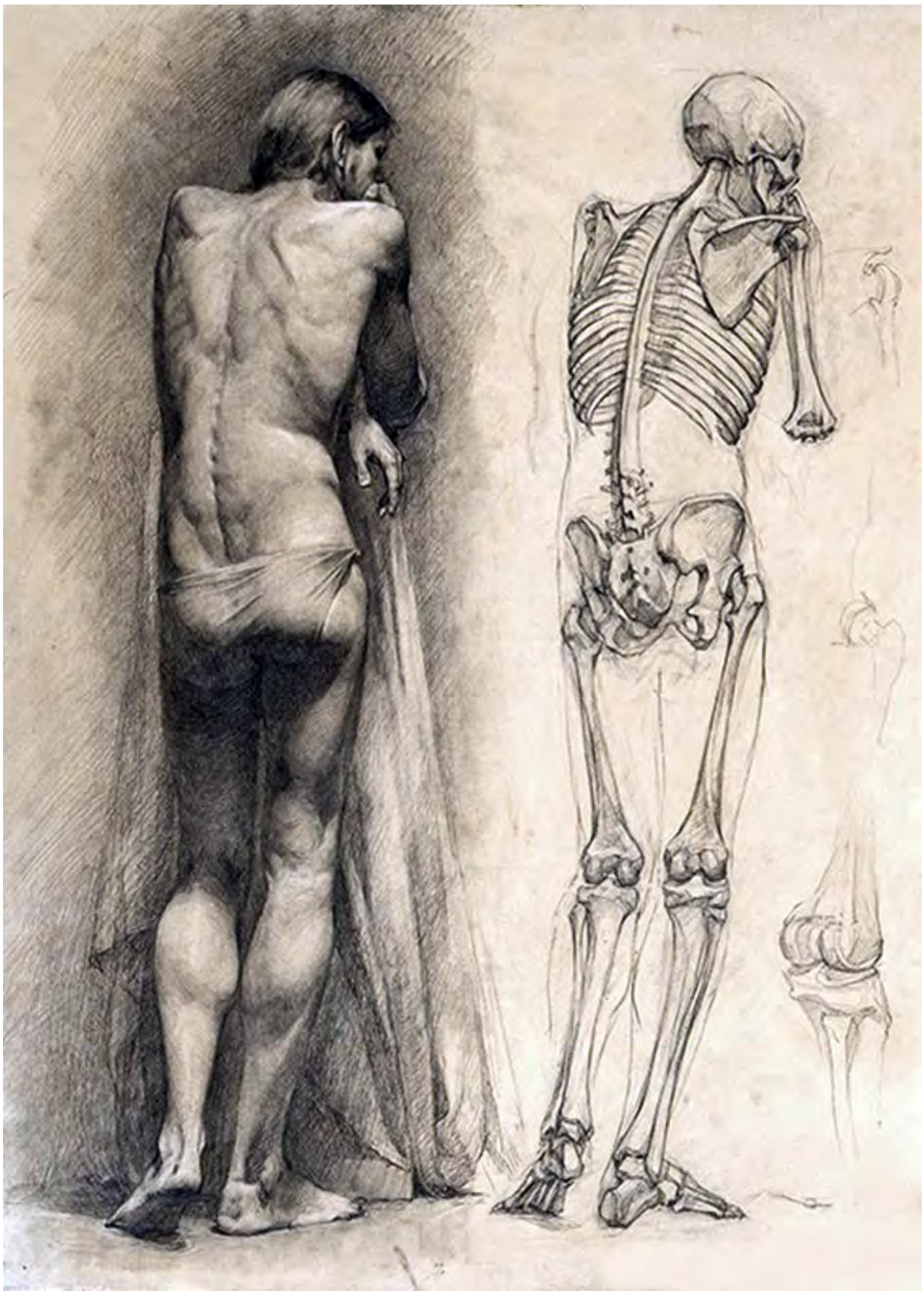

Görsel 1.43: Canlı model ve iskelet yapısının arkadan görünüşü

11.1.1.4. Anatomik Yapının Çizgiyle İfadesi

UYGULAMA

Görsel 1.44'teki figürün anatomisini inceleyiniz. Atölyenizde görseldeki figürün duruşuna benzer bir modeli kullanarak verilen yönerge doğrultusunda çizim yapınız.

- Baş ölçü birimini kullanarak gövde, kol, bacak ve ayak büyüklüklerinin ölçümünü yapınız.
- Yaptığınız ölçüme göre figürün taslağını resim kâğıdına ortalayarak çiziniz.

Taslağınızı alttaki maddelere dikkat ederek detaylandırınız.

- Figürün anatomisini oluşturan bölümlerin (baş, gövde, kol, bacak ve ayaklar) birbirleriyle olan uyumlarını, bağlantılarını bunlara ait kemik ve kas yapılarını göz önünde bulundurarak çiziniz.
- Figürü oluşturan unsurların karşıtlık ve tekrar ilkelerini birlik-bütünlük sağlayacak şekilde detaylandırarak deseni tamamlayınız.
- Görsel 1.45, 1.46, 1.47 ve 1.48'i yukarıdaki yönergeler doğrultusunda eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 35x50 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

Görsel 1.44: Miller'ın (Milır) Bakışından Kız Model, Mary Abbott (Mery Ebıt)
New South Wales (Niw Sout Valıs) Sanat Galerisi, Sidney, Avustralya

Görsel 1.45: Çoban Çocuk,?, James Ward (Ceyms Vord), Yale Sanat Merkezi Paul Mellon (Pol Melon) Koleksiyonu, Londra, İngiltere

Görsel 1.46: Yazman, 1616, Carlo Saraceni (Karlo Saraçeni), J. Paul Getty Müzesi, ABD

Görsel 1.47: Sola doğru dönmüş bir kadın çalışması, 1749, Charles-Antoine Coypel (Çarls Antuan Koypıl), J. Paul Getty Müzesi, ABD

Görsel 1.48: Aziz Paul, 1720-1730, Giuseppe Maria Crespi (Guseppe Mariya Krespi), J. Paul Getty Müzesi, ABD

11.1.2. PARÇA-BÜTÜN İLİŞKİSİ

11.1.2.1. Bütünü Oluşturan Elemanların Birbiriyle Olan İlişkisi ve Oranları

İnsan anatomisindeki bütünlüğün ifadesi; baş, kol, gövde, bacaklar ve ayakların kendine özgü düzen içerisinde dengeli ve uyumlu olarak bir araya gelmesiyle oluşur.

Desen çalışmalarında canlı modelin her farklı duruşunda harekete göre oluşan yön ve hacim etkisi değişir. Bu durum, karakteristik özellikler ve anatomi parçaları arasındaki ilişkinin de değişmesine neden olur.

Modelin parçalarının yalnızca kendi içindeki oranları değil, iç ve dış boşlukların oranlarının ve biçimlerinin de doğru tespit edilmesi parça-bütün ilişkisinin uygulanması açısından önemlidir. Her bir parçanın, boşluğun kendi içindeki geometrik yapısı ve oranları, modelin kendi bütünlüğü içindeki oranlarının da belirleyicisidir.

İNCELEME

Görsel 1.49'daki figürlerin anatomik yapıyı, figürlerin hareketlerini, bunların oluşturduğu açıları ve aralarındaki boşlukların dağılımını inceleyiniz.

Bu düzenlemenin parça-bütün ilişkisi oluşturmasına yönelik görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.49: Yaşlı Adam ve Çocuk, ?, Giovanni Francesco Barbieri (Ciyovanni Françesko Barbier) , Metroplitan Müzesi, ABD

a) İnsan Anatomisinde Oranlar

İnsan anatomisi ile ilgili olarak yapılan çizim ve ölçümler, vücudun geleneksel yedi buçuk kafa boyu uzunluğuyla incelenir (Görsel 1.50). Başı ölçü aracı olarak kullanırsak vücudun bölümlerine ait uzunluklar şunlardır:

1. Ön gövde: Üç baş boyu yüksekliğindedir.

2. Arka gövde: Üç buçuk baş boyu yüksekliğindedir.

3. Boyun: Yarım baş boyu yüksekliğindedir. Çeneden başlayıp gırtlakta sona erer.

4. Kol: Bir kolun tam uzunluğu, üç buçuk baş uzunluğundadır.

5. Bacak: Dört baş boyundadır. Ayak yüksekliği ¼ baş büyüklüğünde olup bir bacağın tam boyu dört artı bir çeyrek baş büyüklüğündedir.

6. El: Baş boyunun ¾'ü kadar ya da çene hizasından alın saçlarının çıkış noktasına olan mesafe kadardır.

7. Ayak: Bir baş ve bir çeyrek baş uzunluğundadır.

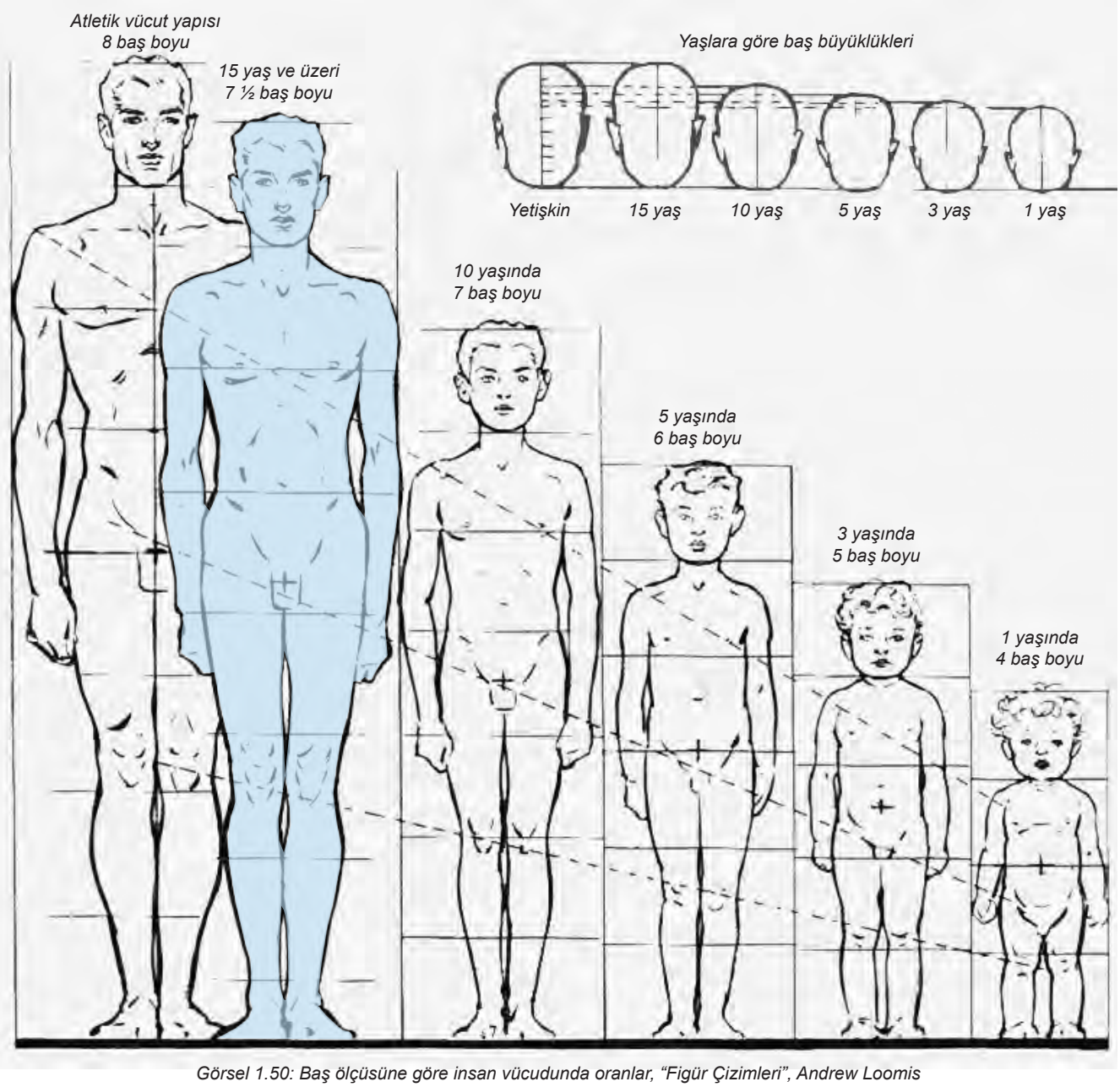

Görsel 1.50: Baş ölçüsüne göre insan vücudunda oranlar, "Figür Çizimleri", Andrew Loomis

b) İnsan Anatomisinde Altın Oran

Çağlar boyunca insanlar uyum ve güzellik idealini yaratabilmek için ideal oranı araştırmış, buna da figür ve yapılar üzerinde yaptıkları denemelerle ulaşmaya çalışmışlardır. Bu çalışmaların sonucuna göre "Herhangi bir geometrik biçimin parçaları arasındaki orantıda küçük parçanın büyük parçaya oranı, büyük parçanın bütün parçaya oranına eşittir." yargısına ulaşılmıştır. Cebirsel olarak a/b=b/(a+b) biçiminde ifade edilir. Parçalar arasındaki oranın değeri 1.618'dir (Görsel 1.51).

Leonardo da Vinci'nin, insan figürü çiziminde matematiksel oranlamalar sonucu oluşturulan altın oranı kullandığı bilinmektedir. Bu bağlamda Leonardo'nun çizdiği resimler matematikçi Luca Pacioli'nin [Luka Paçiyoli (1445-1517)] 1509'da yayınlanan "De Divina Proportione" [De Divinya Pıroportiyone (Kutsal Oran)] adlı kitabında yer almıştır (Görsel 1.52).

Bu çizimlerin en iyi bilinen iki örneği, bir insanın değişik duruşlarda kare ve daire içindeki ölçü uyumunu gösteren yapıt ile 1483 yılı civarında yaptığı ama bitiremediği "Aziz Jerome (Jerom)" adlı yapıttır (Görsel 1.53). Leonardo da Vinci, matematiksel açıklamalar ve yöntemler kullanılmadan yapılan hiçbir araştırmanın bilimsel olmayacağını söylemiştir.

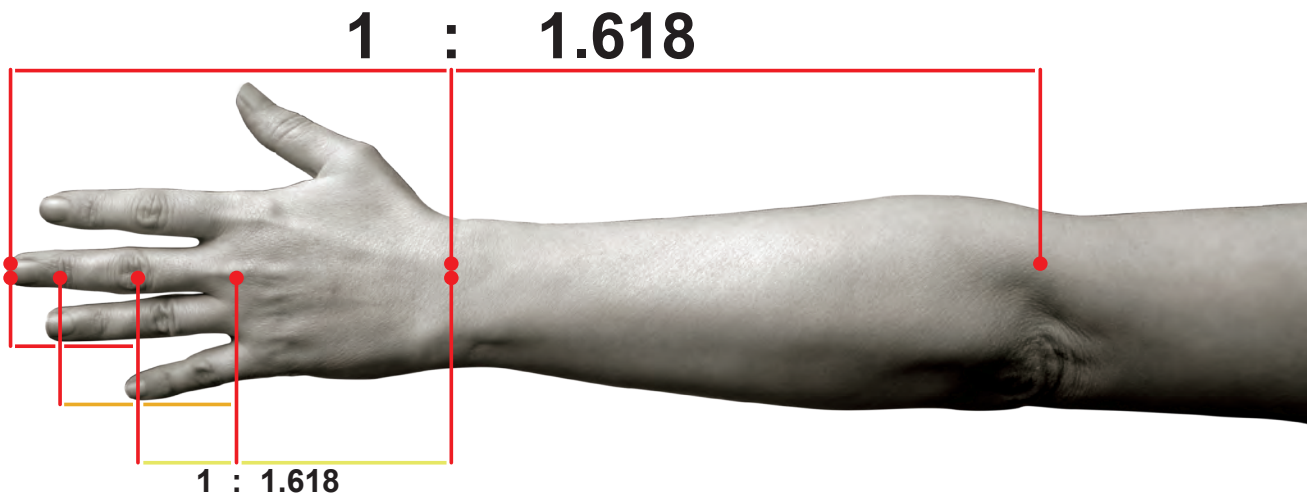

Görsel 1.51: İnsan elinde ve kolunda altın oran

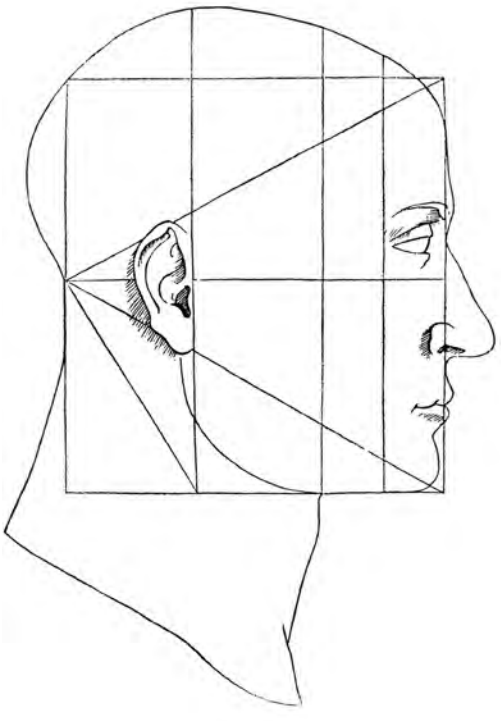

Görsel 1.52: Divina Proportione (Kutsal Oran), 1509, Luca Pacioli, Venedik, İtalya

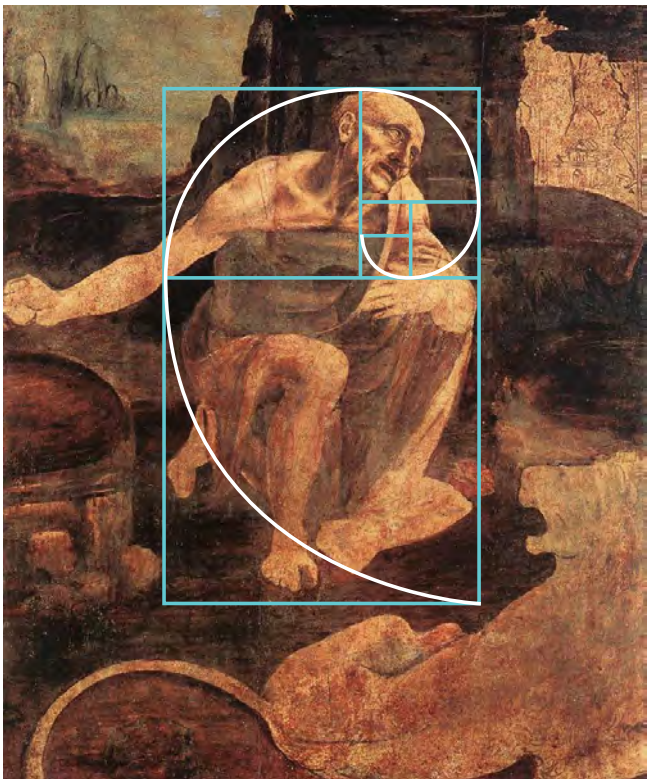

Görsel 1.53: Aziz Jerome, Leonardo da Vinci Vatikan Müzesi, Roma, İtalya

İnsanlar çok eski çağlardan bu yana insan figürünün gerçek oranlarıyla ilgilenirken matematik ve geometrinin kurallarından yararlanmışlardır.

İnsan bedeninin dış formlarının incelenmesi için oran-orantının bilinmesi gerekmektedir. Bedenin bölümlerinin kendi aralarında ve bütüne göre orantılarına sanat dilinde **proporsiyon** denir. Proporsiyonlar, her figürün karakteristik özelliklerini inceleme ve gösterme olanağı sağlar. Proporsiyon bilgisi ile sanatçı, modelin genel özelliklerinin sentezini yapıp ortak özellikleri olan figürleri gruplara ve tiplere ayırabilir.

İnsan bedenindeki ortalama proporsiyonları tanımlayan kurallara **kanon** denir. Her kanonun bir birim ölçüsü vardır. Sanatsal anatomide bedenin boyutlarını ve oranlarını düzenlemek veya elemanlarının boyutları arasındaki uyumu sağlamak için seçilen birim ölçüye ise **modül** denir.

Antropolog ve arkeologlar insan bedeninin proporsiyonlarını belirlerken genelde sabit, kalıcı ve çürümeyen eleman olan kemikleri tercih etmektedir. Sanatçılar ise canlı insan bedeninin herhangi bir parçasını ölçü birimi-modül olarak seçmektedir.

Figürlerin proporsiyonunda boy orta noktası çok önemli bir göstergedir. Uzun boylu insanlarda boy orta noktası leğen kemiğinin altında, kısa boylularda ise kalça eklemi hizasındadır. Baş, gövde, kol ve bacak uzunlukları kendi aralarında veya tüm boy yüksekliğine göre orantılanabilir. Gövdenin genişlik ölçülerinde de omuz, göğüs kafesi ve kalça genişlikleri hem birbirlerine göre hem de dikey uzunluklarına göre alınır.

Resim sanatında proporsiyonların incelenmesi iki ölçü metodu ile yapılmıştır.

Birinci metotta bütün, parçalara bölünür. Ortaya çıkan bölümler birbiri ile ve bütünle karşılaştırılır. Alt ve üst olarak ikiye bölünen bedenin ortası bulunur. Sonra beden dörde bölünür ve parçalar birbiri ile karşılaştırılır. Bu metodu antik sanatçılar ve Leonardo kullanmıştır (Görsel 1.54).

İkinci metotta parçadan bütüne doğru yola çıkılır. Parçalar çoğaltılarak bütün belirlenir. Mısırlı sanatçıların uyguladığı bu metotta figürün boyu, ayak uzunluğu veya elin orta parmak uzunluğu toplanarak elde edilmektedir (Görsel 1.55).

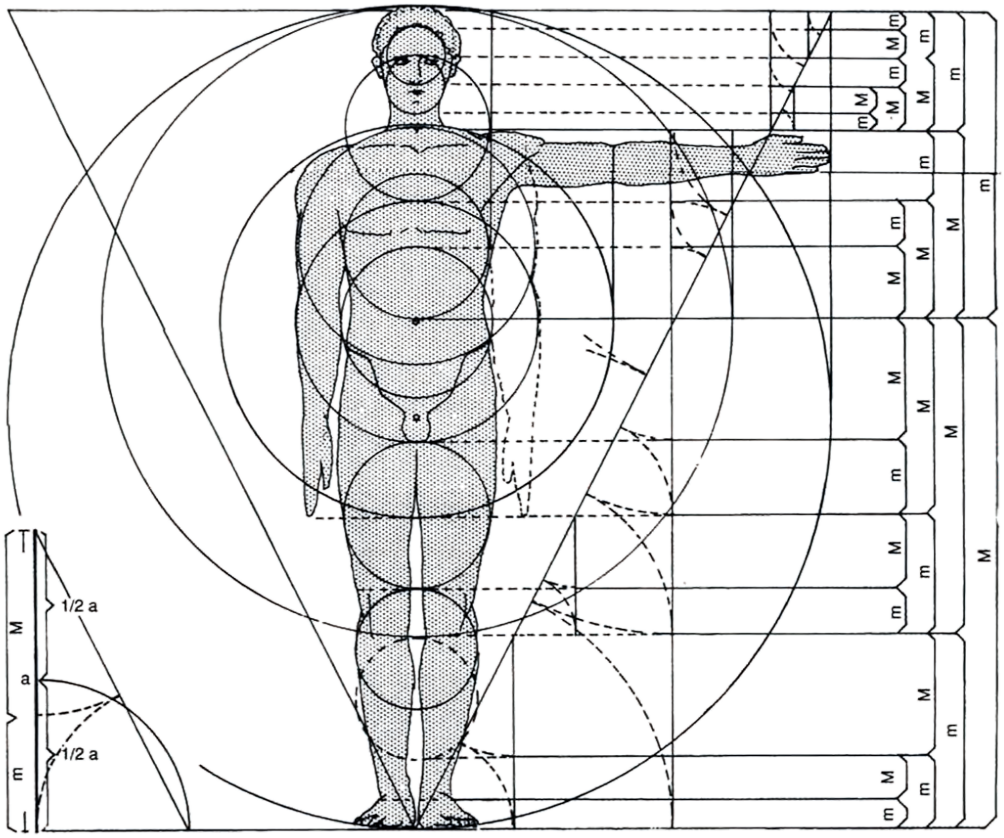

Görsel 1.54: Antik Dönem Yunan insan kanonu

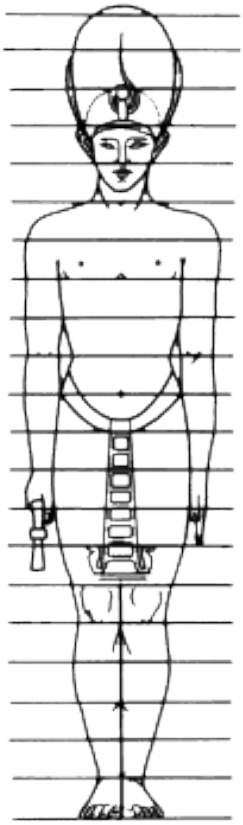

Görsel 1.55: Antik Dönem Mısır insan kanonu

11.1.3. BİRLİK-BÜTÜNLÜK

İnsan vücudunu oluşturan bölümlerin dengeli ve uyumlu olarak bir araya getirilmesi ile birlik-bütünlük sağlanır.

11.1.3.1. Figürü Oluşturan Unsurların Karşıtlık, Tekrar ve Uyum İlkeleriyle Bir Araya Getirilmesi

UYGULAMA

Görsel 1.56'yı anatomi açısından inceleyip alttaki yönergelere göre çizim yapınız.

Başı ölçü birimi olarak kullanınız. Anatomiyi oluşturan gövde, kol, bacak ve ayak büyüklüklerinin ölçümünü yapınız.

- Ölçülerinize göre figürün taslağını resim kâğıdına ortalayarak çiziniz.

Taslağınızı detaylandırırken

- Figürün anatomisini oluşturan bölümlerin (baş, gövde, kol, bacak ve ayaklar) birbirleriyle olan parça-bütün ilişkisini göz önünde bulundurarak çiziniz.
- Figürü oluşturan unsurların karşıtlık ve tekrar ilkelerini birlik-bütünlük sağlayacak şekilde detaylandırarak deseni tamamlayınız.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

- Görsel 1.57, 1.58, 1.59, 1.60 ve 1.61'i yukarıdaki yönergeleri dikkate alarak eskiz defterinize çiziniz.

Görsel 1.56: Kâhin ve Yardımcısı, 1540, Pirro Ligorio (Pirro Ligoryo), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.57: Fasulye Ayıklayan Kız, 1930, Roland Wakelin (Ronıld Veklin), New South Wales Sanat Galerisi, Sidney, Avustralya

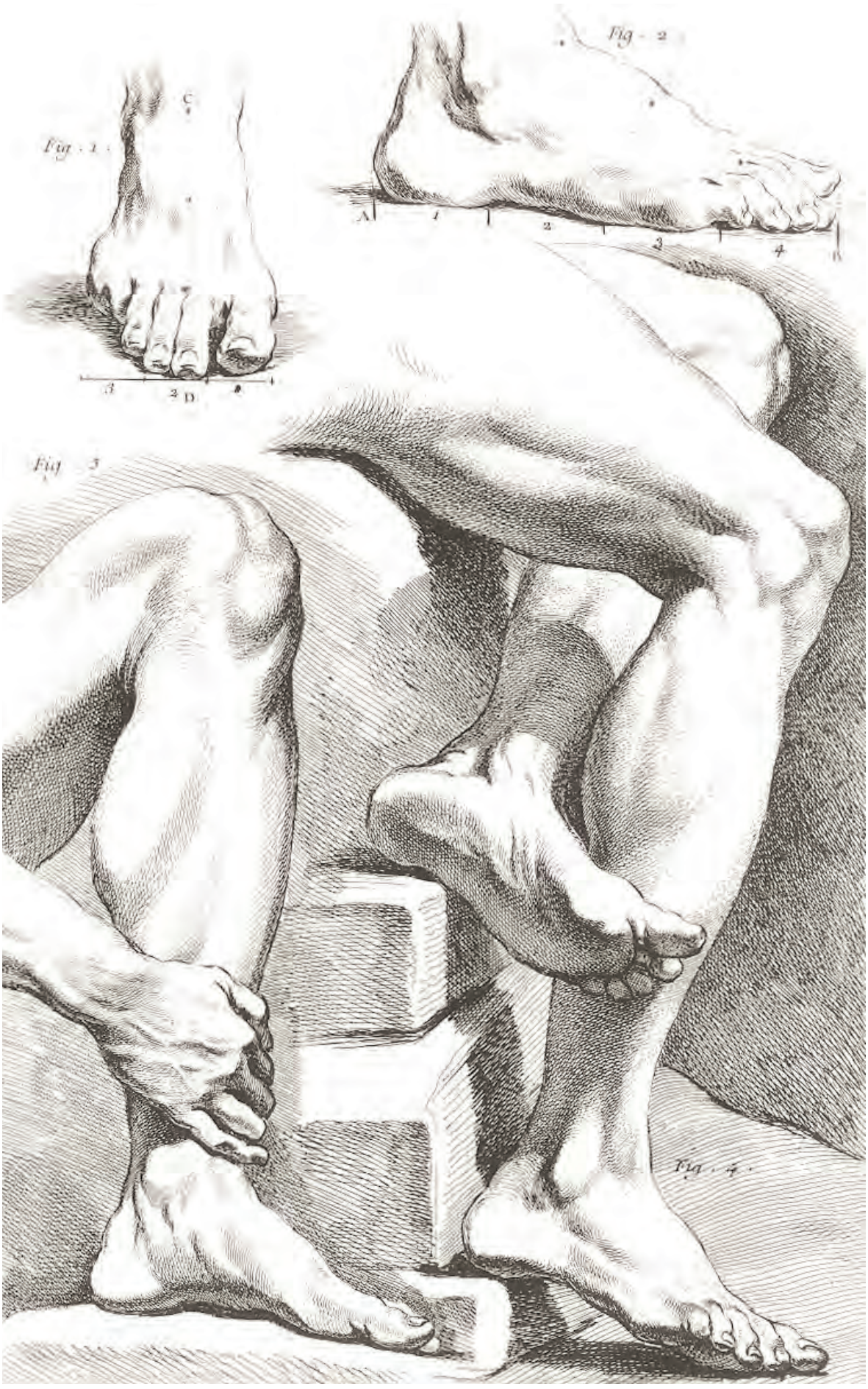

Görsel 1.58: Bacak ve ayak çizimleri, M. Ch. Vanloo (Vanlu) ve M. Natoire (Natuvar), Michigan Üniversitesi Kütüphanesi, ABD

Görsel 1.59. Açık ve kapalı el çizimleri, M. Ch. Vanloo ve M. Natoire, Michigan Üniversitesi Kütüphanesi, ABD

Görsel 1.60: Figür etüdü,1610, Peter Paul Rubens (Pitır Pol Rubens), Harvard Sanat Müzesi, ABD

Görsel 1.61: Öğrenci çalışması, Rus Sanat Akademisi

OKUMA PARÇASI

ANTİK MISIR'DAN RÖNESANS'A KADAR İNSAN ANATOMİSİ

İnsan anatomisiyle ilgili ilk çalışmalar Antik Mısır Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Mısırlıların anatomi konularıyla ilgilendiklerini papirüsler üzerine çizdikleri resimlerden anlıyoruz.

MÖ 4. yüzyılda Antik Yunan'da Aristoteles, bitki ve hayvanlarda detaylı anatomi incelemelerinde bulunmuştur. Aynı yüzyılda İskenderiye Okulunda insan anatomisinin gerçek anlamda incelemeleri yapılarak anatominin temelleri atılmıştır.

Roma İmparatorluğu Dönemi'nde anatomi konusunda çeşitli çalışmalar yapan Yunan asıllı hekim Claudius Galenus (Klodiyus Galenus), deneysel fizyolojinin kurucusu sayılmaktadır. Galenus, insan anatomisi parçalarının incelenmesi hususunda dönemine göre başyapıt sayılan bir tıp kitabı yazmıştır. İnsan bedeninin kesilmesine izin verilmemesi nedeniyle anatomi ile ilgili çalışmalarını sığır, köpek, domuz ve maymunlar üzerinde yapmak zorunda kalan Galenus, insan anatomisinin incelenmesine fazla katkı sağlayamamıştır.

Görsel 1.62: İbni Sina'nın temsilî resmi

Görsel 1.63: Andreas Vaselius Labratuvarda, Edouard Hamman (Eduvard Hemmen), 1861, Boston Halk Kütüphanesi, ABD

Orta Çağ'da anatomi ile ilgili çalışmalar Batı'da çok fazla ilerleme gösterememiştir. Buna karşılık Doğu'da, Türk İslam bilginleri özellikle İbni Sina kayda değer çalışmalar yapmışlardır (Görsel 1.62).

Batı'da Rönesans Dönemi'nde çok sayıda anatomi bilgini çıkmıştır. Bunlar arasında en önemlisi Andreas Vaselius'tur (Görsel 1.63). Anatominin modern çağının başlatıcısı sayılan Vesalius, pek çok hayvanın anatomisini insanınki ile karşılaştırmış ve türler arasındaki farklılıkların şaşırtıcı biçimde bilinmeyenleri ortaya çıkardığını belirtmiştir. "İnsan Bedeninin Yapısı Üstüne" adlı yapıtı, insan bedeninin iç yapısıyla ilgili doğru çözümlemelere yer vermesi açısından son derece önemlidir. Vesalius'un çağdaşları ve sonraki bilginler, genel anatomiyle ilgili temel incelemelerin çoğunu tamamlamışlardır.

ALTINOK, Aylin ERSOY, Artistik Anatomi ve Güzel Sanatlar Eğitimindeki Yeri, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2012

Komisyon tarafından yeniden düzenlenmiştir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki sorularda boş bırakılan yerlere uygun kelimeyi yazınız.

1. İnsan vücudunun normal biçimini ve yapısını inceleyen bilim dalına .....denir.

2. Sanatçılar anatomi ile hem bilimsel hem de görsel açıdan ilgilenmişlerdir. Birçok ressam, Andreas Vesalius'un …… adlı kitabının illüstrasyonlarını yapmıştır.

3. İnsan anatomisi ile yapılan çizim ve ölçümler vücudun geleneksel …….. kafa boyu uzunluğu ile incelenir.

4. İnsan bedeninin dış formlarının incelenmesi için oran-orantının bilinmesi gerekmektedir. Bedenin bölümlerinin kendi aralarında ve bütüne göre orantılarına sanat dilinde …….. denir.

5. İnsan vücudunun dengede durmasını, hareket etmesini ve hayati önem taşıyan organların korunmasını sağlayan sisteme …..... adı verilir.

6. Latince "muskulus" diye ifade edilmektedir. İnsan vücudunda 656 adet bulunan ve vücudun hareketini sağlayan sisteme ..... denir.

7. İdrar ve üreme organlarının bulunduğu, kalçayla birlikte karın bölgesinin alt kısmı ile gövdenin üçüncü bölümünü oluşturan yere..... denir.

8. Kol, ön kol ve elin birlikte oluşturdukları bölüme ..... denir.

9. Kalça, bacak ve ayak bölümlerinin oluşturduğu anatomik yapıya ..... denir.

10. İnsan vücudunun en üstünde bulunan, beyin ve duyu organlarını taşıyan bölüme .....…..... denir.

B) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

11. Leonardo da Vinci ile Michalangelo'ya ait anatomi çizimlerini analiz ediniz. Çizimler arasındaki farklılıkları belirtiniz.

12. İnsan anatomisini oluşturan bölümlerden iki tanesini yazınız.

13. Resim sanatında proporsiyonların incelenmesinde iki ölçü metodu geliştirilmiştir. Bu iki metodu kullanışlılık açısından karşılaştırarak farklılıkları belirtiniz.

14. İnsan anatomisinde kas sisteminin iskelete kazandırdığı işlevsellik ve dış görünüşe verdiği katkı hakkında fikirlerinizi yazınız.

C) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

15. Aşağıdakilerden hangisi insan anatomisinin bölümlerinden biri <u>değildir</u>?

A) Baş B) Boyun C) Gövde D) Bacak E) Göğüs

16. Genel olarak yetişkin bir insanda kaç adet kemik bulunur?

A) 206 B) 205 C) 216 D) 226 E) 236

17. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi diz ekleminin görevleri içinde <u>yer almaz</u>?

A) Yürürken zemindeki engebeleri aşması için ayağı hareket ettirmek.
B) Bükülme açılma fonksiyonu ile sıçrama gücünü arttırmak.
C) Ayakların yere temasında yaylanma hareketi yapıp bedenin dengesini korumak.
D) Bacağı tamamen açıp kasların gerilimini azaltmak.
E) Koşma sırasında ayağın ileriye atılmasını uzatmak.

18. İnsan figürü çiziminde kullanılan orantılar ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerini içeren kural ya da sisteme ne ad verilir?

A) Modül B) Kanon C) Kas sistemi D) İskelet Sistemi E) Figür

19. "Herhangi bir geometrik biçimin parçaları arasındaki orantıda küçük parçanın büyük parçaya oranı, büyük parçanın bütün parçaya oranına eşittir."

Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?

A) Kompozisyon B) Modül C) Proporsiyon D) Altın Oran E) Kanon

20. Rönesans Dönemi'nin en önemli sanatçılarından biridir. İnsan anatomisi ile ilgili çizimleri bu alanda yapılan en iyi örnekler arasında yer alır. Çizimlerinin yanlarına sağdan sola doğru okunan notlar almıştır. Bu alandaki çalışmaları daha sonra "İnsan Anatomisi" adıyla bir kitapta bir araya toplanmıştır. Bu sanatçının adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Michalangelo B) Tiziano C) Rafaello
D) Leonardo da Vinci E) Rembrandt

21. Elde ettiği olağanüstü zengin form tasarımları ile figürün hareketlerine ve pozlarına o zamana kadar görülmemiş dinamik bir güç katmıştır. Doğa taklidini aşmış, hiçbir modelin tahmin edilemeyeceği pozlarını bulup bedeni kendi yöntemiyle bölerek birleştirmiştir. Tüm eserlerinde insan bedenini ve hareketini büyük bir tutkuyla ifade etmiştir. Bu sanatçının adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Titian B) Michalangelo C) Rafaello D) Leonardo da Vinci E) Rubens

22. Sanatçıların yaptığı anatomik araştırmalar ve çizimler insan bedeninin daha iyi tanınmasını sağlamıştır. Bu bağlamda sanat ve anatomi birlikteliğini en üst seviyede dile getiren bir eser olarak tüm dünyada tanınmıştır.

Yukarıdaki tanımlamaya göre insan anatomisi ile ilgili yapılan çalışmayı konu edinen sanatçı ve eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Leonardo da Vinci-İnsan Anatomisi kitabı
B) Rafaello-Ayakta İki Adam
C) Rembrandt-Dr. Tulp'un Anatomi Dersi
D) Rubens-Anatomi Çizimleri
E) Fragonard-Akademik Çizimler

23. Uzun kemikler vücudumuzun hangi bölümünde yer alır?

A) Kol, bacak B) El, ayak C) Kafatası, kaburga
D) Kuyruk sokumu, çene E) Diz, el bileği

24. İskelet kasının üç önemli fonksiyonu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hareket, ısı üretimi, kuvvet sağlama
B) Hareket, vücut şeklinin ayarlanması, ısı üretimi
C) Kuvvet sağlama, ısı üretimi, nefes alıp verme
D) Nefes alıp verme, kuvvet sağlama, hareket
E) Kuvvet sağlama, hareket, iskeleti koruma

25. Dikişler adı verilen oynamaz eklemler vücudumuzun hangi bölümünde bulunur?

A) Boyun B) Gövde C) Kol D) Bacak E) Baş

26. İnsan anatomisinde omurgaya tutunan göğüs kafesi, leğen ve karın bölümünün birlikte oluşturdukları bölüme ne ad verilir?

A) Baş B) Boyun C) Gövde D) Bacak E) Kol

Değerlendirme: Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları ya da faaliyeti geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz.

ANATOMİ ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.1.1.4. Anatomik yapıyı çizgiyle ifade eder.	**DERECELER**		
	BECERİLER	**Evet**	**Hayır**	**Kısmen**
1.	35x50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi ve cetveli hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım altlık veya şövaleyi hazırladım.			
4.	Ders kitabı içindeki görsellerden ve oluşturduğum görsel dosyadan çizim için bir figür seçtim.			
5.	Görseldeki figüre bakarak resim kâğıdı üzerinde basit ve hafif çizgilerle modelin konumunu belirleyip işaretlemeler yaptım.			
6.	Görseli inceledikten sonra daha önceden çizdiğim işaretlere bağlı kalarak basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapıyı kurguladım.			
7.	Kurguladığım geometrik yapıyı araştırma çizgileri ile çizmeye başladım.			
8.	Desen kurallarını da dikkate alarak farklı kalınlıktaki resim kalemleri (H, HB, B...) ile anatomik yapıyı ortaya çıkardım.			
9.	Anatomik yapı üzerinde son düzeltmeleri yaparak çizimimi tamamladım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Canlı Modelden Figür ünitesini değerlendirmek için aşağıda sıralanmış ölçütlerin gerçekleştirilme düzeyini değerlendirerek öğrenciyi en iyi ifade eden derecenin altına (✓) işareti koyunuz.

Öğrencinin
Adı Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

	ÖLÇÜTLER	DERECELER				
		Çok iyi	İyi	Orta	Geliştirilebilir	Zayıf
		5	4	3	2	1
1.	Ünitenin işlenmesi sürecinde resim malzemelerini tam ve düzenli olarak temin etti.					
2.	Görsel dosyalarını düzenli olarak hazırladı.					
3.	Ders içi ve ders dışı etkinliklerini düzenli olarak yaptı.					
4.	Ünite içindeki konular ile ilgili eskiz defterine çizimler yaptı.					
5.	İnsan anatomisini inceledi.					
6.	İskelet ve kas sistemini gözlemledi.					
7.	Anatomik parçaların biçimini ve yapısal özelliklerini kavradı.					
8.	Anatomik yapıyı çizgi ile ifade etti.					
9.	Bütünü oluşturan elemanların birbirleriyle olan ilişkisini ve oranlarını kavradı.					
10.	Figürü oluşturan unsurları; karşıtlık, tekrar ve uyum ilkelerini kullanarak bir araya getirdi.					
	ÖLÇEK PUANI					

Tablo puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Tablodan alınabilecek en yüksek puan her bir kriter için 5 puandır.

100'lük sisteme çevirmek için formül: (Tablo Puanı X 100) / 50 = Puan

Değerlendirme: Bu ölçekten 100 üzerinden 70 aldıysanız bu öğrenme için başarınız yeterli düzeyde demektir. **69 veya altı puan almışsanız** konuyla ilgili önceki öğrenmeleri tekrar etmelisiniz.

2. ÜNİTE

RÖPRODÜKSİYON

KAVRAMLAR

Orijinal

Röprodüksiyon

Subjektif

Gravür

Litografi

Ofset

İdea

“Sanat; her şeyden önce bir yaratımdır, bireysel esine bağlıdır, ilham işidir ve kopyalama değildir.”

MICHELANGELO BUONARROTTI

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

2.1. RÖPRODÜKSİYON ÇALIŞMALARI

2. ÜNİTE: RÖPRODÜKSİYON

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- *İnsan, neden kopyalama ihtiyacı duyar? Düşüncelerinizi söyleyiniz.*
- *Hangi sanatçıların başka sanatçıların eserlerinden röprodüksiyon çalışmaları yaptığını araştırınız.*
- *Ünlü ressamların çeşitli konularda yaptıkları desen çalışmalarından görsel bir dosya hazırlayınız.*

2.1. RÖPRODÜKSİYON ÇALIŞMALARI

Röprodüksiyon; bir sanat yapıtının ya da fotoğrafın aslına uygun olarak ancak tıpkıbasım gibi gerçek boyutlarına ve malzemesine bağlı kalınmadan çoğaltılmasıyla elde edilen çalışmadır.

Bir eser, el yapımı olarak kısmi ya da tamamen mekanik işlemlerle çok sayıda üretilebilir. Genel olarak kopya ya da röprodüksiyon aynı anlamda kullanılan kelimelerdir.

Röprodüksiyon çalışması yapmanın amaçlarından biri özgün resmin yayılımını sağlamaktır. Bu çalışma, düşünsel bir etkinlikten ziyade el işçiliği, zanaat ya da teknik gerektiren bir iştir. 15 ve 17. yüzyıl arasında Avrupa' da özgün resimler; tahta oyma, metal plakalara kazıma, asit oyma tekniği ve litografi ile çoğaltılmıştır. Röprodüksiyonların yaygınlaşması Rönesans'tan sonraki üslupların Avrupa'nın her yerinde hızla yayılmasını sağlamış, ayrıca artan talep karşısında üretimin uzmanlaşmasına ve tekniklerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. 19. yüzyılda fotoğrafın icadı ile özgün resimlerin yayılımı artmıştır. İlk fotoğraf makinelerinin basit teknolojisi diğer tekniklerdeki detayları aratsa da 20. yüzyıla girildiğinde teknolojinin gelişmesiyle röprodüksiyon üretiminde belirleyici bir teknik hâline gelmiştir. Fotoğrafın yanı sıra litografi baskı tekniğinden yola çıkılarak geliştirilen ofset baskı tekniği ile sanat dergileri, gazete, afiş, poster gibi sanat eserlerinin üretimi kolaylaşmış ve hızlanmıştır.

Sanatta kopya, kendi başlangıcı kadar eskiye dayanır. Orta Avrupa'da birçok mağarada bulunan hayvan resimlerinde görülen gerçekçi özellikler taklit yöntemiyle yapılmıştır (Görsel 2.1). İlk insanları, doğayı taklit etmeye yönelten itici gücün bütün insanlarda doğuştan var olan taklit içgüdüsü olduğu iddia edilmiştir. Bu düşünceye göre her insan taklit içgüdüsüyle doğar ve öğrenmelerini bu yolla gerçekleştirir. Doğal olarak bu içgüdünün insanı doğa taklitçiliğine yönlendirmiş olduğu düşünülmektedir.

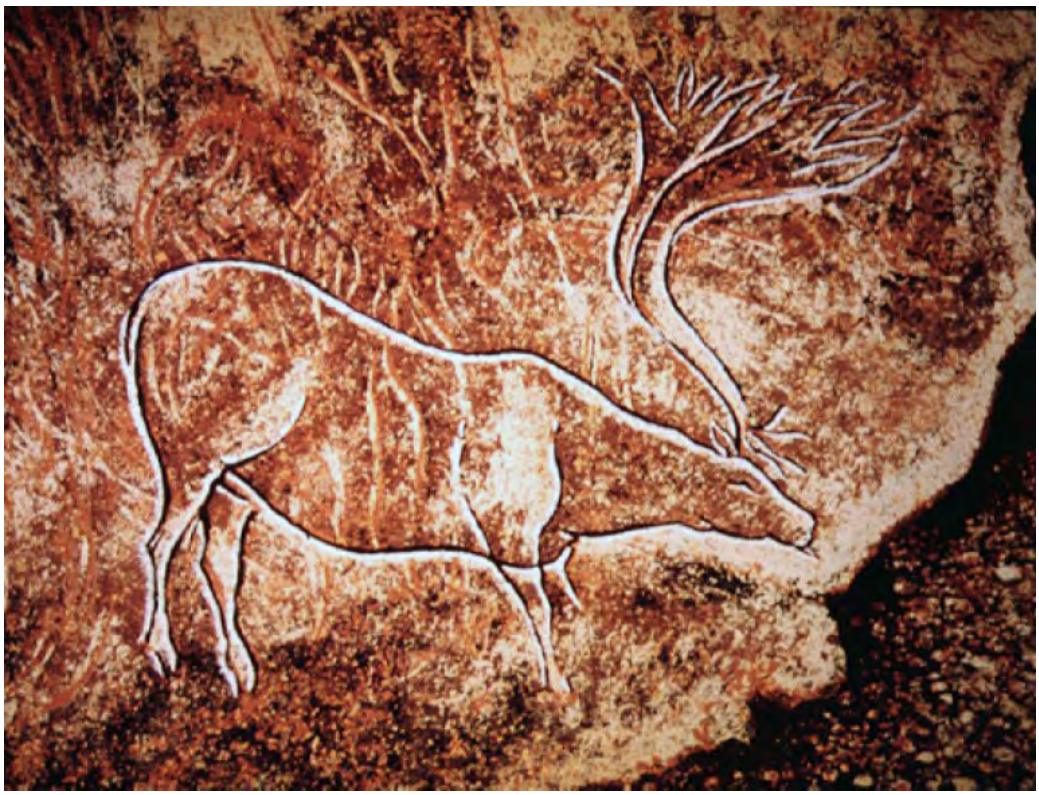

Görsel 2.1: Paleolitik Dönem duvar resmi, MÖ 14.000, Combarelles (Kumbarel) Mağarası, Fransa

Sanatçılar tüm zamanlarda kendilerinden önceki ustaların çalışmalarını incelemiş ve eserlerin kopyalarını çalışmışlardır. Rönesans Dönemi sanatçıları, kendi sanat anlayış ve üsluplarına ulaşabilmek için plastik sorunlarını çözmede eski Yunan ve Roma sanatı eserlerini kullanmışlar aynı zamanda sanatları için bir örnek model olması adına bu eserlerin röprodüksiyonlarını yapmışlardır. Bu dönemde sanat akademilerinin çoğalarak rağbet görmesi ilk önce İtalya sonra tüm Avrupa ve diğer ülkelerde kopyalanabilir modellerin ve başyapıtların gerekliliğini göstermiştir. Röprodüksiyon baskılar ve antik heykellerin alçı kopyaları bu boşluğu doldurmuştur.Aynı zamanda kendi çağdaşı olan ustaların eserlerinin röprodüksiyonlarını yapan sanatçılar da dikkat çekicidir. Rönesans'ın önemli gravürcülerinden Raphael Morghen (Rafael Morgın), Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" eserinin yorum kopyaları ile uluslararası bir şöhrete sahip olmuştur (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Son Akşam Yemeği, 1787, Raphael Morghen, Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi, ABD

Edgar Degas (Edgar Döga), Marcantonio Raimondi'nin (Markantanyo Raymondi) "Paris'in Yargısı" adlı eserinin röprodüksiyonunu orijinal esere sadık kalarak çalışmış fakat kâğıt üzerinde birbirinden bağımsız sahneleri değişik yönlerde kullanmıştır. Tüm bu deneysel çalışmalar sanatçının kendi altyapısı için kullandığı unsurlar olmuş; sanatçı, kopyalama yeteneğini kendi eserlerini üretirken özgünleşmek için kullanmıştır (Görsel 2.3).

Görsel 2.3: Paris'in Yargısı, 1856
Marcantonio Raimondi Kopyası, Edgar Degas,
Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi, ABD

BİLGİ NOTU

Platon ve Aristoya Göre Sanatta Taklit

Yunan filozofu Platon, sanatı bir yansıtma, taklit olarak ele almıştır. Ona göre mutlak gerçek kavramsal olan idealar (düşünce) dünyasıdır. Nesneler ya da fenomenler (olay); yani içinde bulunduğumuz, duyularla algılanan dünya ancak idealar dünyasının bir yansıması, kopyası ya da taklididir. Görünen bu nesne ve fenomenler; evrensel ideaların bir yansıması, taklidi olduğuna göre bu dünyayı sanatına aktaran sanatçının dünyası (sanat eserleri), taklidin taklidi olmaktadır.

Aristo'ya göre sanatçı, anlatmak istediklerini seçer ve bunları yeni bir kurguya sokarken gereksiz ayrıntıları, olay örgüsüne girmeyen ögeleri dışarıda bırakır. Taklit (mimesis) kuralına göre sanatçı eğer hayatı aynen kopya etseydi bir sürü gereksiz ayrıntılar ve anlamsız olaylar işin içine karışacaktı. Aristo için eserin organik bütünlüğü önemlidir. Aristo'nun taklit anlayışı; geneli ya da özü yansıtma, nesnelerin kusurlarını örterek olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi taklit etme şeklindedir. Aristo, sanatın doğayı değiştirme ve ideal bir şekilde yansıtma gücünden dolayı Platon'un tam tersine sanatı bilimden üstün tutar. Ona göre güzellik, görünen şeylerin taklidi ile ideal ilkelerin toplamıdır.

11.2.1.1. Seçilen Sanatçıların İç Mekân Desenlerinden Kopya Çalışmaları

UYGULAMA

Görsel 2.4'ü iç mekân tasarımı açısından inceleyip alttaki yönergelere göre eserin röprodüksiyonunu çiziniz.

- Mekânın geometrik kurgusunu perspektif kurallarını dikkate alarak resim kâğıdınıza çiziniz.
- Oluşturduğunuz taslak mekân içine nesne ve figürleri yerleştiriniz.
- Sanatçının deseni oluştururken kullandığı çizgi ve leke değerlerini dikkate alarak çiziminizi tamamlayınız.
- Tamamladığınız röprodüksiyonu, verilen görselle karşılaştırınız. Çalışmanızın esere benzeyip benzemediğini tespit ediniz.
- Görsel 2.5, 2.6, 2.7 ve 2.8'de verilen örneklerin röprodüksiyonlarını yukarıdaki yönergeleri dikkate alarak eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

Görsel 2.4: Ressam Atölyesinde, 1667, Adriaen van Ostade (Adriyan fan Ostad), özel koleksiyon

Görsel 2.5: Trende Gece, 1918, Edward Hopper (Edvırd Hapır), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 2.6: Eudamidas'ın Vasiyeti, 19. yüzyıl, Jean Auguste Dominique Ingres, Victoria & Albert Müzesi, İngiltere

Görsel 2.7: Aile, 1964, Adriaen van Ostade, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 2.8: Odadaki Gençler, 1871, Gustave Courbet (Güstav Kuğbe), Metropolitan Müzesi, ABD

11.2.1.2. Önemli Sanatçılara Ait Dış Mekân Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması

İNCELEME

Sayfa 65'te bulunan görsel 2.9 ve 2.10'u sanatçıların doğayı yorumlama yöntemlerine göre inceleyiniz. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri tespit ederek tablodaki ifadelerin karşılarındaki uygun yerlere yazınız.

	BENZER YÖNLER	FARKLI YÖNLER
Çizgi değeri açısından		
Karşıt unsurlar açısından Yatay-dikey Uzun-kısa İnce-kalın Sık-seyrek		
Oran-orantı		
Yakın-uzak ilişkisi (perspektif)		
Ritim açısından		
Denge açısından		
Koyu-orta-açık değerler açısından		
Büyük-küçük değerler açısından		
Hareket açısından		
Boşluk-doluluk (espas-mas) açısından		
Birlik-bütünlük açısından		
Realist açıdan		
Vurgu açısından		
Yerleştirme açısından		
Kullanılan teknik açısından		

Görsel 2.9: Manzara, 1825-64, Alexandre Calame (Alaksandre Kalami), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 2.10: Dağ Evleri ve Değirmenli Manzara, 1885, Vincent van Gogh, Van Gogh Müzesi, Hollanda

11.2.1.3. Seçilen Sanatçıların Dış Mekân Desenlerinden Kopya Çalışmaları

UYGULAMA

Görsel 2.11'i dış mekân tasarımı açısından inceleyip alttaki yönergelere göre eserin röprodüksiyonunu çiziniz.

- Mekânın geometrik kurgusunu perspektif kurallarını dikkate alarak resim kâğıdınıza çiziniz.
- Oluşturduğunuz taslak mekân içine nesne ve figürleri yerleştiriniz.
- Sanatçının deseni oluştururken kullandığı çizgi ve leke değerlerini dikkate alarak çiziminizi tamamlayınız.
- Tamamladığınız röprodüksiyonu, verilen görselle karşılaştırınız. Çalışmanızın esere benzeyip benzemediğini tespit ediniz.
- Görsel 2.12, 2.13 ve 2.14'te verilen örneklerin röprodüksiyonlarını yukarıdaki yönergeleri dikkate alarak eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

Görsel 2.11: Rotherhithe (Rodıreyt), 1860, James Abbott Mcneill Whistler (Ceymıs Abıt Mikniyıl Vistlır), özel koleksiyon

UYGULAMA

Görsel 2.12: Kıyıda Ağaçlar ve Evler, 1921, Hoca Ali Rıza, özel koleksiyon

UYGULAMA

Görsel 2.13: Eski Su Değirmeni, Cornelis Willaerts (Korneyliş Vilart), özel koleksiyon

UYGULAMA

Görsel 2.14: Köprü ile Nehir Manzarası,1546, Hirschvogel (Hirşvolgıl), Augustin (Agüstin), özel koleksiyon

11.2.1.4. Önemli Sanatçılara Ait Canlı Modelden Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması

İNCELEME

Sayfa 69'da bulunan görsel 2.15 ve 2.16'yı sanatçıların insan figürünü çizim yöntemleri açısından inceleyiniz. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri tespit ederek tablodaki ifadelerin karşılarındaki uygun yerlere yazınız.

	BENZER YÖNLER	FARKLI YÖNLER
Çizgi değeri açısından		
Karşıt unsurlar açısından Yatay-dikey Uzun-kısa İnce-kalın Sık-seyrek		
Oran-orantı		
Yakın-uzak ilişkisi (perspektif)		
Ritim açısından		
Denge açısından		
Koyu-orta-açık değerler açısından		
Büyük-küçük değerler açısından		
Hareket açısından		
Boşluk-doluluk (espas-mas) açısından		
Birlik-bütünlük açısından		
Realist açıdan		
Vurgu açısından		
Yerleştirme açısından		
Kullanılan teknik açısından		

Görsel 2.15: Yukarı Bakan Genç Adam, 1616, Oliviero Gatti (Oliviyero Gatti), Harvard Art Müzesi arşivi, ABD

Görsel 2.16: Uyuyan Genç, Adolph Menzel (Adolf Menzıl), Morgan Kütüphanesi ve Müzesi, New York, ABD

11.2.1.5. Seçilen Sanatçılardan Canlı Modelden Desenlerin Kopya Çalışmaları

UYGULAMA

Canlı modelden yapılmış Görsel 2.17'yi inceleyip verilen yönergelere göre eserin röprodüksiyonunu çiziniz.

Başı ölçü birimi olarak kullanınız. Anatomiyi oluşturan gövde, kol, bacak ve ayak büyüklüklerinin ölçümünü yapınız.

- Ölçülerinize göre figürün taslağını resim kâğıdına ortalayarak çiziniz.

Taslağınızı detaylandırırken;

- Figürü oluşturan baş, gövde, kol, bacak ve ayakların geometrik altyapısını oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz geometrik altyapıyı figürün anatomisine uygun olarak detaylandırınız.
- Işığın geliş yönüne göre açık-orta-koyu çizgi değerlerini kullanarak modlesini yapınız.
- Çizimi yaparken seçtiğiniz sanatçının çizim tekniğini dikkate alınız.
- Tamamladığınız röprodüksiyonu, verilen görselle karşılaştırınız. Çalışmanızın esere benzeyip benzemediğini tespit ediniz.
- Görsel 2.18, 2.19, 2.20, 2.21 ve 2.22'de verilen örneklerin röprodüksiyonlarını yukarıdaki yönergeleri dikkate alarak eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

Görsel 2.17: Sağ elini uzatmış kadın krokisi, 17. yüzyıl, Simon Vouet (Saymın Vot), Morgan Kütüphanesi ve Müzesi, New York, ABD

Görsel 2.18: Carl Johan Arnold (Karl Yohan Arnold) deseni, ?, Adolph Menzel, Morgan Kütüphanesi ve Müzesi, New York, ABD

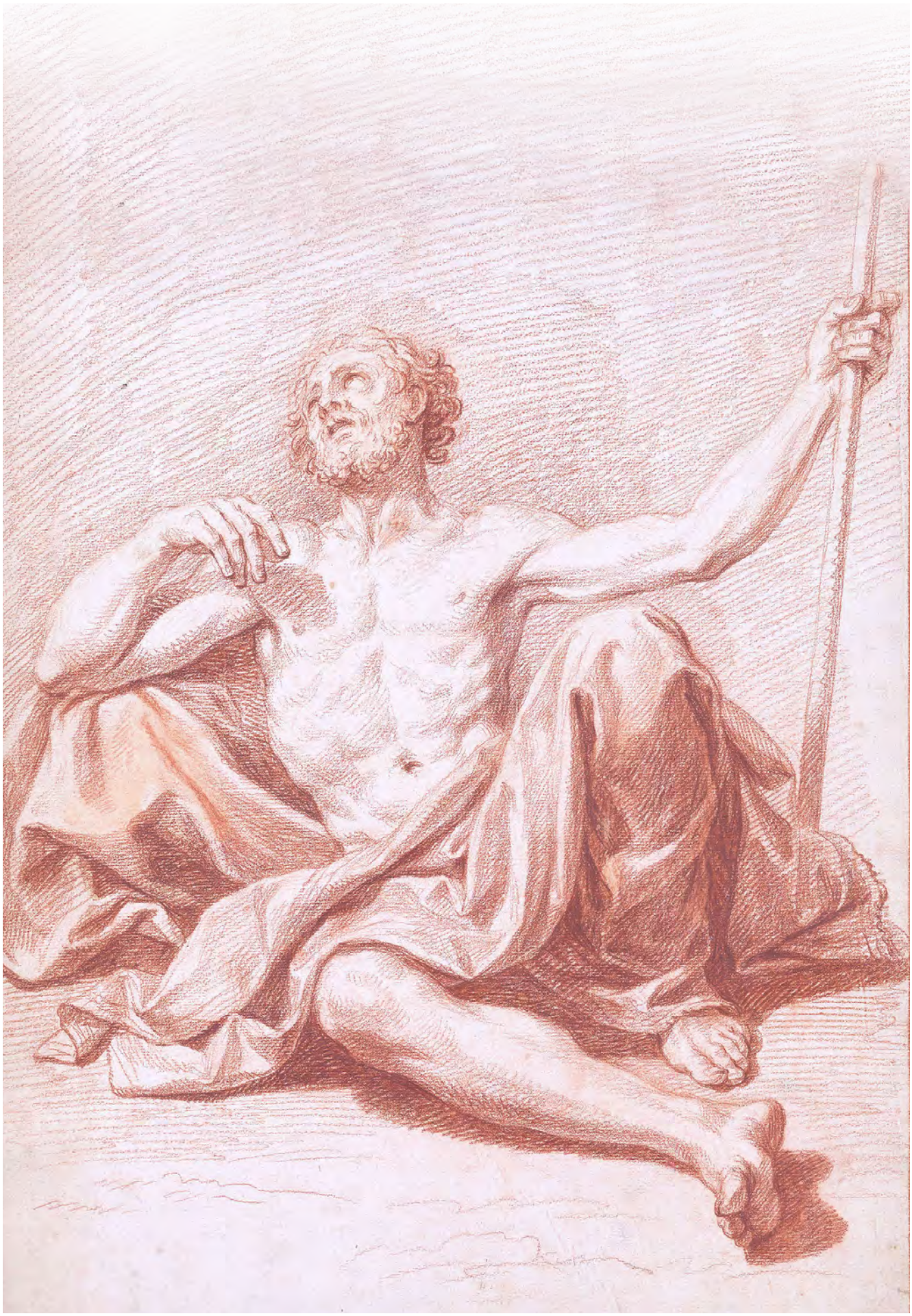

Görsel 2.19: Oturan İhtiyar Adam, 1723, Bernard Picart (Bırnard Pikırt), Morgan Kütüphanesi ve Müzesi, New York

Görsel 2.20: Çoban Kız, 1862, Jean-François Millet (Jan Fıransuva Miyye), Metropolitan Müzesi, ABD

OKUMA PARÇASI

YUNAN MİTOLOJİSİNDEN BİR HİKÂYE

Çağımızın sanat tarihçisi E. H. Gombrich [Gombriç (1909-2001)], Batı sanat tarihini (büyük ölçüde resim) gerçeğin en canlı betimlerini yapma araştırması olarak tanımlamıştır. Bu yanılsamayı yaratmada kullanılan teknikler yani uygulama yöntemleri ise perspektif, kısaltım (rakursi), üç boyut verecek gölgeleme ve uzamsal derinlik yanılsamasına yol açacak öteki uygulamalardır. Rönesans'ta yeni perspektif kuramları, yağlı boyanın mükemmel dokusu ve zenginliği, sanatçının doğanın daha inandırıcı bir "kopyası"na ulaşmasına giderek olanak tanımıştır.

Büyük Plinius'un (Gaius Plinius Secundus s. 23-79), yazmış olduğu "Naturalis Historia (Naturalis Historya)" adlı kitabında, MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Zeuxis (Zeuksis), adlı ressam ile aynı dönemde yaşayan Efesli Parrhasius (Parrasiyus) adlı ressamın kimin daha büyük sanatçı olduğu konusunda girdikleri iddiadan söz edilmektedir. Buna göre, Zeuxis, o derecede inandırıcı bir natürmort yapmıştır ki uçan kuşlar tabloya konup orada gördükleri üzüm resimlerini gagalamak istemişlerdir. Bu anlatıda sözü edilen teknik trompe l'oeil (thom löyl) yani gözü aldatmaktır. Bu Fransızca terim ilk olarak 1893 yılında, ilk örnekleri Batı sanat tarihinin başlangıcına uzanan özel bir betimleme türünü tanımlamak üzere aşağılayıcı bir terim olarak kullanılmıştır. Bu durumun tipik özelliği, seyircinin en azından ilk bakışta imgeyi aslında sadece temsil ettiği nesnenin kendisi olarak algılamasına yol açan olağanüstü bir doğalcılığıdır.

Bu benzerliği sağlamak için sanatçının resmin ister içinde ister dışında olsun hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmaması gerekir. Örneğin tablonun içindeki ışık kaynağı, tablonun kendisine vuran ışıkla uyuşmalıdır yani farklı bir açıdan gelmemelidir. Betimlenen imgelerin boyutları temsilî yapılan nesnelerinkiyle aynı olmalıdır. Resim yapma ediminden iz olmamalı ve fırça darbeleri saklanmalıdır. Renk ve dokular gerçek nesnelerinkilerle uyuşmalıdır. Genel bir ifadeyle aslında kompozisyon özenli bir yapılandırmanın ürünü olmalıdır ama öte yandan nesnelerin planlandığına ya da biçimsel olarak düzenlendiklerine ilişkin en ufak bir belirti gözükmemelidir.

Büyük Plinius'un kitabında sözünü ettiği sanatçıların yapıtları günümüze dek gelmemiştir. Ancak yazında anlatılanlardan ve onlardan türemiş çoğu eski Yunan ve Roma Dönemi mozaik yapıtların ayakta kalanlarından yanılsamanın resimdeki yerinin çok önemli olduğu anlaşılmaktadır.

DİKMEN, Ö. G. B. Görsel Sanatlar Bağlamında Gerçeklik ve Yanılsama, s. 279, ULUSLARARASI SANAT SEMPOZYUMU, 2015.

Metinde yer alan sanatçıların kendini ifade edebilme ve öz güvenleri hakkında yorum yapınız.

Görsel 2.21: Zeuxis ve Parrhasius Arasında Bir Yarışma,1630, Matthäus Merian (Matiyus Meriyın), Sanat ve Tarih Arşiv Koleksiyonu, Berlin

RÖPRODÜKSİYON ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.2.1.1. Seçtiği bir sanatçının iç mekân desenlerinden kopya çalışmalar yapar. **11.2.1.3. Seçtiği bir sanatçının dış mekân desenlerinden kopya çalışmalar yapar.** **BECERİLER**	**DERECELER**		
		Evet	**Hayır**	**Kısmen**
1.	Resim kâğıdımı, resim kalemlerimi altlık veya şövalemi hazırladım.			
2.	Ders kitabı içerisindeki iç mekân ve dış mekân görsellerinden oluşturduğum görsel dosyasından çizim için bir resim seçtim.			
3.	İç mekân görselleri içinde yer alan obje, figür ve araç gereç gibi nesneleri belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
4.	Dış mekân görselleri içinde yer alan ağaç, yol, dağ ve tepe gibi yerleri belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
5.	Görseli inceledikten sonra daha önceden belirlediğim işaretlemelere bağlı kalıp basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapısını kurgulayarak mekân görselini ortaya çıkardım.			
6.	Kurguladığım geometrik alt yapıyı araştırma çizgileri ile çizdim.			
7.	Desen kurallarını dikkate alıp farklı kalınlıktaki resim kalemleri ile mekân içindeki obje, figür, araç gereç gibi form ve biçimleri ortaya çıkararak çizimi gerçekleştirdim.			
8.	Görsel üzerindeki detaylara dikkat edip çizim üzerinde son düzeltmeleri yaptıktan sonra çizimi tamamladım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

RÖPRODÜKSİYON ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

11.2.1.5. Seçtiği bir sanatçının canlı modelden desen çalışmasını kopya eder.		**DERECELER**		
	BECERİLER	**Evet**	**Hayır**	**Kısmen**
1.	35x50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi ve cetveli hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım altlık veya şövaleyi hazırlardım.			
4.	Ders kitabı içindeki ve sanat kitaplarındaki usta görsellerinden ya da oluşturduğum görsel dosyasından çizim için bir görsel seçtim.			
5.	Görseli inceleyerek resim kâğıdı üzerinde basit ve hafif çizgilerle dış mekânın konumunu belirledim.			
6.	Mekân içinde yer alan ağaç, yol, dağ, tepe, figür, araç gereç vb.nin yerlerini belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
7.	Görseli inceledikten sonra daha önce çizdiğim işaretlere de bağlı kalıp basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapıyı kurgulayarak insan figürünü ortaya çıkardım.			
8.	Kurguladığım geometrik yapıyı araştırma çizgileri kullanarak çizdim.			
9.	Desen kurallarını dikkate alıp resim kalemleri (H, HB, B...) ile figür üzerindeki form ve biçimleri ortaya çıkararak çizime devam ettim.			
10.	Figür görseline dikkat edip çizim üzerinde son düzeltmeleri yaptıktan sonra çizimimi tamamladım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Röprodüksiyon ünitesini değerlendirmek için aşağıda sıralanmış ölçütlerin gerçekleştirilme düzeyini değerlendirerek öğrenciyi en iyi ifade eden derecenin altına (✓) işareti koyunuz.

Öğrencinin
Adı Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

	ÖLÇÜTLER	DERECELER				
		Çok iyi	İyi	Orta	Geliştirilebilir	Zayıf
		5	4	3	2	1
1.	Resim malzemelerini tam olarak temin etti ve çalışma pozisyonunu aldı.					
2.	Görsel dosyalarını düzenli olarak hazırladı.					
3.	Ders içi ve ders dışı etkinliklerini düzenli olarak yaptı.					
4.	Ünite içindeki konular ile ilgili eskiz defterine çizimler yaptı.					
5.	Seçtiği sanatçının iç mekân desenlerinden başarılı kopya çalışmaları yaptı.					
6.	Önemli sanatçılara ait dış mekân desen çalışmalarının karşılaştırmasını yaptı.					
7.	Seçtiği bir sanatçının dış mekân desenlerinden başarılı kopya çalışmaları yaptı.					
8.	Önemli sanatçılara ait canlı modelden desen çalışmalarını karşılaştırdı.					
9.	Seçtiği bir sanatçının canlı modelden desen çalışmasını kopya etti.					
	ÖLÇEK PUANI					

Tablo puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Tablodan alınabilecek en yüksek puan her bir kriter için 5 puandır.

100'lük sisteme çevirmek için formül: (Tablo Puanı X 100) / 45 = Puan

Değerlendirme: Bu ölçekten 100 üzerinden 70 aldıysanız bu öğrenme için başarınız yeterli düzeyde demektir. **69 veya altı puan almışsanız** ilgili önceki öğrenmeleri tekrar etmelisiniz.

3. ÜNİTE

MEKÂN ÇİZİMLERİ

KAVRAMLAR

Mekân

İkonografik

Perspektif

Peyzaj

Figüratif resim ile mekân ayrılmaz iki temel olgudur.

MEHMET ERGÜVEN

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

3.1. MEKÂN VE DOĞADAN ÇİZİMLER

11.3. ÜNİTE: MEKÂN ÇİZİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- *Eviniz veya odanızın, varsa çevrenizdeki tarihî mekânların, kafeterya veya yemek salonlarının, alışveriş merkezlerinin, otobüs, tren gibi taşıma araçlarının içten görünüşlerini gözlemleyiniz. İlginizi çeken yerlerin fotoğrafını çekiniz veya eskizlerini çiziniz. Deneyimlerinizi paylaşınız.*
- *Yaşadığınız bölgedeki dikkat çekici doğal güzelliklere ve doğal oluşumlara sahip yerleri ziyaret ederek gözlemleyiniz. Beğendiğiniz yerlerin fotoğrafını çekiniz veya eskizlerini çiziniz. Deneyimlerinizi paylaşınız.*
- *Ziyaret ettiğiniz mekânlara ait eskiz veya fotoğraflarınızdan oluşan bir dosya düzenleyiniz.*

11.3.1. MEKÂN VE DOĞADAN ÇİZİMLER

Mekân; bir şeyin, bir kişinin bulunduğu; bir eylemin veya bir olayın geçtiği yer olarak tanımlanır. Mekân için kısaca uzayın sınırlanmış bir parçası denilebilir. Mekânın algılanabilmesinde birinci organ gözdür. Bunu, dokunma ve koklama izler. Örneğin gözleri görmeyen birinin mekânı algılamadaki ilk yardımcı organı kulağıdır. Bunu dokunarak tanımlama izler.

Resim yüzeyinde üçüncü boyutu oluşturan derinlik, sadece algılarımıza hitap eden ve perspektif kurallarının uygulanmasıyla ortaya çıkan bir yanılsamadan ibarettir (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Kew'de Çiçek Bahçesi ve Kuş Evi Manzarası,1763 Thomas Sandby (Tomıs Sendbi), Metropolitan Müzesi, ABD

Bir binanın iç duvarlarının sınırladığı iç mekân, dışarıdan yüzeylerin belirttiği bir kütle olarak görülür (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Napoli Manzarası, ?, sanatçısı bilinmiyor, Metropolitan Müzesi, ABD

Bir ressamın doğayı incelerken gördüğü nesnelerin yer aldığı mekân, görme duyusunun algıladığı mekândır. Yani gerçektir ve üç boyutludur. Sanatçının resimsel betimlemesinde kullanılan mekân, "temsilî mekân" olarak adlandırılır ve uzunluk, genişlik olarak iki boyuta sahiptir.

Resim sanatında mekân, kompozisyonu oluşturan objelerin hep birlikte üçüncü boyut yanılsaması yaratacak şekilde oluşturulup konumlandırılması anlamına gelir. Ressamlar mekân sorununu üç boyutlu olan gerçeklikleri iki boyutlu yüzey üzerinde, üçüncü boyut yanılsaması yaratacak biçimde çözümleme çabasını güder.

Ressam düz bir yüzeyin üzerinde mekânı nasıl oluşturmaktadır? Bu soruya perspektifin oluşturduğu yanılsama açısından bakılırsa mekânı oluşturmada öncelikle koyu ve hafif değerde çizgilerin kullanıldığı görülür. Koyu değerler gözü daha fazla etkilediği için öne doğru çıkmakta, hafif değerler ise gözden uzaklaşmaktadır. Buna göre güçlü ve keskin çizgiler ince ve net olmayanlardan daha ağırdır. Resim yüzeyinde böylece elde edilen ileri, geri izlenimiyle mekân duygusu ortaya çıkar (Görsel 3.3).

Mekân, oluşturulma biçimine bağlı olarak çeşitlenmektedir.

UYGULAMA

- Görsel 3.3'ü inceleyiniz.
- Usta ressamların desenlerinden, doğa ve hayvan sevgisi teması ile ilgili araştırmalar yaparak elde ettiğiniz görsellerle bir dosya hazırlayınız.
- Eskiz defterinize doğa ve hayvan sevgisi temasını işleyen çizimler yapınız.

"Doğa ve hayvan sevgisi" teması açısından görseli yorumlayınız.

Görsel 3.3: Sürüleri ile Bir Çoban, 1852, Jean-François Millet, Metropolitan Müzesi, ABD

Açık mekân, dış mekân kavramı ile eş anlamlıdır. Mekân yalnızca bir yapının içi olarak düşünülmemelidir. Yapıların tek başlarına ve diğer yapılarla birlikte oluşturduğu bir açık mekânı vardır. Uzay, bizim için kavranabilecek en açık mekândır. Dünya üzerinde olduğuna göre atmosfer de algılanabilecek ikinci bir açık mekândır (Görsel 3.4).

Mekânı sınırlayan yatay, dikey ve diyagonal konumdaki elemanların düzenlenmesi gerekir. Örnek olarak denizin ortasında bulunan küçük bir tekne ile bir mekân oluşturulabilir. Tekne, deniz ve ufuk çizgisi, dış mekân düzenlemesidir. Ayrıca peyzaj mimarisi ile ortaya çıkan düzenlemeler de dış mekâna örnek olarak gösterilebilir (Görsel 3.5).

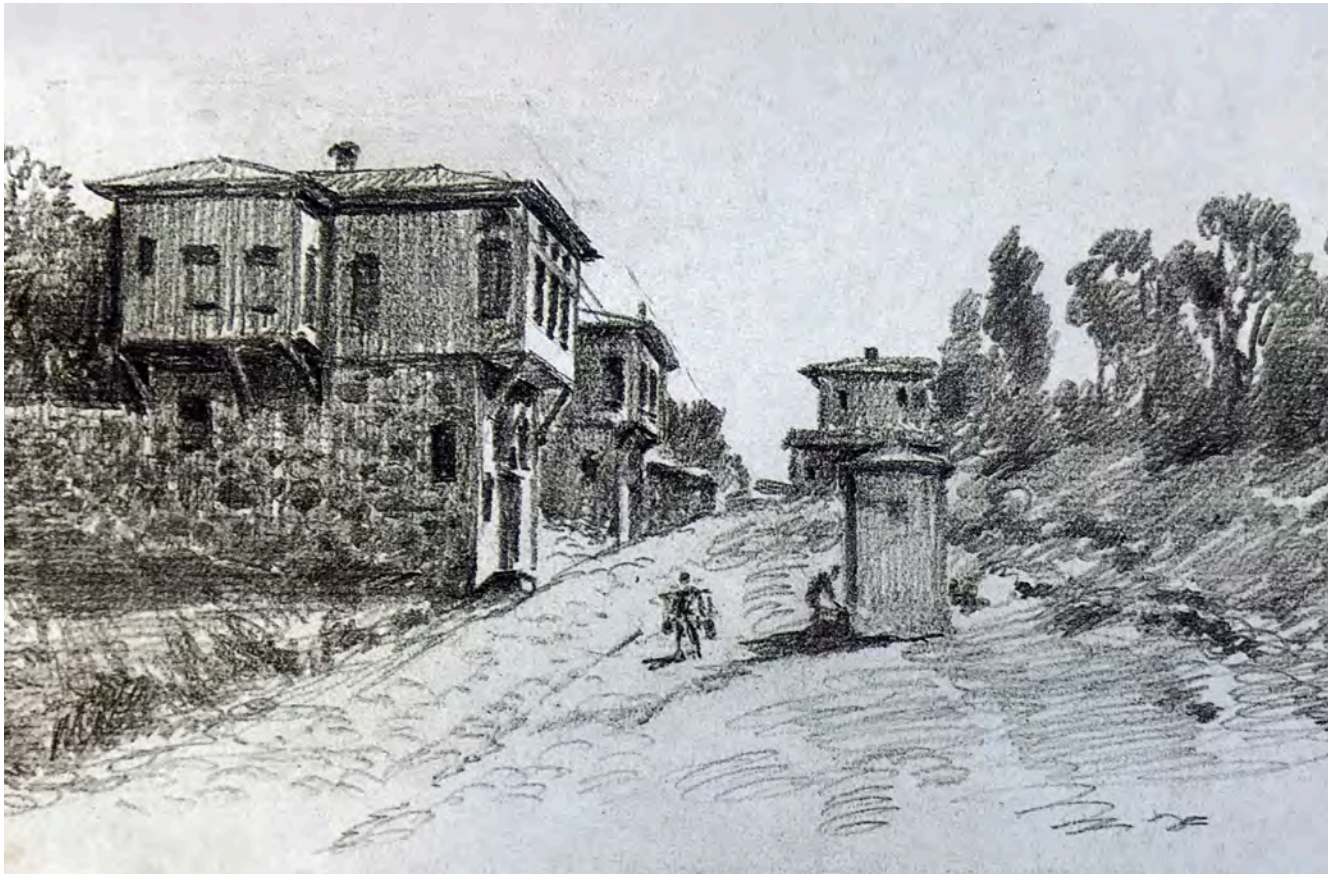

Görsel 3.4: Sokak, ?, Hoca Ali Rıza, özel koleksiyon

Görsel 3.5. Karaya Oturmuş Gemi, 1847, Martinus Røbrye (Martinus Robay), Kraliyet Koleksiyonu, Ulusal Galeri, Danimarka

Kapalı mekân, iç mekân kavramı ile eş anlamlıdır. Genellikle etrafı kesin sınırlayıcı elemanlarla çevrilidir. Bu elemanlar yatay, dikey ya da bunların tam tersi de olabilir. Sınıf içerisindeki konumları düşünüldüğünde öğrenciler, dört bir tarafı dikey elemanlarla çevrilmiş ve bunları kesen yatay elemanların oluşturduğu bir mekânda bulunurlar.

Kapalı mekânda görüntü, kendi içine kapalı ve bir anlamda yeterlidir. Anlatılmak istenen şeylere dair tüm veriler bu çerçevenin içinde yer alır (Görsel 3.6). Bu açıdan izleyenin tüm dikkati tamamen resim yüzeyine yoğunlaşır. İzleyenden orada gösterilmeyen başka şeyleri hayal etmesi beklenmez. Rönesans Dönemi'nin birçok ikonografik resimleri örnek olarak gösterilebilir (Görsel 3.7).

Görsel 3.6: Tren İçinden Manzara,1921, Edward Hopper, Metropolitan Müzesi, ABD

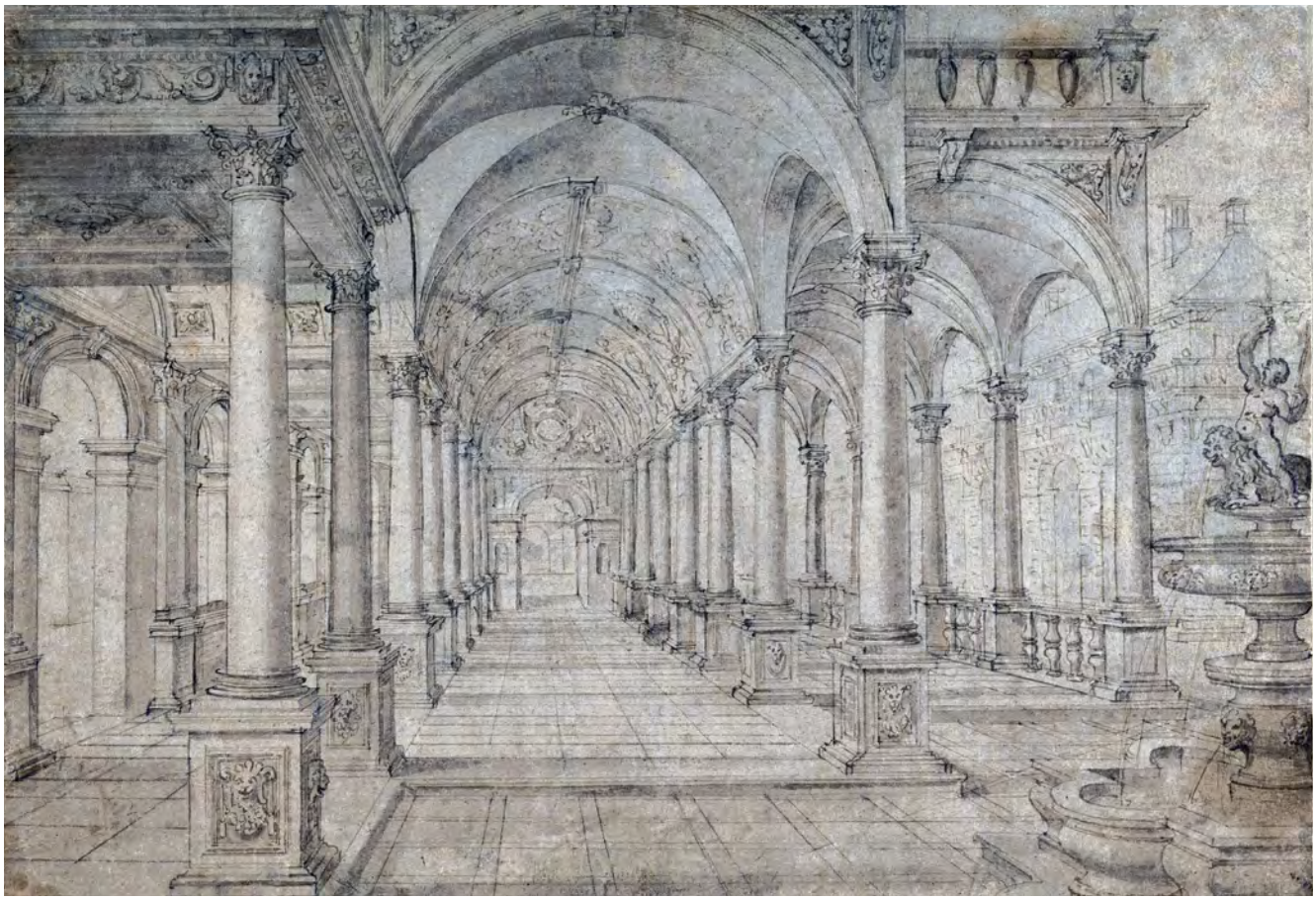

Görsel 3.7: Çarşı ve Çeşme, 1594, Hans Vredeman de Vries (Hans Freydıman de Friş), Metropolitan Müzesi, ABD

11.3.1.1. İç Mekân Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması

UYGULAMA

Sayfa 85'te bulunan görsel 3.9 ve 3.10'u sanatçıların iç mekanı yorumlama yöntemleri açısından inceleyiniz. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri tespit ederek tablodaki ifadelerin karşılarındaki uygun yerlere yazınız.

	BENZER YÖNLER	FARKLI YÖNLER
Çizgi değeri açısından		
Karşıt unsurlar açısından Yatay-dikey Uzun-kısa İnce-kalın Sık-seyrek		
Oran-orantı		
Yakın-uzak ilişkisi (perspektif)		
Ritim açısından		
Denge açısından		
Koyu-orta-açık değerler açısından		
Büyük-küçük değerler açısından		
Hareket açısından		
Boşluk-doluluk (espas-mas) açısından		
Birlik-bütünlük açısından		
Realist açıdan		
Vurgu açısından		
Yerleştirme açısından		
Kullanılan teknik açısından		

İNCELEME

Görsel 3.8, 3.9 ve 3.10'daki iç mekân çizimlerine ait verilen örnekleri; perspektif, kompozisyon ve çizim tekniği açısından inceleyiniz.

Görsel 3.8: Dokumacılar Kulübesi, 1673, Adriaen van Ostade Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.9: Uzman, 1865, Honore Daumier (Hono Dömi) Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.10: İç Mekân, 1908, Şevket Dağ, özel koleksiyon

11.3.1.2. Çeşitli İç Mekân Desenleri

UYGULAMA

- Görsel 3.11, 3.12, 3.13, 3.14 ve 3.15'i inceleyiniz.
- Siz de eskiz defterinize farklı iç mekân çizimleri yapınız.

Görsel 3.11: Çiftlik Evi İç Mekân, 19. yüzyıl, sanatçısı bilinmiyor, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.12: Dolap, 1778, Jean Honoré Fragonard, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.13: Şömineli oda, öğrenci çalışması

Görsel 3.14: Otel lobisi, öğrenci çalışması

Görsel 3.15: Kafeterya, öğrenci çalışması

BİLGİ NOTU

Derin Mekân: *Resim yüzeyinin ön planına yalnızca koyu değerler konulup çevresinin hafif renk ve çizgilerle kuşatılmasıyla oluşturulan mekândır. Yakında olanlar açıkça seçilirken uzakta kalan her şey sisler içinde eriyip gider. Özellikle barok resminde görülen bu derin mekân Claude Lorrain (Klod Loren) ve Giovanni Domenico Tiepolo (Ciovanni Demeniko Tiyepolo) gibi sanatçılarla bütünleşir (Görsel 3.16 ve 3.17).*

Görsel 3.16: Perseusun Mercan Toplaması, 1671, Claude Lorrain, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.17: Keçiler ve Koyunlar, 1761, Giovanni Domenico Tiepolo, Metropolitan Müzesi, ABD

Plastik Mekân: *Bu tür mekânlarda, resim yüzeyinde arka plan belirsiz bir koyulukla oluşturulur. Figürler güçlü ışık ve sıcak renk etkisiyle öylesine öne çekilir ki her biçim, yüzeye çarpıyormuş izlenimi verir. Böylece ortaya neredeyse elle tutulabilir bir mekân çıkar. Bu biçimde kurulmuş mekâna plastik mekân denir. Barok Dönem'de koyu zeminlere vuran keskin ışıkları Michalengelo Merici de Caravaggio (Mikelancelo Meriçi de Karavacyo) (Görsel 3.18) ve Georges de la Tour (Corc de la Tur), doğanın değişen ışıkta verdiği görünüşü ise Gerart van Honhorst (Cerard fan Honhorst) resimlerine yansıtmışlardır.*

Yüzeysel Mekân: *Bu mekân anlayışında resim iki boyutlu olarak çalışılır (Görsel 3.19). Ressam renk ile biçimleri, objeleri, lekeleri hafifçe ileriye ve geriye doğru kaydırarak mekânı ortaya çıkarır. Klasik resim sanatı anlayışındaki doğacı ve gözlemci, perspektif kurallarında ısrarcı resim anlayışına bağlı değildir.*

Görsel 3.18: Paul'un Dönüşümü, 1600, Caravaggio Odescalchi Balbi Koleksiyonu, Roma

Görsel 3.19: Sarı Elbiseli Kadın, ?, Fikret Mualla, özel koleksiyon

11.3.1.3. Doğadan Desen Çizimleri

Sanat tarihi boyunca ressamlar; doğayı incelemiş, etütler yapmış ve bunları resimlerinde kullanmışlardır. Doğanın incelenmesi, tüm sanat akımlarında kendine bir yer bulmuştur.

Avrupa resim sanatında 19. yüzyılda görülen doğanın betimlenmesiyle kendini ifade eden **naturalizm** yaklaşık elli yıllık süreçte resim sanatını etkileyen bir akımdır. Naturalizm aynı zamanda edebi akımları da etkilemiştir. Camille Corot (Kemil Koro), Claude Monet (Kılot Mone), Alfred Sisley (Alfired Sisley), Gustave Gourbet ve Barbizon Okulu üyeleri bu akımın öncüleri olmuştur.

UYGULAMA

Çizim araçlarınızla birlikte;

- Yaşadığınız bölgede şehir merkezi, deniz kenarı, ören yeri ve ormanlık alan gibi dış mekânlardan birini seçiniz.
- Çizeceğiniz mekânı gözlemleyiniz.
- Vizör kullanarak kompozisyonun sınırlarını belirleyiniz.
- Mekânı bir bütün olarak görüp geometrik altyapısını perspektif kurallarına dikkat ederek ortaya çıkarınız.
- Kompozisyonda yer alan nesneleri yakın plandan başlayarak arka plana doğru koyu-orta-açık çizgi ve leke değerlerini kullanarak ortaya çıkarınız.
- Görsel 3.20, 3.21, 3.22, 3.23, 3.24, 3.25 ve 3.26'nın çizimlerini yapınız.

Kullanılacak malzemeler: 35x50 cm resim kâğıdı, resim kalemleri (H, HB, B...) ve silgi.

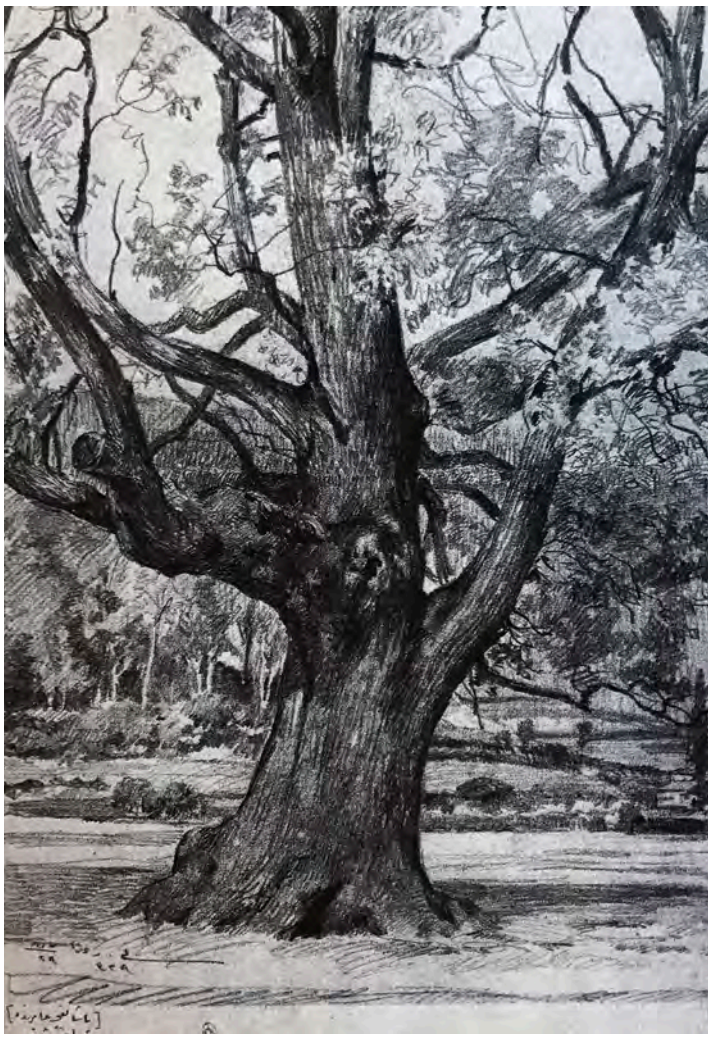

Görsel 3.20: Ağaç, ?, Hoca Ali Rıza, özel koleksiyon

UYGULAMA

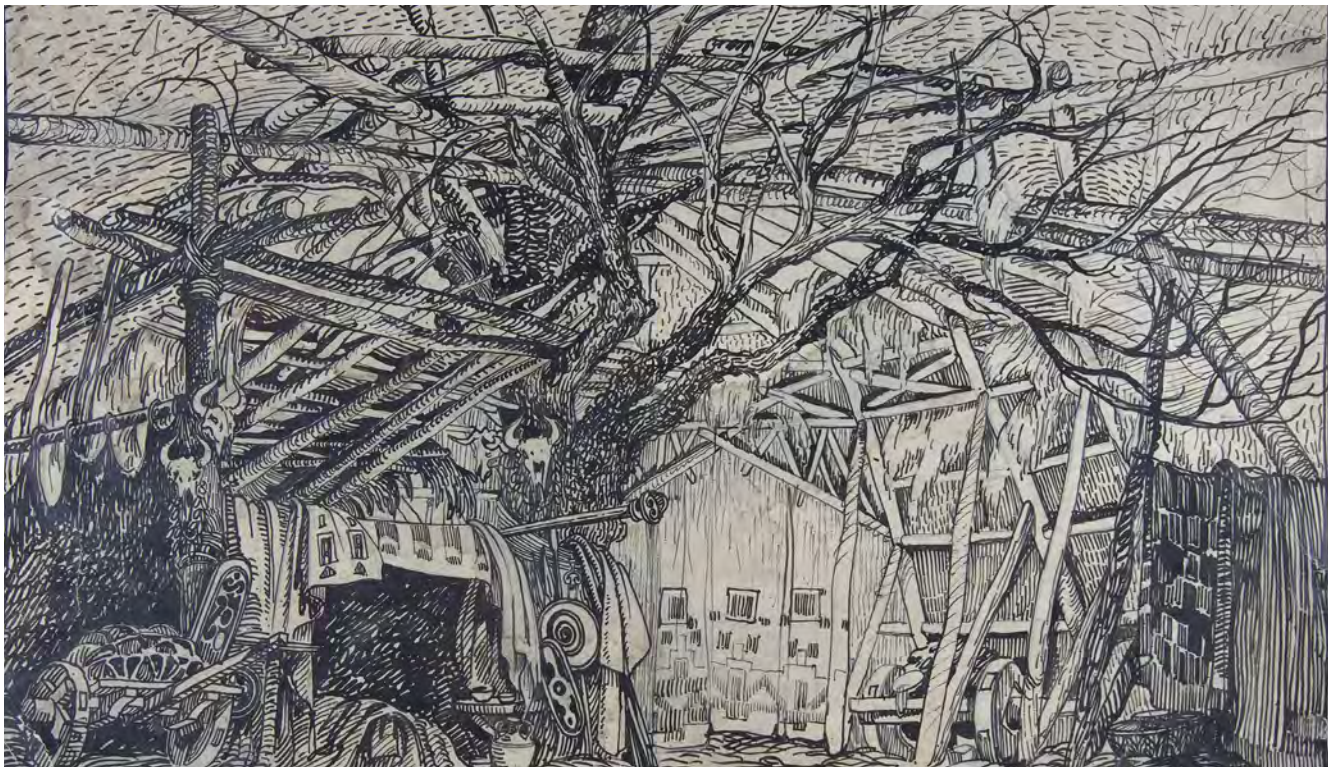

Görsel 3.21: Çiftlik Avlusu, Jean Jacques de Boissieu (Jan Jak dö Bösyü), Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

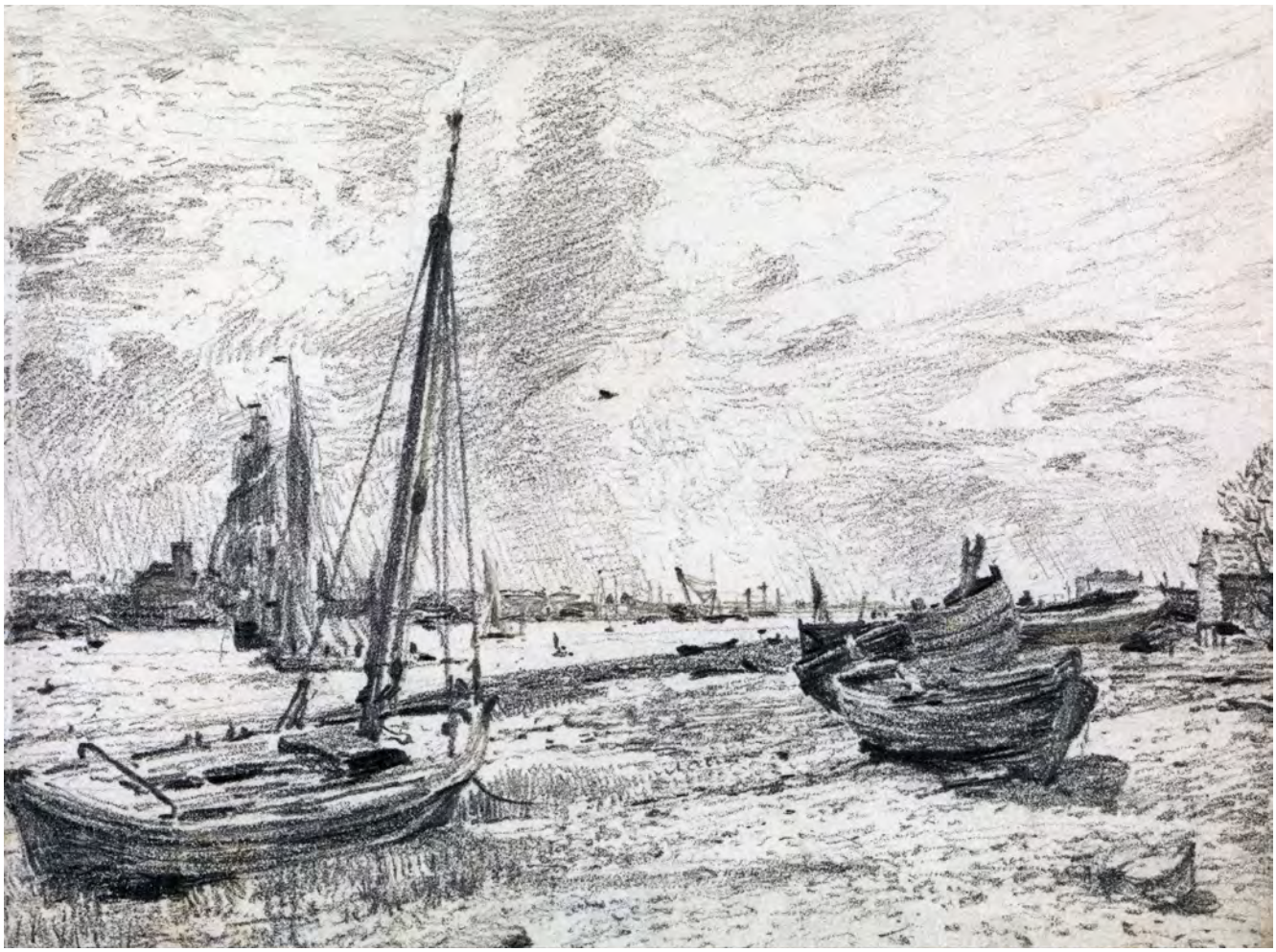

Görsel 3.22: Thames Nehrinde Gemiler, 1818, John Constable (Can Kanstıbıl), Yale Sanat Merkezi, Hartford, Connecticut, ABD

Görsel 3.23: Öğle Yemeği, 1850, Jean-François Millet, Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

Görsel 3.24: Çiftlik Avlusu, Jean Jacques de Boissieu, Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

Görsel 3.25: Manzara, Ercole Bazicaluva (Erkole Bazikaluva), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 3.26: St. Paul Hastanesi Bahçesinin Köşesi, Vincent van Gogh, Tate Galeri, Londra, İngiltere

OKUMA PARÇASI

DOMINIQUE INGRES'IN (DOMİNİK ENGIR) ATÖLYEDE SÖYLEDİKLERİ

Büyük sanatçılar, sadece eser üretmekle kalmamış aynı zamanda sanat üzerine düşünceler öne sürmüşlerdir. Bunlardan biri de Fransız ressam Dominique İngres'dır. İngres, atölyesinde öğrencilerine uyarılarda bulunmuş, sanat ve sanatçılar üzerine kendisi için notlar tutmuş ve yakınları ile konuşmalar yapmıştır. Aşağıdaki metin, bu notlar ve konuşmalardan hareketle derlenen kitaptan alınmıştır.

- Hep çizmek gerekir, kalemle çizemediğimizde gözlerimizle çizmemiz gerekir. Pratik olmadan teftiş etmeye kalkarsanız gerçekten iyi bir şeye varamazsınız.
- Çizmek, sadece dış çizgileri yeniden üretmek olmadığı gibi desen de sadece çizgiden ibaret değildir. Desen anlatımdır, iç biçimdir, plandır, modelidir. Geriye de hiç bir şey kalmaz! Desen, resim sanatının dörtte üçünü içerir. Kapının üzerine bir tabela koymam gerekse "Desen Okulu" yazıp koyardım, ressam yaratacağımdan da emin olurdum.
- Modelde büyüklükler arasındaki oranlara bakınız, o oranlarda yatar bütün karakter. Derinden sarssın sizi, siz de sarsıcı biçimde aktarın bu göreli büyüklükleri. Yok, yöntemi seçmez de el yordamı ilerlerseniz hiçbir şeyin değeri olmaz. Temsil etmek istediğiniz figürü gözlerinizde zihninizde bütünüyle bulundurun, yaptığınız figür de zaten sahip olduğunuz ve önceden tasarladığınız imgenin sadece tamama erdirilmesi olsun.
- Bir figür çizdiğinizde en başta hareketini belirlemeye, hareketini nitelemeye uğraşın. Hep dediğim gibi hareket hayatın ta kendisidir.
- Doğayı incelediğinizde en başta bütüne bakın sadece. Bütüne sorular yöneltin, sadece onu sorgulayın. Ayrıntılar, yola sokulması gereken önemli küçük şeylerdir. Biçim geniş, daha da geniştir! Biçim, her şeyin dayanağı ve koşuludur. Duman bile çizgiyle dile gelmeli.
- "Çizgi çizmediğim tek bir gün bile geçmemeli." diyordu Apelles. Bununla demek istediği şuydu -ben de tekrarlıyorum işte çizgi, desendir, her şeydir.
- Ressam, zarafetle ilgilenmekle haklıdır ama buna bir de gücü eklemelidir; güç ile zarafet birbirlerini dışlamaz. Resmin bütünü hem güçlü hem de zarif bir desendir. Zarif yanıyla etkilemesi gereken bir tablo bile söz konusu olduğunda -kim ne derse desin- resim işte o sağlam, gururlu ve kişilik sahibi desende yatar. Tek başına zarafet yeterli değildir, sadeleştirilmiş desen de yeterli değildir. Daha fazlası gerekir. Desenin büyütmesi, sarıp sarmalaması gerekir.
- Resim yapmadan önce uzun uzun desen yapın. Sağlam bir temele dayanırsa binanız, rahat yatıp uyursunuz.
- Resimde anlatım, çok iyi desen bilmeyi gerektirir çünkü kesinlikle doğru biçimde dile getirilmezse başarılı olamaz. Yarım yamalak hâkim olmak, ıskalamaya neden olduğu gibi yaşamadıkları duyguların sahtesini yapmaya uğraşan sahte adamları göstermek anlamına gelir. En uç derecedeki kesinliğe sadece çok iyi bir desen bilgisi edinmekle ulaşılabilir. Modernler arasında anlatımı en iyi verenler, desen konusunda hep en önemli olanlardır. Raffaello'ya bakın bir!
- Sanatın asli yanı olan anlatım, biçime sıkı sıkıya bağlıdır öyleyse. Renk konusunda o kadar iyi olmak gerekir ki anlatımı kusursuzca aktaran ressamlar, renkçi olarak aynı üstünlüğü gösterememişlerdir. Bundan dolayı onları yermek, sanatı yeterince bilmemek demektir. Aynı kişiden birbiriyle çelişen niteliklere sahip olması istenemez. Kaldı ki itibarına gölge düşmemesi için rengin gerektirdiği çabukluk, biçimlerin kusursuz arılığının zorunlu kıldığı derinlemesine incelemeye uygun düşmez.
- Eskiler bizden üstündü. Bunun da tek nedeni, görme tarzlarının hem güzel hem içten hem güçlü hem de aklı başında olmasıydı. Bu ilkeyi hiç yitirmediler ve her şeye uyguladılar. Her şeyde alışkanlık hâline getirdiler. Sanatlarından ya da uğraşlarından geriye kalanlara hatta mutlaka hor gördükleri o sıradan çömleklere bile hayranız, o güzelim çizgileri bizi hâla büyülüyor.
- İşte bu görme tarzını keşfetmeliyiz yeniden. İp koptu. Daha sonra İtalya'da sanat alanında yaşanan Rönesans sırasında kopan ipin iki ucu bir anlığına bağlandı yeniden ama ardından gelen barbarlık dolu yüzyıllarda yeniden koptu. Yeniden düğüm atmak gerekiyor ipe.

INGRES, J.A.D., Atölyede Söyledikleri Notlar ve Düşünceler, (s. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35) Janus Yayıncılık, İstanbul, 2016

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

MEKÂN ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.3.1.2. Çeşitli iç mekân desenleri çalışır. **11.3.1.3. Doğadan desen çizimleri yapar.** **BECERİLER**	**DERECELER**		
		Evet	**Hayır**	**Kısmen**
1.	35x50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi ve cetveli hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım altlık veya şövaleyi hazırladım.			
4.	Ders kitabı içindeki veya oluşturduğum görsel dosyasından iç mekân ve doğadan çalışılmış görsellerinden çizim yapmak için birer tane seçtim.			
5.	Görseli inceleyerek resim kâğıdı üzerinde basit ve hafif çizgilerle mekânın konumunu belirledim.			
6.	Mekân içinde yer alan obje, figür, araç gereç vb.nin yerlerini belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
7.	Doğa içinde yer alan obje, figür, araç gereç vb.nin yerlerini belirleyerek işaretlemeler yaptım.			
8.	Görseli inceledikten sonra daha önceden çizdiğim işaretlere bağlı kalıp basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapıyı kurgulayarak mekân görselini ortaya çıkardım.			
9.	Kurguladığım geometrik yapıyı araştırma çizgileri ile çizmeye başladım.			
10.	Desen kurallarını dikkate alıp resim kalemleri (H, HB, B...) ile mekân içindeki obje, figür, araç gereç vb.nin form ve biçimlerini ortaya çıkararak çizime devam ettim.			
11.	Mekân görseline dikkat edip çizim üzerinde son düzeltmeleri yaptıktan sonra çizimimi tamamladım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

4. ÜNİTE

PORTRE

KAVRAMLAR

Elmacık kemiği

Kafatası yuvarlağı

Eskiz defteri

Truvakar portre

Fastan portre

Taslak

Sanatçı için portre farklı anlamlar taşır. Portreden algı aracılığı ile çıkarılan anlam, sanatçının kişiliği ve özgün çalışması sonucu ortaya çıkan bir etkendir.

GÜLER ERTAN

Portreler asla "ben buyum" belgesi olarak değil, daha ziyade "bunu anlatıyorum"un belgesi olarak çizilir.

RICHARD LEPPERT

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

4.1. FARKLI PSİKOLOJİK DURUMLAR (DUYGU İFADELERİ)

4.2. OTOPORTRE

11.4. ÜNİTE: PORTRE

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- *Ayna karşısında başınızı farklı yönlere çevirerek inceleyiniz.*
- *Kendi yaş grubunuzdaki arkadaşlarınızın ve farklı yaşlardaki insanların başını anatomik açıdan inceleyiniz.*
- *Birkaç arkadaşınızın başını değişik açılardan (önden, yandan, arkadan, alttan) fotoğraflayarak bir görsel dosya oluşturunuz.*
- *Erkek ve kadın baş anatomisinde gördüğünüz benzerlik ve farklılıkları tespit ediniz.*
- *Baş anatomisini oluşturan bölümleri (kafa yapısı, kaş, göz, burun, ağız, çene, kulak, saç vs.) inceleyiniz. Bu bölümler kişiden kişiye ne tür farklılıklar göstermektedir? Fikirlerinizi paylaşınız.*
- *Baş anatomisini oluşturan bölümlerin (kafa yapısı, kaş, göz, burun, ağız, çene, kulak, saç vs.) fotoğraf ve çizimlerinden oluşan bir görsel dosya hazırlayınız.*
- *Ünlü sanatçılara ait portre çizimlerinden örnekler araştırınız. Ulaştığınız bulgularınızla bir görsel dosya oluşturunuz.*
- *Eskiz defterinize baş anatomisi ve bölümlerine ait çizimler yapınız.*

11.4.1. FARKLI PSİKOLOJİK DURUMLAR (Duygu İfadeleri)

İnsanların yaşadığı psikolojik durumların en belirgin yansıması yüzdeki kas ve organlar aracılığıyla gerçekleşir. Bu nedenle baş anatomisinde yer alan yüz kaslarının ve organlarının iyi tanınması, desen çalışmalarında duyguların ifade edilmesi açısından önemlidir.

11.4.1.1. Baş Anatomisinin İncelenmesi

İNCELEME

Baş anatomisinin farklı açılardan görünüşlerini inceleyiniz (Görsel 4.1).

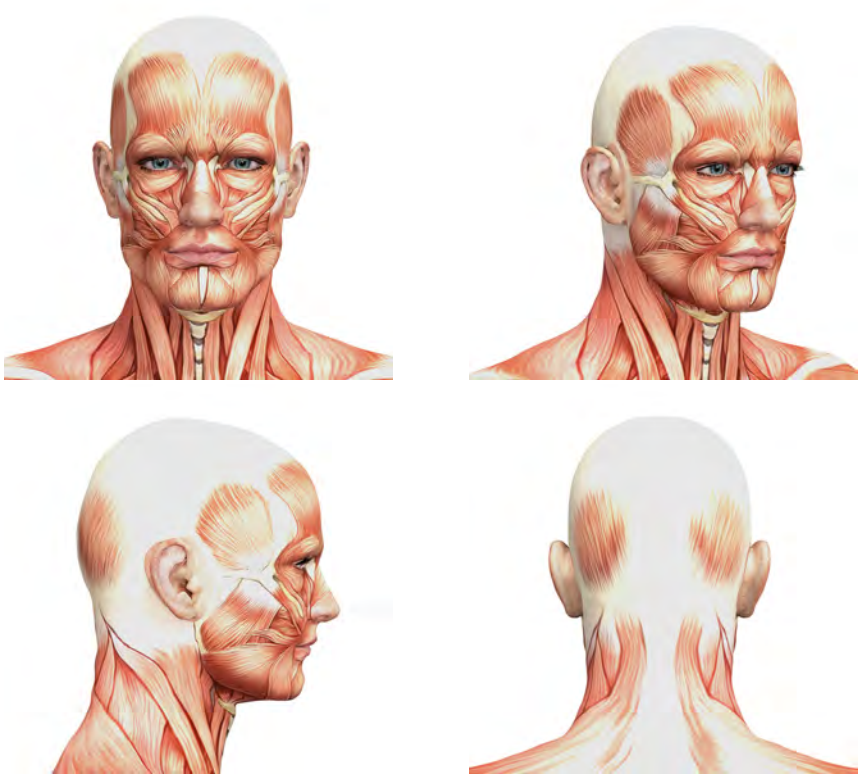

Görsel 4.1: Farklı açılardan baş anatomisi ve kas yapısı illüstrasyonu (resimleme)

İNCELEME

- Farklı açılardan görünen genç erkek baş anatomisini inceleyiniz (Görsel 4.2).
- Siz de arkadaşlarınızı veya ailenizdeki bireyleri daha farklı açılardan fotoğraflayarak inceleyiniz.

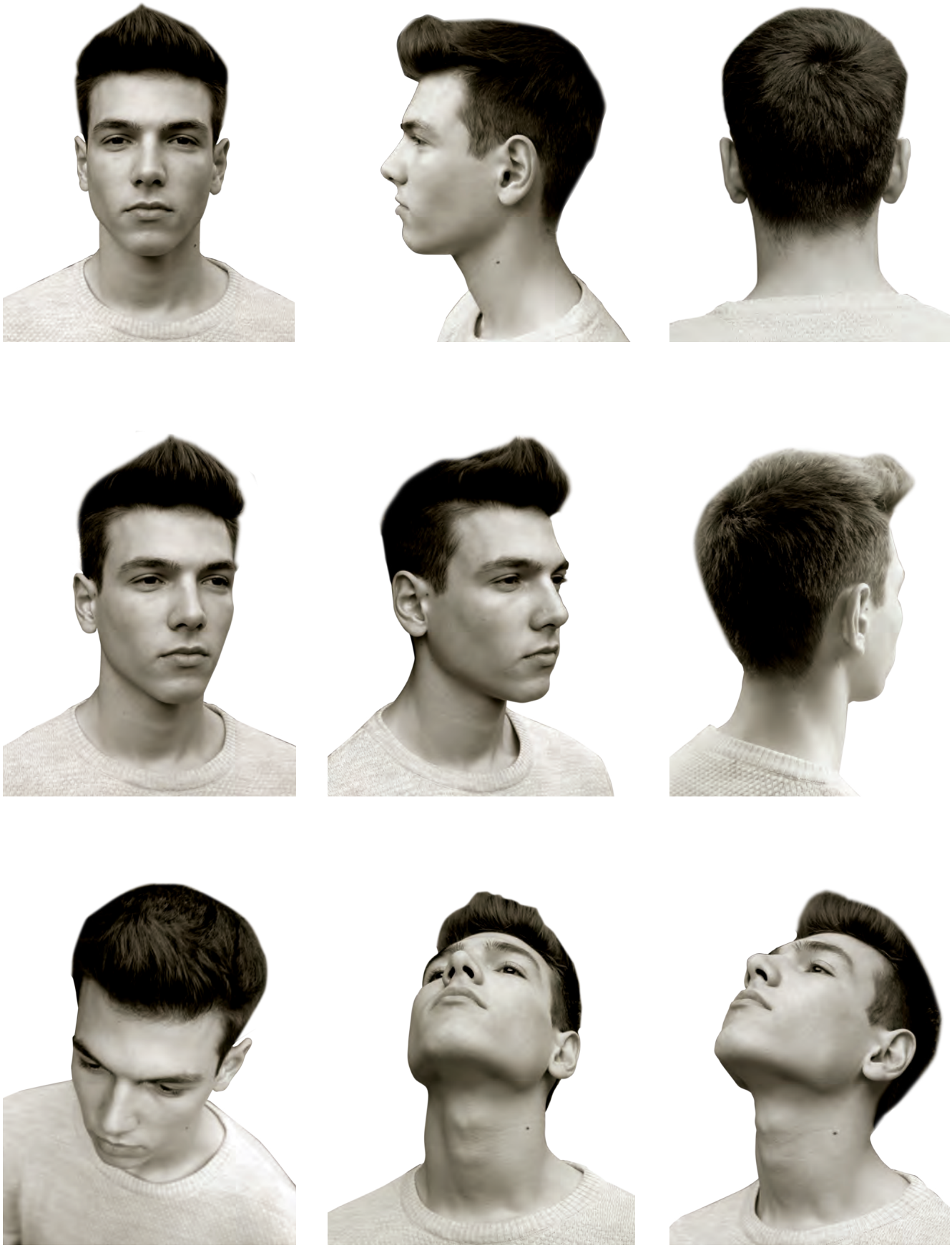

Görsel 4.2: Farklı açılardan genç erkek başı

BİLGİ NOTU

İnsan Başı: İnsan başının dış görünüşünü doğru çizebilmek için kafatasını ve kemiklerini tanımak işimizi kolaylaştırır. Yüzün ayrıntıları ve şekilleri kafatasının yapısına bağlıdır. Kafatasında göz, burun, ağız ve kulağın yerleri sabittir. Bu organların biçimleri, kişinin karakteristik yapısına göre farklılıklar (büyük burun, küçük göz gibi) gösterir.

İnsan başı, kafatası yuvarlağı ve yüz ovali olmak üzere iki bölümden oluşur. Kafatası yuvarlağı, kaş çıkıntısı hizasında bitter. Yüz ise kaş çıkıntısından çeneye kadar olan bölümdür. Yüz, alın ortasından çeneye düz bir çizgi ile ikiye bölündüğünde çizgi, burun ortasından geçer. Yüz, yatay olarak iki eşit parçaya bölündüğünde ise çizgi gözden geçer. Baş yüksekliği, çene ve burun arası birim olarak alınırsa 3,5 birimdir. Yüz genişliği, baş yüksekliğinin ½'si kadar olup aynı zamanda beş göz genişliği büyüklüğündedir (Görsel 4.3).

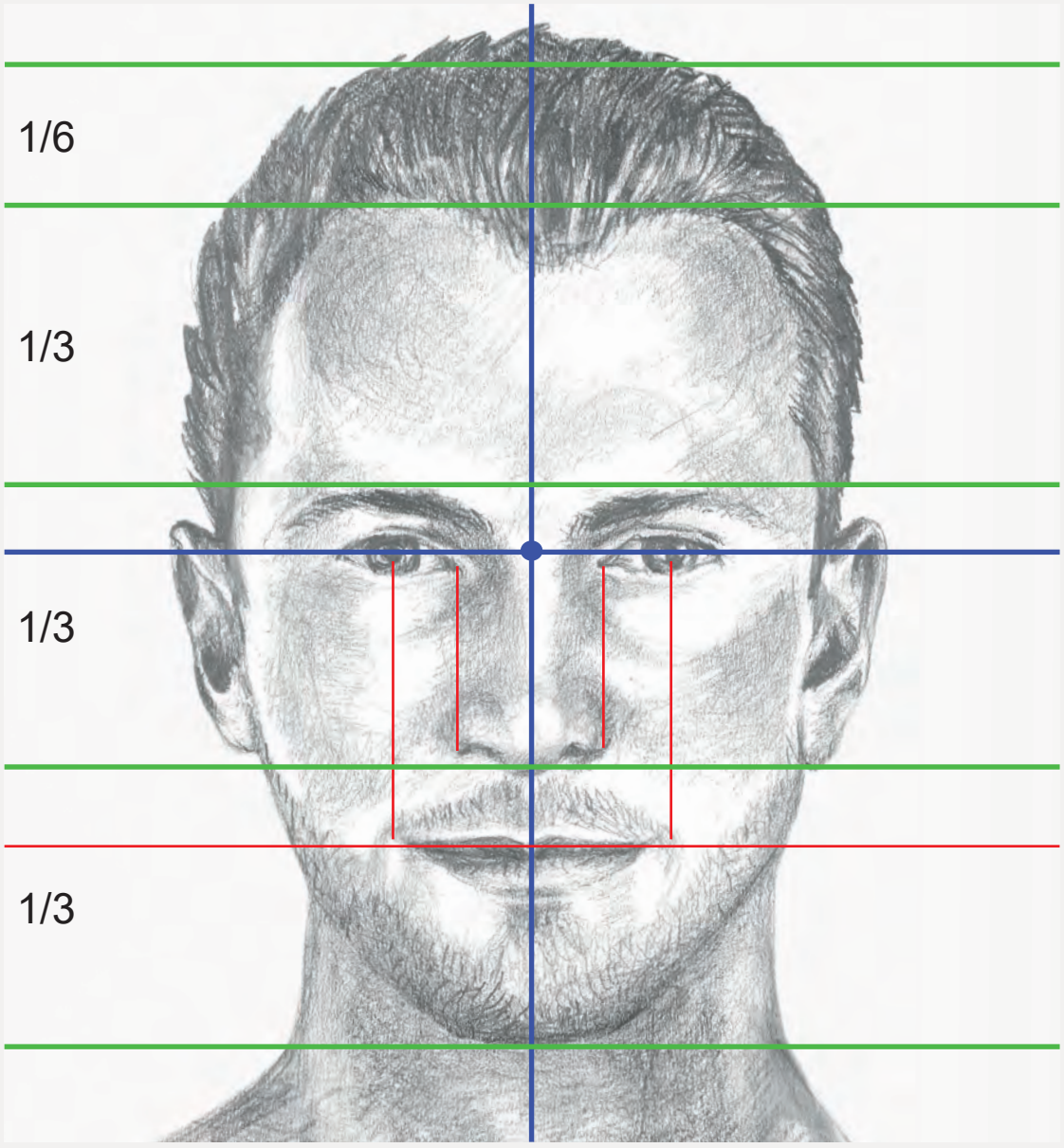

Görsel 4.3: İnsan yüzünün bölümlerinin önden ölçülendirilmesi

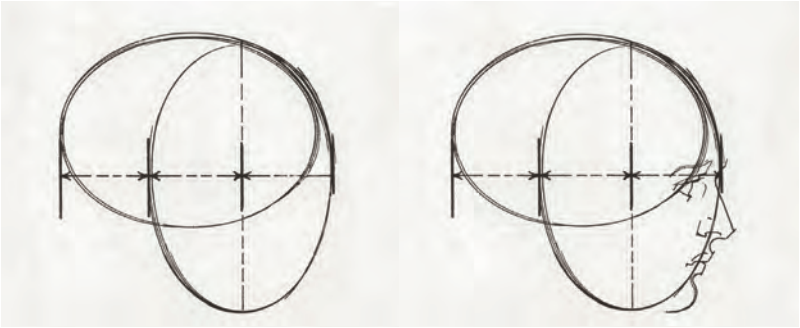

Görsel 4.4: İnsan başının yandan çizimi
"Sanatsal Anatomi". Burne Hogart (Büğn Höga)

Görsel 4.5. Profilden insan başı ölçüleri, 1490
Leonardo da Vinci, Akademik Galeri, Venedik

Önden bakıldığında oval görünen başın yandan görünümü, biri yatay diğeri dikey üst üste konmuş iki yumurtaya benzer (Görsel 4.4). Yandan insan yüzünün ölçülendirilmesi ile ilgili ilk çizimler Leonardo Da Vinci'ye aittir (Görsel 4.5). Yandan bakıldığında alından ensedeki saç bitimlerine diyagonal bir çizgi çekildiğinde her iki bölümün birbirine denk olduğu görülür (Görsel 4.6).

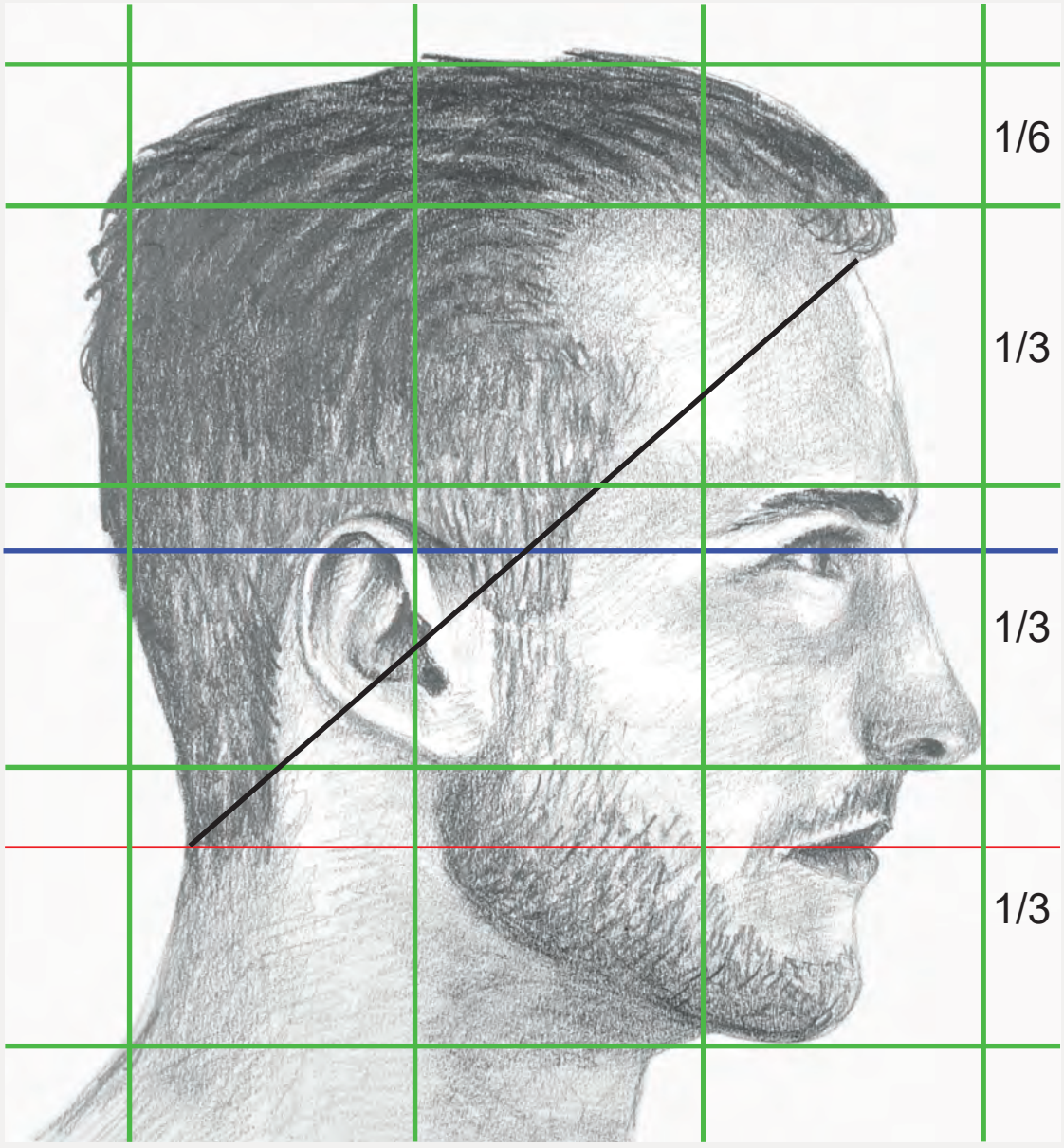

Görsel 4.6: İnsan yüzünün bölümlerinin yandan ölçülendirilmesi

11.4.1.2. Baş Anatomisinin Karakteristik Özellikleri

İNCELEME

- İnsan baş anatomisinin karakteristik özelliğini; göz, burun, ağız, kulak yapılarıyla saç ve ten rengi gibi özellikler belirler. Bu bağlamda görsellerdeki baş anatomilerinin karakteristik özelliklerini söyleyiniz.

Görsel 4.7: Farklı yaşlardaki portreler

11.4.1.3. Baş Anatomisini Oluşturan Organlar

1. Kafatası yuvarlağı

2. Kaş çıkıntısı

3. Göz

4. Göz çukuru

5. Elmacık kemiği

6. Burun kemiği

7. Burun boşluğu

8. Ağız ve dişler

9. Çene

10. Kulak

(Görsel 4.8)

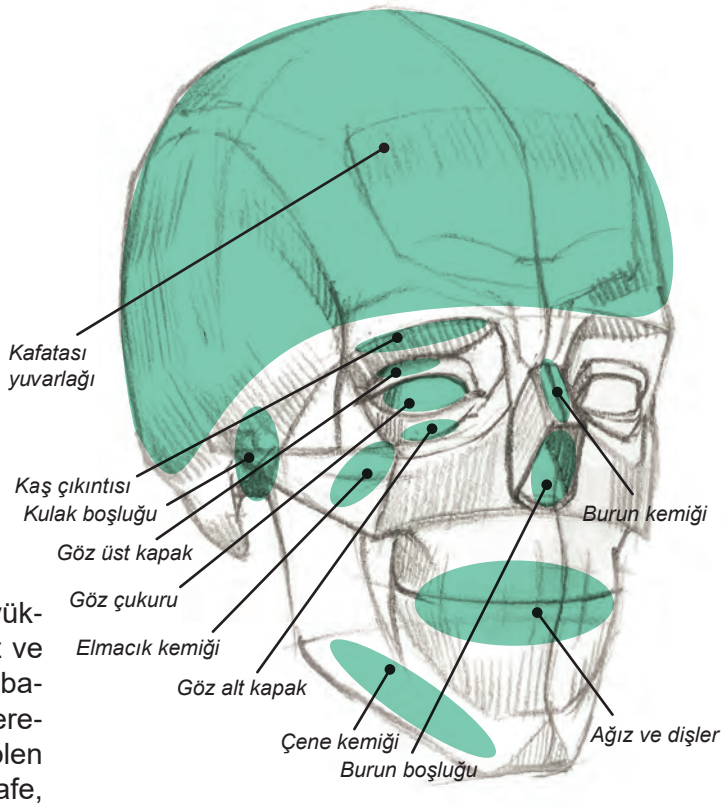

Görsel 4.8: Kafatası içinde gözü oluşturan bölgelerin çizimi (Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

Yüzde Yer alan Organlar

Göz: Göz yuvarlağı, yaklaşık bir golf topu büyüklüğünde olup kaş çıkıntısı, elmacık kemiği, alt ve üst göz kapakları tarafından korunur. Yandan bakıldığında göz alt kapağı, üst kapaktan 45 derece daha içeridedir. Başı yatay olarak ikiye bölen çizgi, gözlerden geçer. İki göz arasındaki mesafe, bir göz genişliği kadardır. Göz bebeğinden aşağıya doğru düz olarak çekilen çizgi, ağız kenarından geçer (Görsel 4.9, 4.10 ve 4.11).

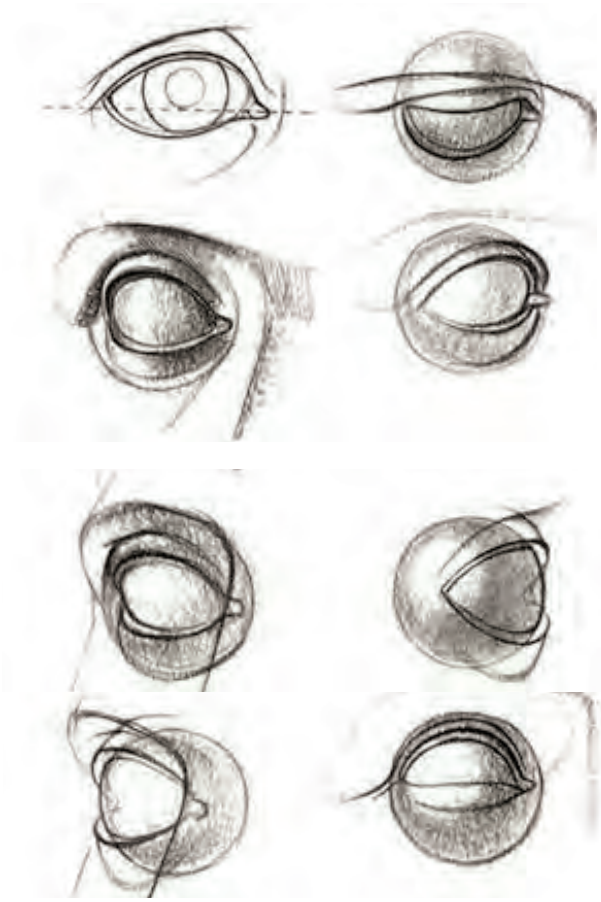

Görsel 4.9: Göz çizim aşamaları, "Anatomi Kitabı", Gottfried Bammes

Görsel 4.10: Cepheden göz fotoğrafı

Görsel 4.11: Cepheden göz çizimi (Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

UYGULAMA

- Göz çizimi ile ilgili görselleri inceleyiniz (Görsel 4.12).
- Eskiz defterinize göz etütleri yapınız.

Görsel 4.12: Göz etütleri, Giovanni Givardi, "Figür ve Portre Çizimi"

Burun: Üst burun kütlesi, burun ucuna doğru sivrileşen kıkırdaklı bölüm, burun kanatları ve burun ucu toparlağı olmak üzere dört bölümden oluşur. Burun ucu toparlağı, aşağı doğru dönerek üst dudak çıkıntısı ile birleşir. Burun kanatları, burun toparlağından başlayıp yana doğru çıkıntı yapar. Burun kanatları ve burun toparlağının toplam genişliği bir göz genişliği kadardır (Görsel 4.13, 4.14 ve 4.15).

İNCELEME

- Burun anatomisi ile ilgili verilen bilgiler doğrultusunda görselleri inceleyiniz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.13: Yandan erkek ve kadın burnu ile burnun kafatası üzerindeki konumu

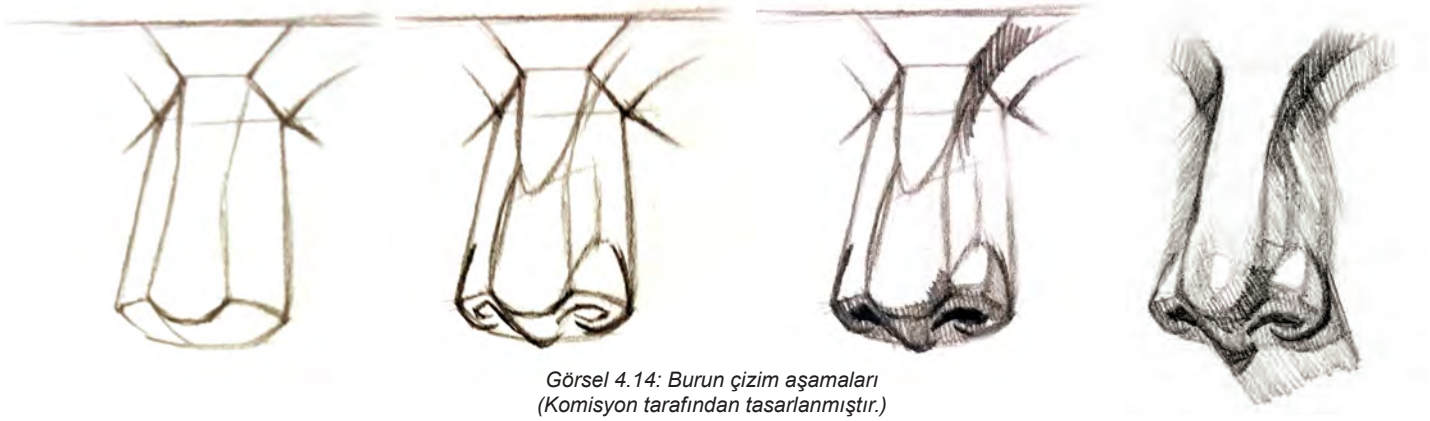

Görsel 4.14: Burun çizim aşamaları
(Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

Görsel 4.15: Değişik açılardan burun çizimi
(Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

UYGULAMA

- Burun çizimi ile ilgili görselleri inceleyiniz (Görsel 4.16).
- Eskiz defterinize burun etütleri yapınız.

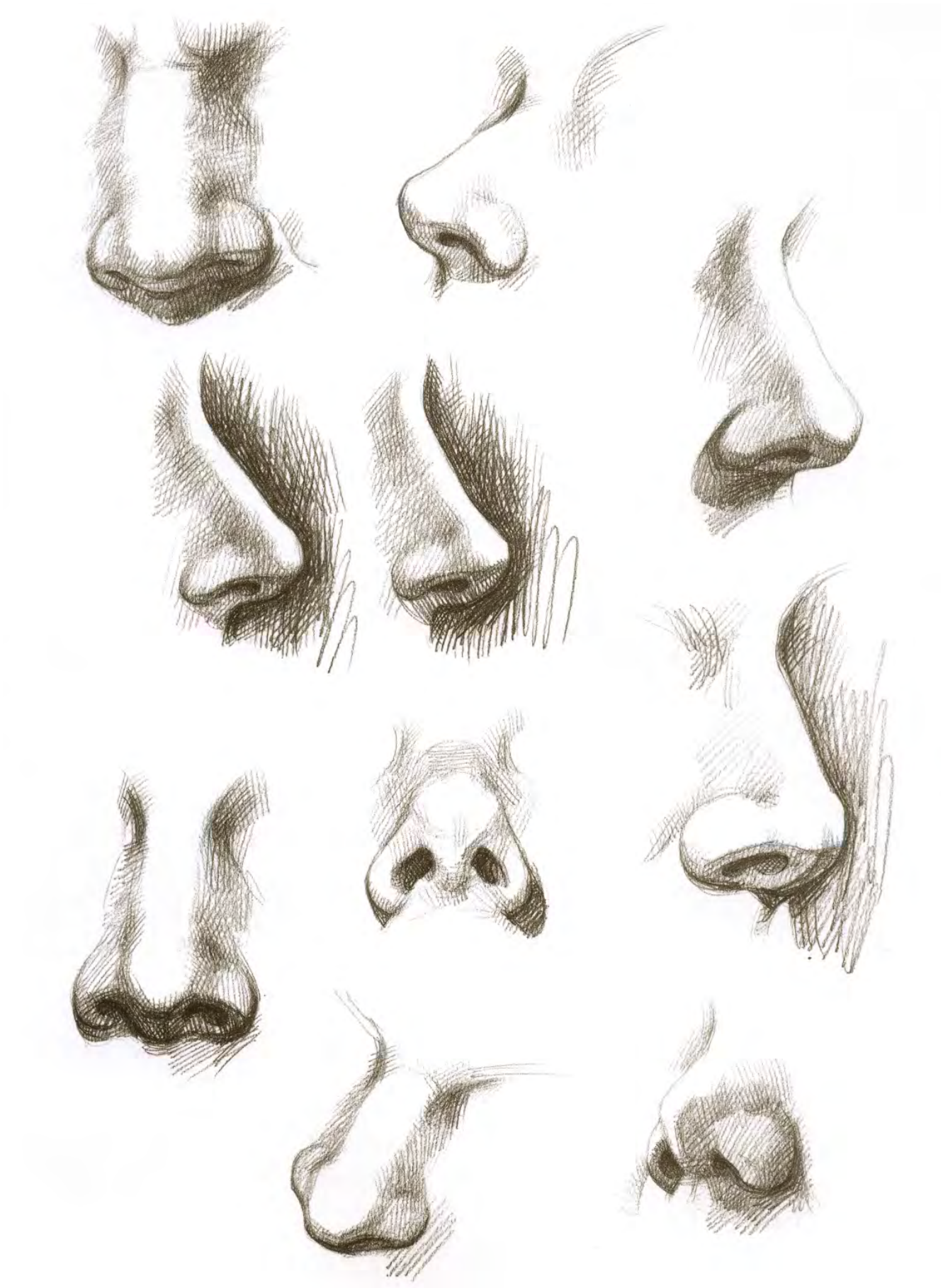

Görsel 4.16: Burun çizimleri, "Figür ve Portre", Giovanni Givardi

Ağız: Burnun hemen altındaki avurtlarla iki çene arasında bulunur. Ağızın yapısı alt ve üst dudak olmak üzere iki şekilde görülür. Alt dudak kalınlığı, üst dudaktan daha geniş olup üst dudak biçimi geniş "M" harfi şeklindedir. Alt ve üst dudağın birleştiği yerden geçen yatay çizgi, aynı zamanda çene kemiğinden geçer. Ağız kenarından yukarıya dik çizilen çizgi ise göz bebeğinden geçer (Görsel 4.17 ve 4.18).

Görsel 4.17: Erkek ve kadın ağız fotoğrafı

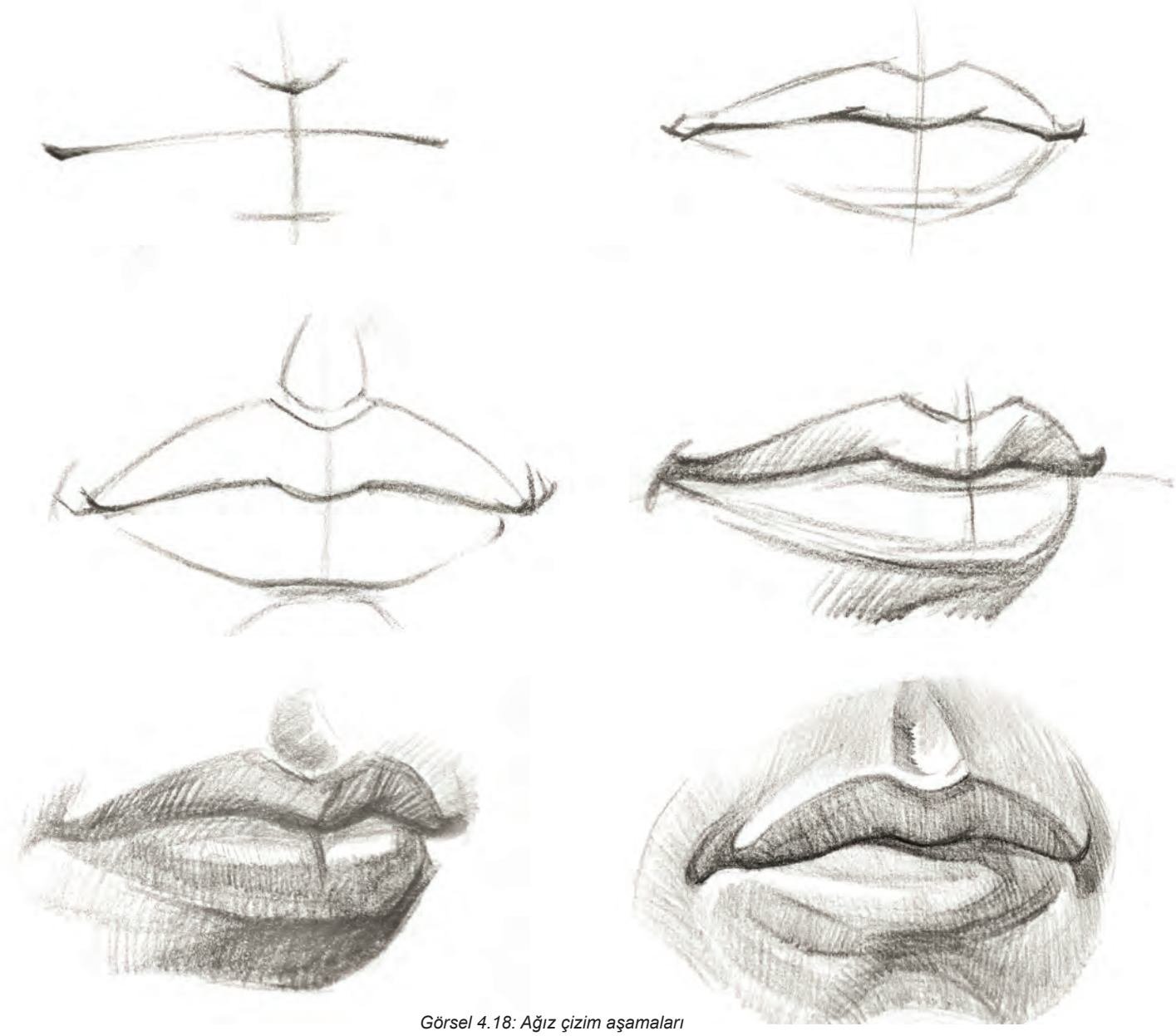

Görsel 4.18: Ağız çizim aşamaları
(Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

UYGULAMA

- Ağız çizimi ile ilgili görselleri inceleyiniz (Görsel 4.19).
- Eskiz defterinize ağız etütleri yapınız.

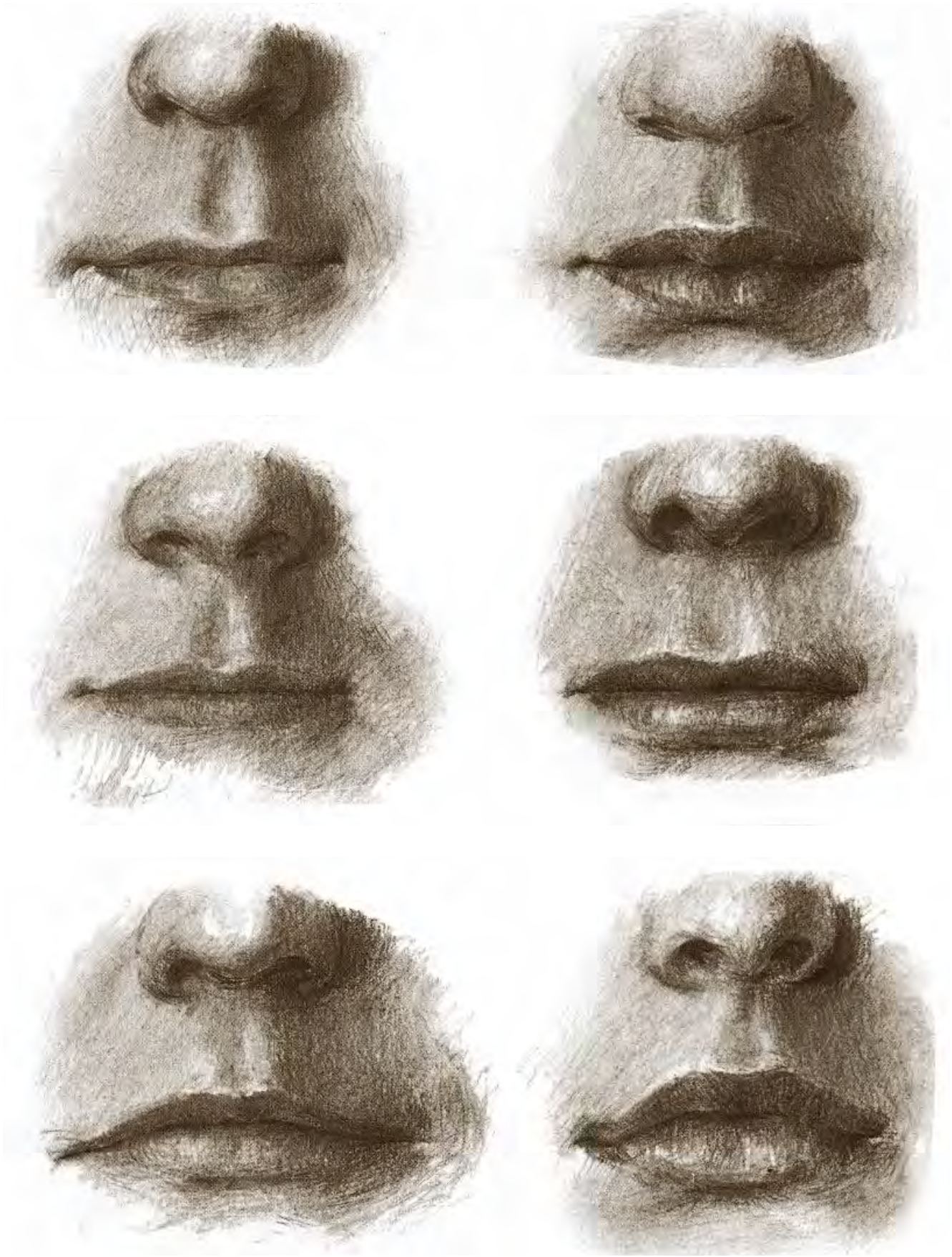

Görsel 4.19: Ağız çizimleri, "Yüz İfadeleri", Gary Faigin (Geri Fegin)

Kulak: Görünüşü midye kabuğu şeklindedir. Üst kısmı, alt kısmından daha geniştir. Dış kenar, iç kenar, kulak deliği kapağı ve kulak memesi olmak üzere dört kısımdan oluşur. Kaş ile burnun alt sınırı hizasında yer alan kulak, arkaya doğru 15 derece eğik olup kafatasından biraz dışarıya doğru açıktır (Görsel 4.20, 21 ve 22).

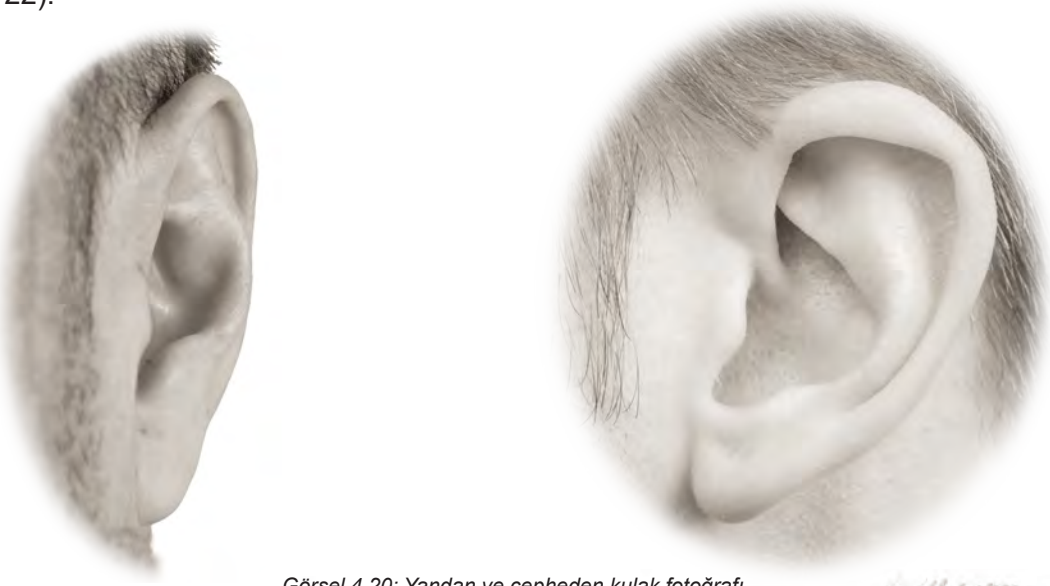

Görsel 4.20: Yandan ve cepheden kulak fotoğrafı

Görsel 4.21: Kulak çizim aşamaları
(Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

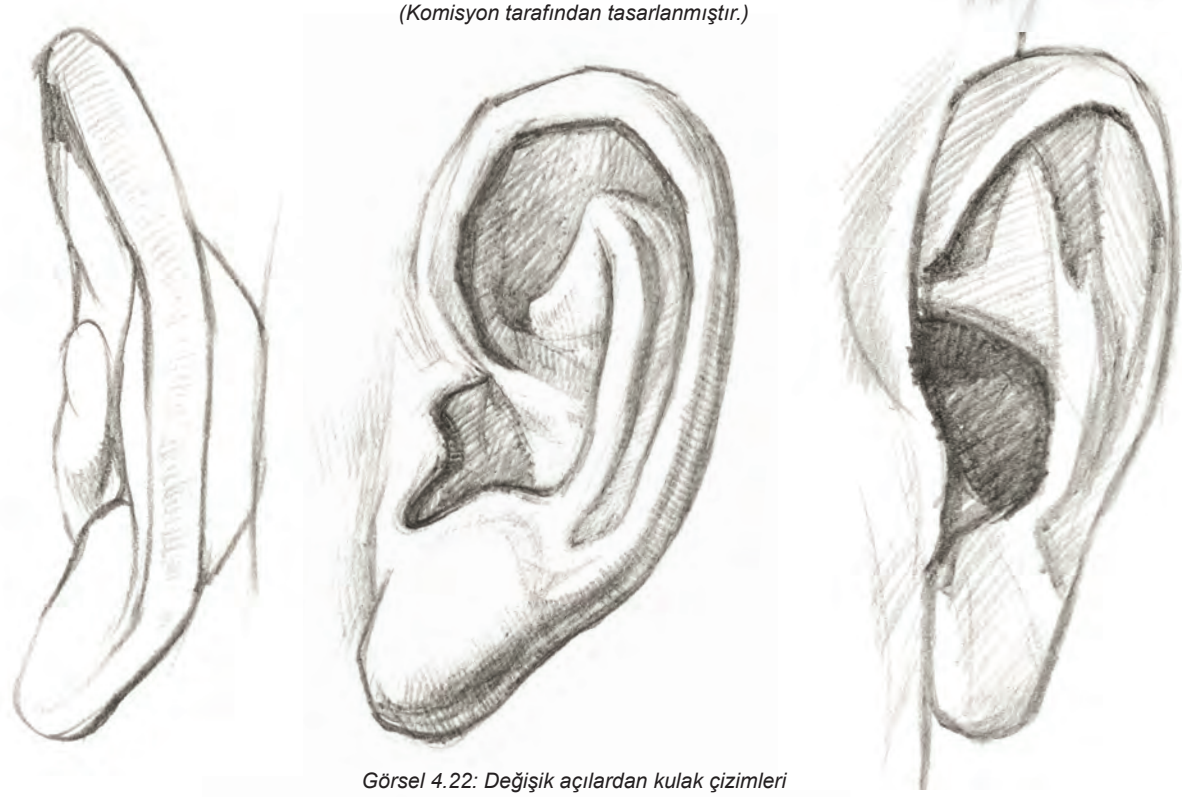

Görsel 4.22: Değişik açılardan kulak çizimleri
(Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

UYGULAMA

- Kulak çizimi ile ilgili görselleri inceleyiniz (Görsel 4.23).
- Eskiz defterinize kulak etütleri yapınız.

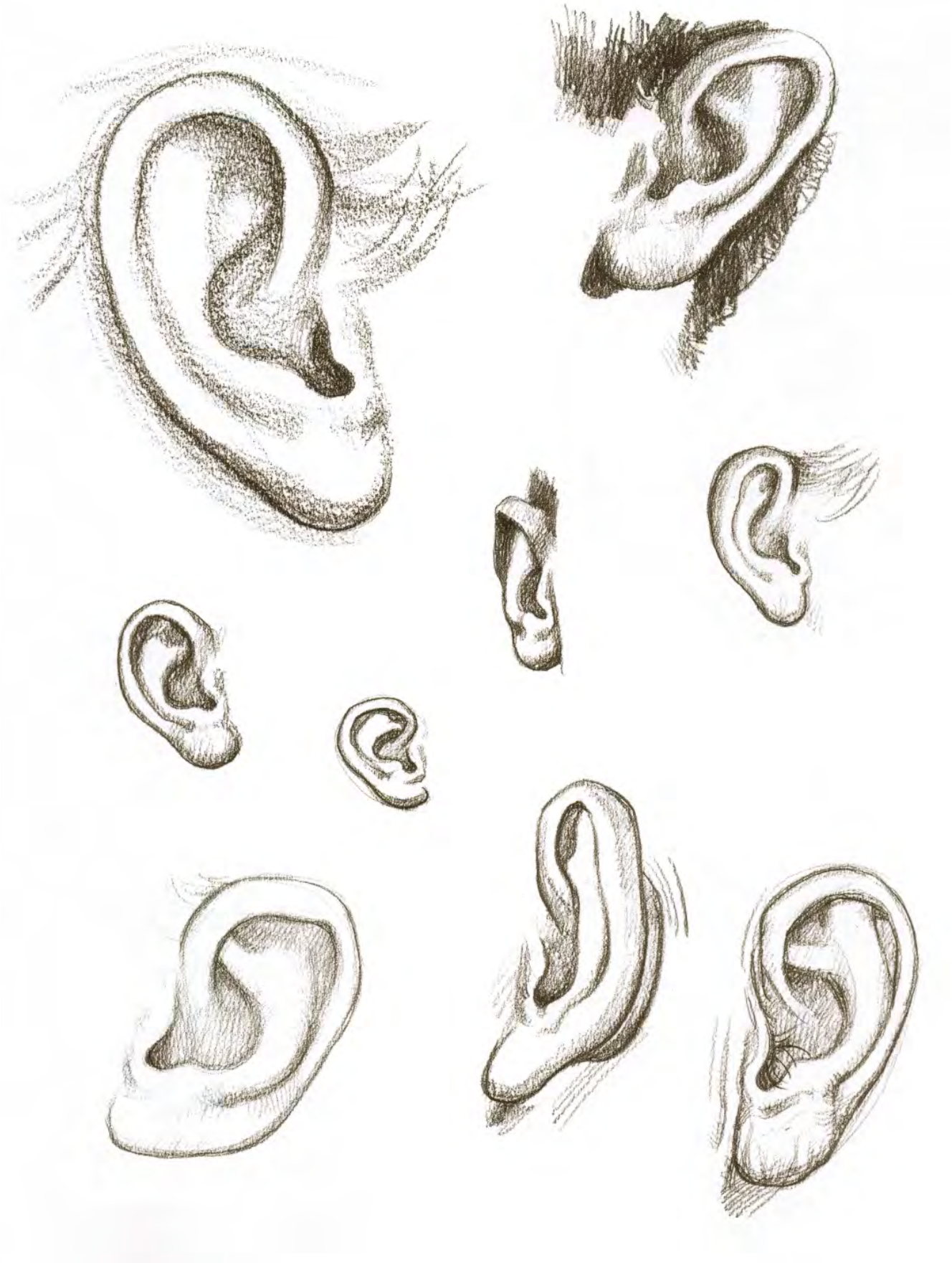

Görsel 4.23: Değişik açılardan kulak çizimleri, "Figür ve Portre Çizimi", Giovanni Givardi (Ciovanni Givardi)

UYGULAMA

Görsel 4.24'te yer alan portre çizim aşamalarını inceleyiniz.

- Bir arkadaşınızı model olarak seçiniz.
- Modeli ışığın geliş yönünü dikkate alarak oturtunuz.
- Çizime başlamadan önce kendinizi modele yakın, detayları rahat görebilecek şekilde konumlandırınız.
- Resim kâğıdınıza modelin baş anatomisinin geometrik altyapısını taslak olarak çiziniz.
- Taslağınızı aşama aşama detaylandırarak tamamlayınız.

- Görsel 4.24, 4.25, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.31, 4.32 ve 4.33'ü aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 2B, 3B, 4B resim kalemi, silgi, 35x50 cm resim kâğıdı.

Görsel 4.24: Portre çizim aşamaları (Komisyon tarafından tasarlanmıştır.)

Görsel 4.25: Yaşlı Kadın, 1775, Jean-Baptiste Greuze (Can-Babtiste Gruz), J. Paul Getty Müzesi, ABD

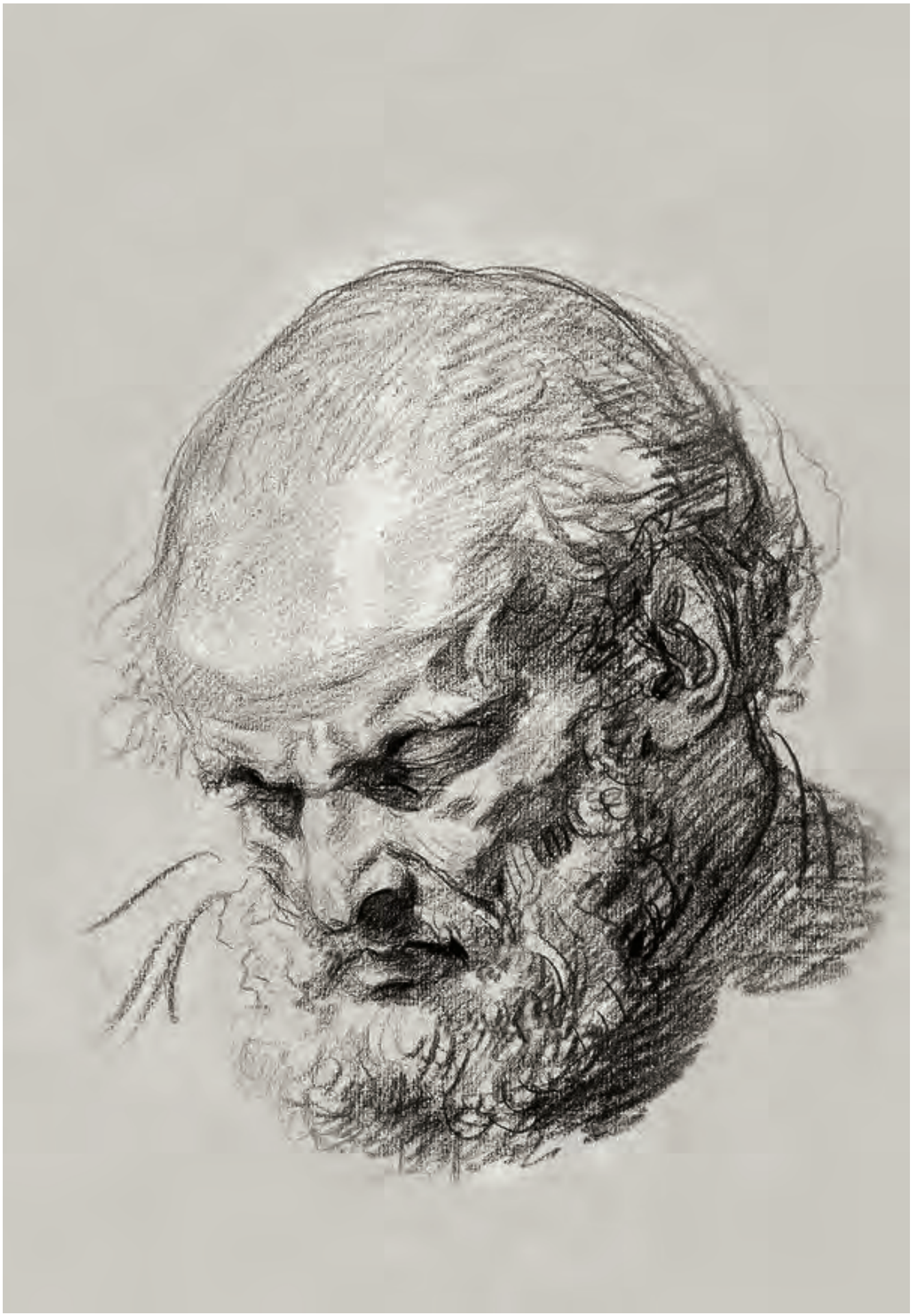

Görsel 4.26: Yaşlı Adam Portresi, 1769, Jean-Baptiste, Louvre Müzesi, Fransa

Görsel 4.27: Yukarı Bakan Yaşlı Kadın, 1763,Jean-Baptiste Greuze, Metropolitan Müzesi, ABD

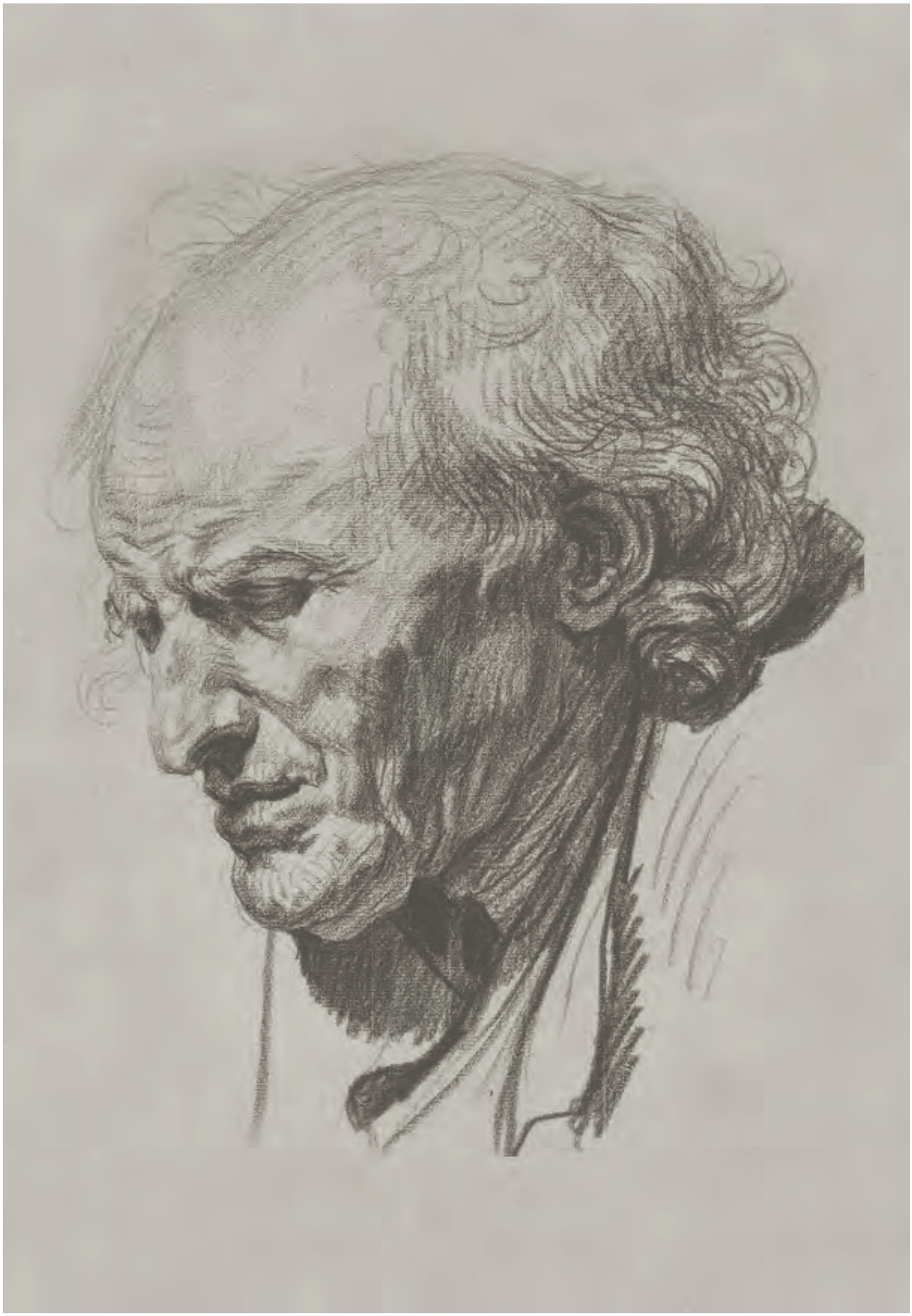

Görsel 4.28: Yaşlı Adam Başı, 1775, Jean-Baptiste Greuze, J. Paul Getty Müzesi, ABD

Görsel 4.29: Yukarı Bakan Küçük Kız, 1762, Jean-Baptiste Greuze, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 4.30: Portre, ?, Jean-Baptiste Joseph Wicar, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 4.31: Çocuk Portresi, ?, Giovanni Battista Piazzetta (Ciovanni Batista Piyazatta), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 4.32: Genç Adam Portresi, 1650, Samuel Cooper (Samuel Kupır), Ashmolean Müzesi (Aşmoliyın), İngiltere

Görsel 4.33: Nicolas Rubens,1619, Peter Paul Rubens, Albertina Müzesi, Viyana, Avusturya

11.4.1.4. Canlı Modelden Farklı Duyguları İfade Eden Portreler

İNCELEME

- Farklı duyguları ifade eden görselleri inceleyiniz (Görsel 4.34).
- Görsellerde hangi duyguların ifade edildiğini görselin altındaki boşluğa yazınız.

Görsel 4.34: Duygu ifadelerini gösteren çeşitli portreler

UYGULAMA

Farklı yüz ifadelerinin yer aldığı görsel 4.35'i inceleyiniz.

- Bir arkadaşınızı model olarak seçiniz.
- Farklı yüz ifadelerini içeren (korku, şaşkınlık, sevinç, öfke vb.) duyguların pozlarını verdirerek fotoğraflarını çekiniz.
- Çektiğiniz fotoğrafların portrelerini çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 2B, 3B, 4B resim kalemi, silgi, 35x50 cm resim kâğıdı.

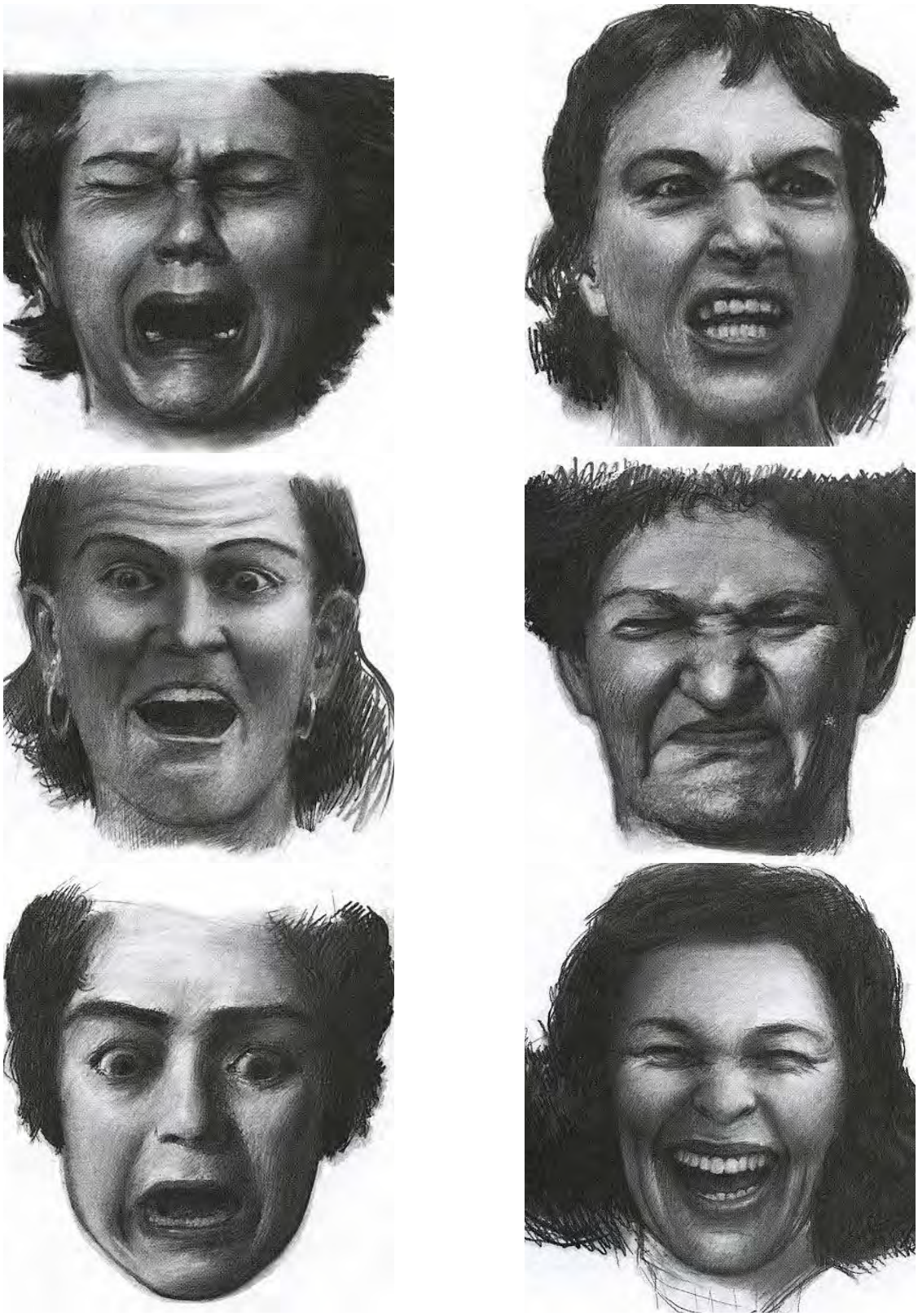

Görsel 4.35: Yüz ifadeleri, "Yüz İfadeleri", Gary Faigin

BİLGİ NOTU

"*Eski Türkçede **şebih** adıyla bilinen daha sonra da **tasvir** olarak adlandırılan portre, Latince **protraho** sözcüğünden türemiştir. Kelime, **bir şeyin kopyasını yapmak** anlamına gelmektedir.*

Portre; bir kimsenin fiziksel, ruhsal, karakteristik özelliklerini sözel, görsel veya yazı olarak betimlemek, bir bakıma kopya etmektir. Resim, heykel, fotoğraf, edebiyat gibi sanat türlerinde bir kimsenin yüzü ve yüz ifadesi, kişiliği ve ruh hâli tasvir edilir. Portrede amaç, kişinin "o anki" ruh hâlini ve karakterini mimikleri ve duruşuyla yansıtmaktır.

Görsel 4.36: Etampes Kontu, 1520,
Jean de la Barre (Jön dö Le Bağ), Conde Müzesi, Fransa

Görsel 4.37: François-Emmanuel Pommyer,
(Fransua Emanuel Pomayer) Portresi, 1772
Charles Nicolas Cochin II, Metropolitan Müzesi, ABD

Portre sanatında amaç, sadece kişiliğin tasvir edilmesi değil, ona bakan insanların da kendi benliklerini bulmasıdır. Portre çalışmaları ile izleyicinin iç dünyalarına hitap edebilmektir. Portredeki kişiyle kendisi arasında ortak bir bağ kuran izleyici, portresi yapılan kişiyle kendini sorgulayabilmelidir. İnsanların yaşam biçimini ve geleneklerini gelecek kuşaklara aktaran portre, âdeta hayatın görgü tanığıdır. Bu yüzden portre, yapıldığı dönemi yansıtması bakımından önem kazanmaktadır.

Portre çalışmasına başlamadan önce sanatçının önceden hazırlık (araştırma, gözlem vb.) yapması önemlidir. Sanatçı, portresini yapacağı kişiyi yönlendirir böylelikle kendini çizime hazırlamış olur.

Yaşantımızda yüz yüze kurulan iletişim her zaman daha etkili olmuştur. Bir kişiyi temsil eden en önemli özelliği, yüzüdür (Görsel 4.36). Karşı tarafın algısı ile değişen yüz ifadeleri, iletişim ve etkileşimin sonucudur. Bu sebeple portreler, sanatçı-model-izleyici etkileşimiyle oluşan anlatımı görsel olarak ifade eder.

Portre türleri, çalışılan konuya ve amaca göre değişir. Sanatçı, amacı doğrultusunda modele bakacağı açıyı belirler ve çizimini gerçekleştirir.

*Portre; tam karşıdan, yarım yandan ya da yandan olabilir. Yandan çalışılan portreye **profilden portre**, yarım yandan çalışılana **turvakardan portre** (Görsel 4.37), karşıdan çalışılanına ise **fastan portre** denir.*

Portreler üç türde çalışılır:

***1.** Büst portre*

***2.** Yarım figür portre*

***3.** Tam figür portre*

Görsel 4.38: Atatürk Portresi,1937, Feyhaman Duran, İstanbul Üniversitesi Feyhaman Duran koleksiyonu

Görsel 4.39: Lucien Bonaparte Ailesi,1815, Jean Auguste Dominique Ingres, Fogg Sanat Müzesi, Harvard Üniversitesi, Massachusetts, ABD

Görsel 4.40: Grup Portresi, Feyhaman Duran, Resim Heykel Müzesi, İstanbul

***Büst portre**de baş, boyun, omuzlar ve göğsün üstüne kadar olan bölüm alınır. Daha aşağıya inilmez. **Yarım figür portre**de model ayakta ise karnın altına ya da kalçanın ortasına kadar olan bölüm alınır (Görsel 4.38). **Tam figür portre**de ise insanın bütünü ele alınır.*

*Portre çeşitleri; büst, omuz, bel, bütün boy, grup portreleri (Görsel 4.39 ve 4.40), cepheden, profilden/yandan portreler şeklinde ayrılmaktadır. Sanatçı, sadece yüze odaklanmak isterse büst çalışması yapması uygun olacaktır. Fotoğrafta bu tip portreye **vesikalık** denmektedir. Vesikalık fotoğraflarda duygusal anlatım yapılmazken büst çalışmalarında genel olarak mimik ve yüz ifadeleri belirgindir. Bedeniyle beraber yüzünü betimlemek istediğinde sanatçının **bütün boy portre** çalışması yapması gerekecektir (Görsel 4.41). Bu, aynı zamanda kişinin bedenini sorgulamasını da beraberinde getirir. Farklı kompozisyon çalışmalarına göre portre çeşitleri seçilebilir.*

Görsel 4.41: General Louis Etienne (General Lui Etiyen), 1818, Jean Auguste Dominique Ingres, Metropolitan Müzesi, ABD

11.4.2. OTOPORTRE

“Kendi resmimi yaptım, çünkü o kadar yalnızdım ve en iyi bildiğim şey kendimdim.” **Frida Kahlo**

Bir sanatçının kendisini anlattığı veya betimlediği portreye **öz portre** veya **otoportre** denmektedir. İngilizcesi **self portrait** olan kavram, **sanatçının kendi portresi** olarak açıklanabilir (Görsel 4.42. 4.43, 4.44, ve 4.45).

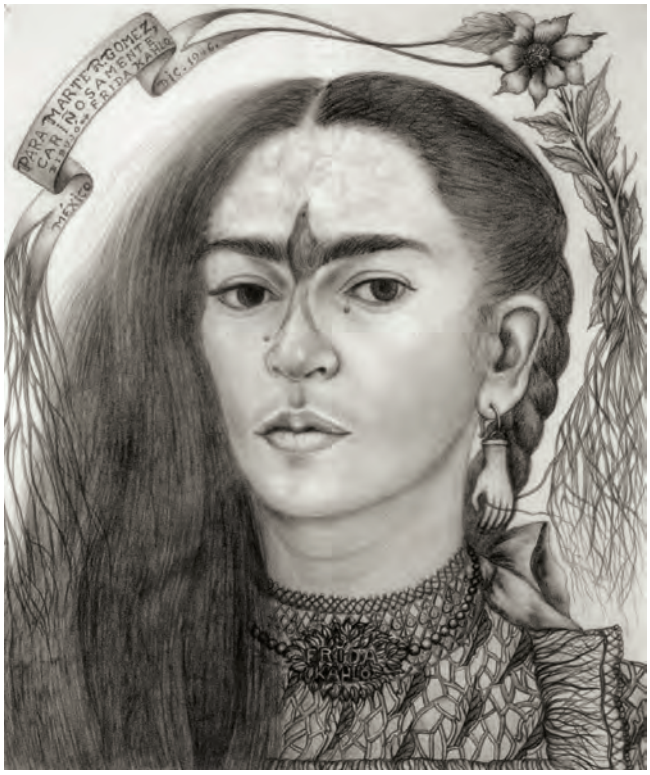

Görsel 4.42: Otoportre,?, Frida Kahlo, özel koleksiyon

Görsel 4.43: Otoportre, 1822, Jean Dominique Ingres, özel koleksiyon

Görsel 4.44: Otoportre,1923, Sabiha Bozcalı, özel koleksiyon

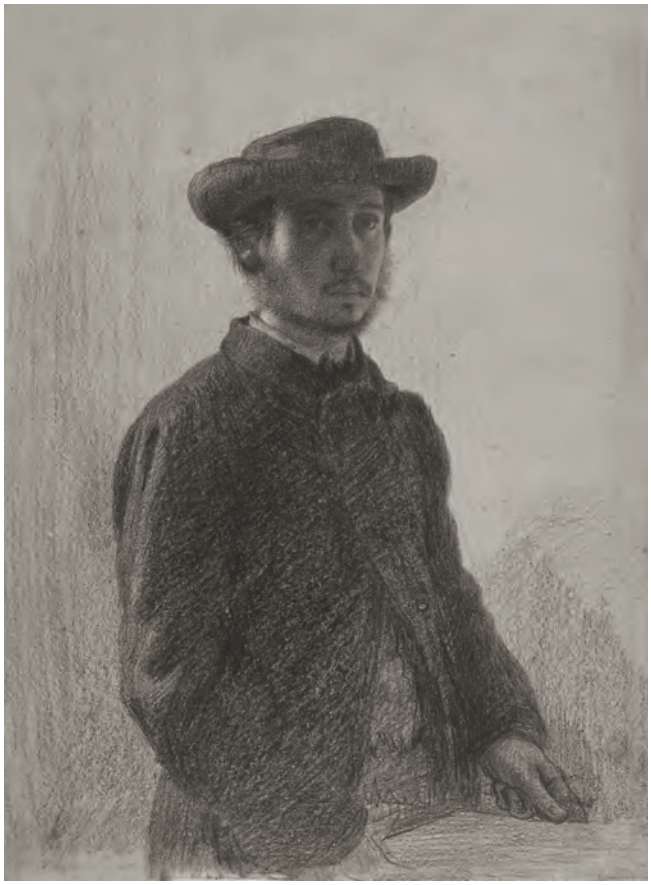

Görsel 4.45: Otoportre, 1857, Edgar Degas, Metropolitan Müzesi, ABD

11.4.2.1. Aynada Baş Anatomisini İncelenmesi

İNCELEME

- Başınızı ayna karşısında sağa, sola çevirerek farklı açılardan görecek şekilde anatomik açıdan inceleyiniz (Görsel 4.46).
- Ellerinizle kafatası yuvarlağını hissediniz. Baş anatominizin şeklini tarif ediniz.

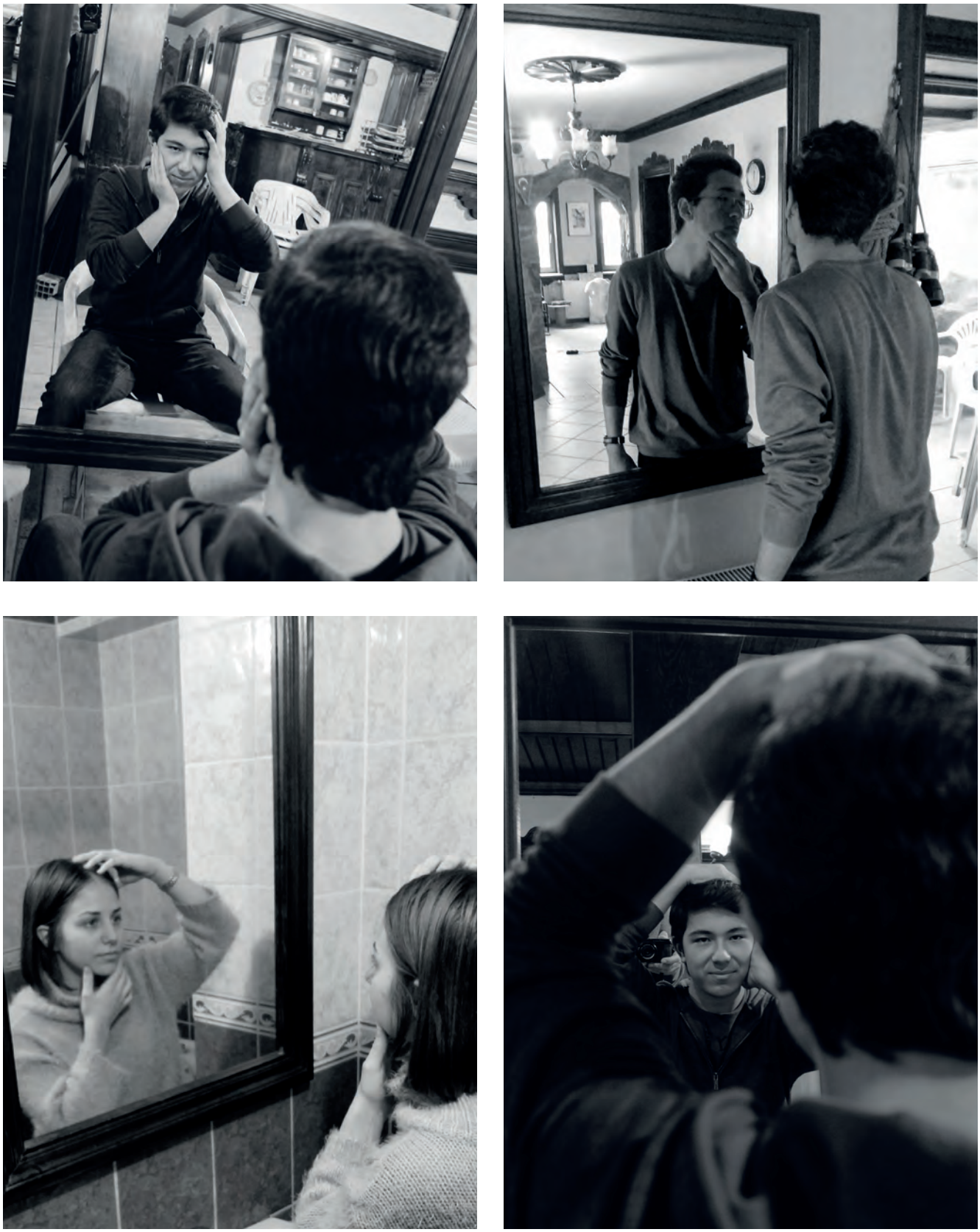

Görsel 4.46: Aynada baş anatomisinin incelenmesi

11.4.2.2. Baş Anatomisinin Karakteristik Özelliklerini İnceleme

İNCELEME

- Aynada baş anatominizi oluşturan saç, kulak, göz, burun, çene, ağız yapılarını inceleyiniz. Karakteristik yapınızı oluşturan bu yapılar hakkında fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız (Görsel 4.47).

Görsel 4.47: Aynada baş anatomisinin karakteristik özelliklerinin incelenmesi

11.4.2.3. Baş Anatomisini Oluşturan Organların Biçimsel Özelliklerini İnceleme

İNCELEME

- Aynada baş anatominizi oluşturan saç, kulak, göz, burun, çene, ağız yapılarını inceleyiniz. Biçimsel yapıları hakkındaki fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız (Görsel 4.48).

Görsel 4.48: Baş anatomisindeki organların biçimsel özelliklerinin incelenmesi

11.4.2.4. Otoportre Çizimi

UYGULAMA

- Öğrendiğiniz portre çizim kuralları ve otoportre başlığında verilen görsellerin ışığında ayna karşısına geçerek otoportrenizi çiziniz (Görsel 4.42, 4.43, 4.44, 4.45 ve 4.46).
- Çizdiğiniz otoportreyi kendinize benzetebildiniz mi?
- Desen çizim tekniği açısından değerlendirildiğinde çalışmanızı başarılı buluyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız.
- Yaptığınız çalışmalardan sonra yeni portreler çizmek ister misiniz?

Kullanılacak malzemeler: 2B, 3B, 4B resim kalemi, silgi, 35x50 cm resim kâğıdı.

Görsel 4.49: Ayna karşısında otoportre çizimi

Yaptığınız otoportrenizi arkadaşlarınıza bir sunum ile anlatınız. Sunumunuzu kendini ifade edebilme ve öz güven açısından değerlendiriniz.

OKUMA PARÇASI

PORTRE

İnsanlık tarihi boyunca portreye, kayıtlara geçme isteği, ölümsüzlük tutkusu, egemenlik kurma isteği, yönetici-soylu sınıfa ait olma ayrıcalığı ve dini inanışa bağlı olarak ölüm-defin törenleri, hukuki ve ticari ilişkiler gibi nedenlerle ihtiyaç duyulmuştur.

Eski Yunan'da Helenistik heykel sanatının büyük öncüsü Lysippos (Lisippos), gerçek hacim ve hareketi heykellerinde hissettirirken portre ressamlığında da kendini kabul ettirmiştir. Büyük soylu ailelerde, çeşitli yıl dönümleri nedeniyle ataların görüntüsünü halka açma alışkanlıkları, zenginlik ve güç gösterisi ile birleşince portre; Roma sanatının özgün anlatım biçimi hâline gelmiş, olağanüstü bir gelişme göstermiştir. Roma İmparatorluğu dönemlerinde ölülerin bal mumu maskeleri yapılmış ve yüksek statü sahibi kişilerin villalarındaki mezar odalarında saklanmıştır.

Önemli kişilere ait olmadığı bilinen en eski portrelerden bazıları ise Fayyum mumya portreleridir. Roma Dönemi'nde Mısır'ın Fayyum bölgesinde mumyaların konulduğu tabutlara çizilen bu gerçekçi betimlemeler içeren portreler, çeşitli freskler dışında bugüne ulaşmış olan tek Roma Dönemi portre türü olarak bilinmektedir (Görsel 4.50).

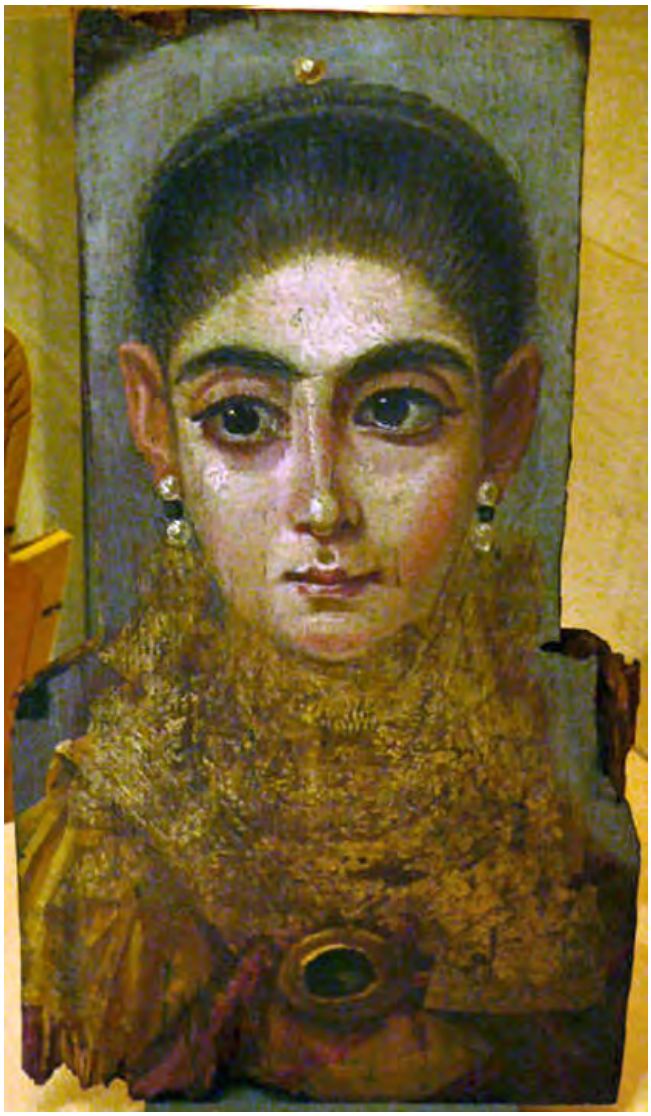

Görsel 4.50: Mumya portresi, 2. yüzyıl, Louvre Müzesi, Paris

Soylu Romalıların ellerinde, halka açık geçit törenlerinde taşınan bu resimler ve büstler heykeltıraşlar için model teşkil etmiştir. En yaygın şekli ile modelin fizyonomisini gerçeğe en yakın benzetme sanatı denilebilecek portre, Roma'da bu en bilindik anlamını taşımamış; ortaya çıkarılan görüntü her zaman kişinin hatlarına sadık kalmamıştır.

İslamiyet'ten önceki Türk resim sanatının en eski örneklerinden Kağnılı boylarına atfedilen Karasuk ve Taştık dönemlerinde (MÖ 1400-MS 300) Uybat mezarlarından çıkan tahta heykeller ve taş üzerine oyulmuş ruh tasvirleri, ölü yıkanırken yüzünde pişen boyalı terrakotta maskeler natüralist ve detaycı portrelerdir.

Egemenlik kurmanın olmazsa olmaz sembollerinden olan sikkeler üzerine portre basımı, MÖ 412'den bu yana yönetici sınıfın halklar üzerindeki etkilerini artırmak için bir yöntem olmuştur. Arkaik Devir'de kralın kudretini gösteren bu sikke portreleri zamanla gerçek çehrelere dönüşmüş, beraberinde yöneticinin yaşamına, zaferlerine, kalkındırdığı ülkelerin tasvirlerine yer vermiştir.

İfade etme, sunma, sergileme özelliklerine sahip olan portre sanatı, zaman içinde yöneticilerin, soyluların ve kralların hizmetinde olmaktan çıkmış, diğer sosyal gruplara ait insanlara, tüccarlara, zanaatkârlara, bankerlere, bilge ve sanatçılara da hitap etmeye başlamıştır. Portreye atfedilen güçlerden biri de "temsil etme" işlevidir. Türk resim sanatında portreye bu amaçla başvurulması, Sultan II. Mahmud'un portresini Bab-ı Ali'ye astırması ile gerçekleşmiştir.

Portre sanatının özellik, amaç ve işlevlerini maddeler hâlinde aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

a) Güç ve mevkii sembolü olma özelliği (egemenlik, asalet, zenginlik, statü vb.)

b) Kalıcılık özelliği

c) Temsil etme/edilme özelliği

ç) Belgeleme özelliği

d) Dinsel ve toplumsal ritüellerde gerçekçilik yaratma özelliği

e) Hukuki ve ticari ilişkilerde benzerlik yaratması ile güvenirlilik oluşturma özelliği

f) Soyut kavramları somut görüntülere çevirme özelliği

Otoportre: Sanatçının fiziksel ve kültürel kimliğini ortaya koymakta çok güçlü bir araç olan otoportrede model, sanatçının kendisidir. Otoportre, ressamın en kişisel anlatım şeklidir. Otoportre sanatı, sanatsal varoluşu ve sanat tarihi açısından tanınmayı güvence altına almanın sağlam bir yoludur. Sanatçının görünüşünün ve sanatçının etrafındaki dünyayı yorumlayış biçimlerinin bir kaydıdır aynı zamanda. Sanatçıların hayat boyu tekrarlanan gözlemlerde bulunması, kimileri için otoportrelerin görsel birer otobiyografi niteliğinde olduğu anlamına gelir. Otoportreler çoğunlukla ifade etme ve ressamı izleyicilere takdim etme amacı taşırlar. Genellikle bakış, duruş ve ellerin aldığı pozisyon gibi yollarla bakan kişilere hitap ederler.

Her sanatsal eylemde olduğu gibi otoportre sanatı da çeşitli amaçlara hizmet eder. Ressamlar; sosyal statülerini yükseltmek, becerilerini kullanmak, yüzün ifadesinin repertuvarında hâkimiyetlerini artırmak, istek ve niyetlerini belirlemek amacıyla otoportrelerini yaparlar. Otoportre sanatı birçok amaca hizmet ederken geriye sanatsal kanıtlar bırakır.

Çoğu zaman çelişkili amaçlar taşıyan otoportre sanatı, sanatçıyı seçkin bir zümrenin üyesi olarak gösterebildiği gibi sanatçının eseri yarattığı sancılı anı da canlandırabilmektedir. Değişmeyen tek gerçek, otoportrelerin sanatsal yaratıcılığın temsilcisi olduğudur.

Yaratıcılık fikrinin otoportrelerde betimlenmesinin en doğru şekli ressamın kendini tuval önünde palet ve fırçası ile birlikte çizmesidir. Daha sonra sanatçının dokunuşu niteliğindeki fırçayla atmış olduğu orijinal imzası gelir.

Türk resminde Osman Hamdi Bey'in çeşitli kıyafetlere bürünerek farklı kişilikler oluşturduğu resimleri, Batı resmindeki öykünme duygusuyla bir başka kişiliğe geçme isteğine işaret etmez (Görsel 4.51). Hatta sanatçının eserlerinde kendini sergileme ve yaşatma isteği de görülmez. Figür de doğru duruşu saptamak amacıyla poz vermiş bir modeldir. Yalnızca otoportrenin bilinen tüm amaçlarından uzak, kişiliğine dair hiçbir ipucu vermeyen kompozisyon elemanıdır.

Otoportreler hem yapıldıkları çağın hem de ait oldukları sanatçının kişisel ve içinde yaşadığı ortama özgü özelliklerini taşımak ve yansıtmak açısından belgeci niteliklerini daima korumuşlardır. Görüneni olduğu gibi betimleme noktasından hareket eden portre ve otoportreler; giysi, mobilya, şehir, yapı gibi tuvalde yer almış nesneler aracılığı ile somut belgeleme gücüne sahiptir. Bunun yanında bakış, hareket, poz düzeni, ruh hâli, düşünce biçimi ve kişiyi oluşturan diğer görünmezleri belgeleme özelliği de vardır.

Türk resim tarihimizde padişah portreleri, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin mücadele ve yeniliklerini konu edinen grup portreleri ve nihayetinde Atatürk portreleri kişisel tarihi resmetmenin de ötesinde bir ülke, ulus tarihini belgeleyen arşiv niteliğini taşır.

Kaynakça:
Demirbulak, A, Çağdaş Türk Resminde Otoportreler, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2007

Görsel 4.51: Ab-ı Hayat Çeşmesi, Osman Hamdi Bey, Sakıp Sabancı Müzesi koleksiyonu

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

PORTRE ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.4.1.4. Canlı modelden farklı duyguları ifade eden portreler yapar.	**DERECELER**		
	BECERİLER	Evet	Hayır	Kısmen
1.	35X50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım altlık veya şövaleyi hazırladım.			
4.	Ders kitabı içindeki görsellerden ve oluşturduğum görsel dosyadan çizim için bir portre seçtim.			
5.	Görsele bakarak korku duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			
6.	Görsele bakarak şaşkınlık duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			
7.	Görsele bakarak sevinç duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			
8.	Görsele bakarak mutluluk duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			
9.	Görsele bakarak üzüntü duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			
10.	Görsele bakarak sinirlilik duygusunu ifade eden portre çizebilirim.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

PORTRE ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.4.2.4. Otoportre yapar. **BECERİLER**	**DERECELER**		
		Evet	Hayır	Kısmen
1.	35X50 cm resim kâğıdını hazırladım.			
2.	H, HB, 2B, 3B, 4B resim kalemi ve cetveli hazırladım.			
3.	Resim kâğıdı ile birlikte çizim yapacağım altlık veya şövaleyi hazırladım.			
4.	Kendime ait bir portre fotoğrafımın çıktısını alarak çizime başladım.			
5.	Çizim kurallarını dikkate alarak portrenin geometrik altyapısını basit çizgilerle belirledim.			
6.	Portremdeki anatomik yapıyı belirledim.			
7.	Portremdeki uzuvları (kaş, göz, burun, ağız, çene, kulak) basit çizgilerle yerleştirdim.			
8.	Araştırma çizgileri kullanarak yüzümdeki uzuvların biçimlerini ve formlarını ortaya çıkardım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Otoportre ünitesini değerlendirmek için aşağıda sıralanmış ölçütlerin gerçekleştirilme düzeyini değerlendirerek öğrenciyi en iyi ifade eden derecenin altına (✓) işareti koyunuz.

Öğrencinin
Adı Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

	ÖLÇÜTLER	DERECELER				
		Çok iyi	İyi	Orta	Geliştirilebilir	Zayıf
		5	4	3	2	1
1.	Ünitenin işlenmesi sürecinde resim malzemelerini tam ve düzenli olarak temin etti.					
2.	Görsel dosyalarını düzenli olarak hazırladı.					
3.	Ders içi ve ders dışı etkinliklerini düzenli olarak yaptı.					
4.	Ünite içindeki konular ile ilgili eskiz defterine çizimler yaptı.					
5.	Baş anatomisini inceledi.					
6.	Baş anatomisinin karakteristik özelliklerini fark etti.					
7.	Baş anatomisini oluşturan organları etüt etti.					
8.	Canlı modelden farklı duyguları (korku, şaşkınlık, sevinç, mutluluk, üzüntü, sinirlilik vb.) duyguları ifade eden portreler yaptı.					
9.	Ayna karşısında kendi baş anatomisini inceledi.					
10.	Kendi baş anatomisinin karakteristik özelliklerini fark etti.					
11.	Baş anatomisini oluşturan organların biçimsel özelliklerini fark etti.					
12.	Otoportre yaptı.					
	ÖLÇEK PUANI					

Tablo puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Tablodan alınabilecek en yüksek puan her bir kriter için 5 puandır.

100'lük sisteme çevirmek için formül: (Tablo Puanı X 100) / 60 = Puan

Değerlendirme: Bu ölçekten 100 üzerinden 70 aldıysanız bu öğrenme için başarınız yeterli düzeyde demektir. **69 veya altı puan almışsanız** ilgili önceki öğrenmeleri tekrar etmelisiniz.

5. ÜNİTE

DESEN TEKNİKLERİ

KAVRAMLAR

Grafit

Kurşun kalem

Füzen

Fiksatif

Kaligrafi

“Desen bilgisinin bel kemiğini kuran çizgidir. Çizgi tek başına büyük bir tat, bir lezzet, bir cevherdir. Çizgi hiçbir lekeden medet ummadan hiçbir renkten yardım beklemeden tek başına yaşayabilme gücüne sahiptir. Öyle ressamlar tanıdık ki en ufak bir leke ve renk bilgisinden yoksun oldukları halde, bize kendilerini kabul ettirdiler ama bunların adı ne Leonardo idi, ne Goya, ne Rembrant’tı.
Bunlardan birisi mağara devrinde kayalara granite bizon öküzünü çizendi.”
(Eyüboğlu, 1986, s.318)

BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU

ÜNİTE BÖLÜMLERİ

5.1. FARKLI MALZEME VE TEKNİKLERLE DESEN ÇALIŞMALARI

11.5. DESEN TEKNİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- *Desen çiziminde kullanılan kaç çeşit teknik sayabilirsiniz? Bunun için bir liste oluşturunuz.*
- *Silinebilir ve sabit çizim araçlarından bir liste oluşturunuz.*
- *Çeşitli tekniklerde yapılmış desenlerden oluşan bir görsel dosya oluşturunuz.*

11.5.1. FARKLI MALZEME VE TEKNİKLERLE DESEN ÇALIŞMALARI

Resim sanatının başlangıcı, desendir. Desen ve eskiz çalışmalarında, bir formu üç boyut yanılsaması ile tasvir etmek için biçime ait her planı açığa çıkaran ışığın algılanmasına ve bütünü görmeye vurgu yapılır. Nesnel doğruluğu görmeyi ve göründüğü gibi resmetmeyi hedefleyen desende birinci biçimlendirme aracı olarak kullanılan malzeme, genellikle kara kalemdir. Ancak desen çalışmalarında biçimlendirme için çeşitli malzeme ve teknikler de kullanılmaktadır.

Farklı çizim malzemelerini kullanarak kompozisyon ve ışık-gölgeleme tekniğini (modle etme, modülasyon) geliştirme yöntemlerine **teknik çalışma** denir. Ressamlar, bu teknikleri uygularken kurşun kalem, füzen, sangin, mürekkep ve fırça gibi malzemeleri kullanır. Malzeme ne olursa olsun ressamın kullandığı teknik, onun üslubunu belirleyen en önemli faktördür. Fırçanın bir vuruşu, kalemle bir çizgi, kâğıt yüzeyinde yumuşak bir kalem izi, sanatçının üslubuna göre değişkenlik gösterir. Desen için kullanılan kalemlerin sivri-küt uçları aracılığıyla kısa-uzun vuruşlarla veya sürtmeyle çeşitli tonlar elde edilebilir (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Bozuk Yatak,1845, Adolph von Menzel (Adolf fon Menzel), Berlin Devlet Müzesi, Almanya

11.5.1.2. Desen Çalışmalarında Farklı Teknikler

a) Kurşun Kalem: Ahşap boru içine yerleştirilmiş grafit çubuktan oluşan çizim ve yazım aracıdır. Bu kalem, en temel resim malzemesidir. Yakılarak kömür hâline getirilmiş söğüt ya da asma dallarından da üretilebilir. Çok yönlü bir çizim malzemesidir. Koyu siyahın güçlü, karanlık ya da çok ince çizgilerinden grilere kadar bir dizi ton zenginliğine olanak tanır (Görsel 5.2 ve 5.3). Bu sınıflama düzenine göre yapılan kurşun kalem, bugün de çizim aracı olarak yaygınlıkla kullanılmaktadır.

16. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan kurşun kalem, 17. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Sertliklerine göre numaralanmış kurşun kalemler (“H” ve “B”) ilk olarak 1795 yılında Fransa’da üretilmiştir.

Görsel 5.2: Kedi, 1847, Christen Købke (Kristiyan Kobke), Kraliyet Koleksiyonu Ulusal Galeri, Danimarka

Görsel 5.3: Uzanmış model üzerinde kıvrımlı kumaş çalışması,1875,
Edward Coley Burne-Jones (Edvırt Koli Börn-Cons), Kraliyet Koleksiyonu Ulusal Galeri, Danimarka

UYGULAMA

- Görsel 5.4'ü kara kalem tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu mekânla birlikte yerleştiriniz.
- Kara kalem ile oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Kara kalem tekniğini kullanırken uygulamadaki kolaylık ve zorlukları belirleyiniz. Sonuçlarını arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Görsel 5.4, 5.5, 5.6, 5.7 ve 5.8'i aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: 2B, 3B, 4B resim kalemi, silgi, 50x70 cm resim kâğıdı.

Görsel 5.4: Ayakta figürler, 1861, Hippolyte Flandrin (Hipolit Filandrin), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 5.5: Savaş konulu kroki,1861, Pierre Puvis de Chavannes (Pie Puvi dö Şevan), Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

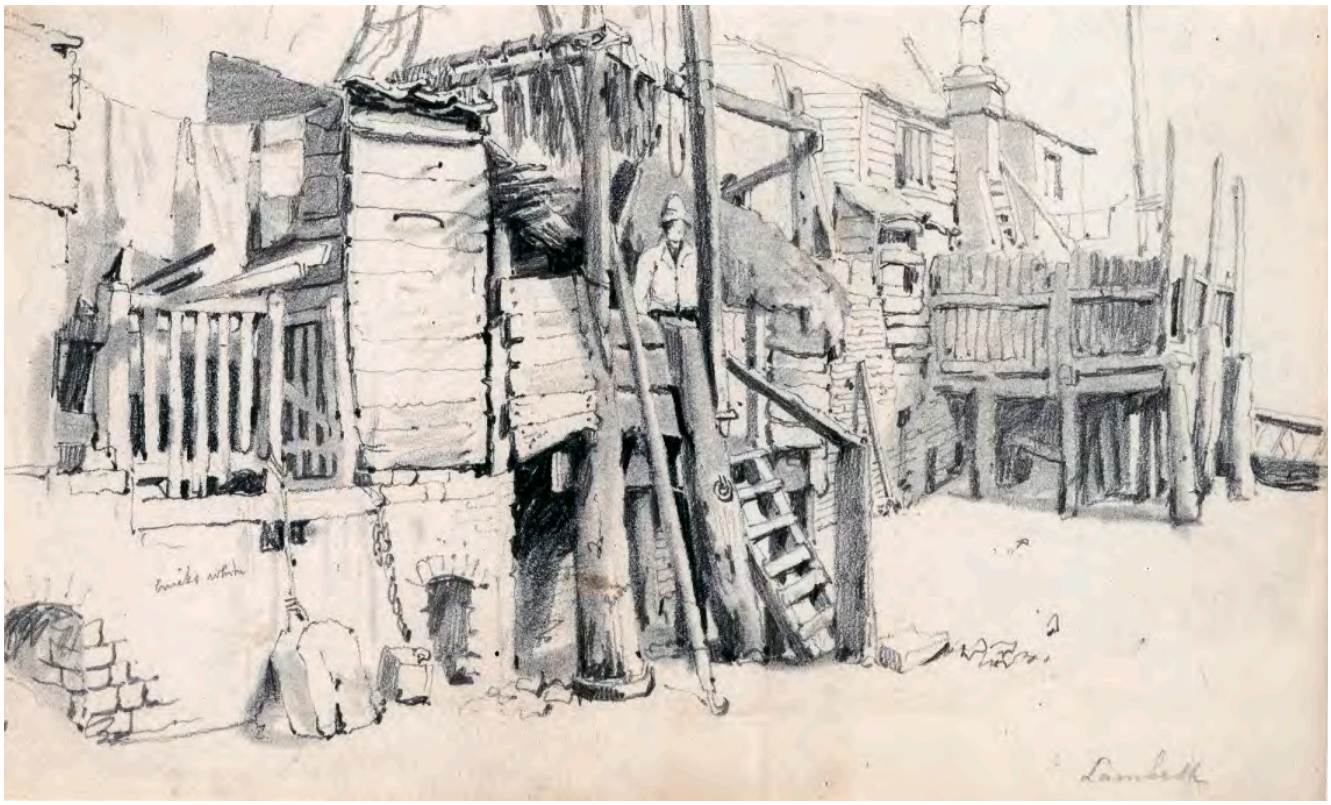

Görsel 5.6: Manzara çalışması,1949, Samuel Prout (Semul Prau), Ulusal Galeri, Kanada

UYGULAMA

Görsel 5.7: Köpek, 1909, Hoca Ali Rıza, özel koleksiyon

Görsel 5.8: Sepetten Ekmek Dağıtan Kadın,1853, Victor François Eloi Biennourry (Viktor Fıransuva Elo Bonovi), Metropolitan Müzesi, ABD

b) Sangin: Turuncumsu kırmızı renkte veya kızıl kahverenginde olan bir boya kalemidir. Kuru ve sulu olarak kullanılabilir. Rönesans ve Barok Dönem'de çok kullanılan sangin, kalem olarak kullanıldığında en ince ayrıntıları ve formları titizlikle çizme imkânı verir (Görsel 5.9 ve 5.10).

Görsel 5.9: El çalışması, 1517, Andrea del Sarto (Andreya del Sarto), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 5.10: Üç figürlü tepe manzarası, ?, Aureliano Milani (Aureliyano Milani), Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

- Görsel 5.11'i sangin tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu yerleştiriniz.
- Sangin kâlemiyle oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Sangin ve kara kalemi uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Görsel 5.12 ve 5.13'ü aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: sangin kalem ve sangin uçları, silgi, 50x70 cm resim kâğıdı.

Görsel 5.11: Mitolojik figürler, 1642, Baldassarre Franceschini (Baldassarre Françeskini), Metropolitan Müzesi , ABD

Görsel 5.12: Oturmuş Bir Adam,1600-1610, Bernardino Poccetti (Bernardino Poççetti), J. Paul Getty Müzesi, ABD

Görsel 5.13: Üç kadın başı çalışması,1620, Abraham Bloemaert (Abraham Bulumert), J. Paul Getty Müzesi, ABD

c) Füzen: Söğüt veya üzüm dallarının havası alınmış özel kaplar içinde fırınlanıp kömür hâline getirilmesi ile elde edilmektedir. Kömür çubuklar, sıkıştırılmış çubuklar ve füzen kalemleri şeklinde kullanılabilen en eski çizim malzemesidir. Üç boyutlu algılanan formun yapısını ve içinde yer aldığı atmosferi görsel elemanlarla organize edip iki boyutta yansıtmanın en elverişli tekniklerinden biridir. Füzen tekniği ile geniş yüzeylerin kolaylıkla kapanması sağlanır.

Füzen kalemleri ile desen çiziminde özel etkiler oluşturmak mümkündür. Füzeni dikey konumda tutarak çizgiler, yatay konumda yüzeye sürerek lekesel değerler, toz hâline getirip elle veya fırça ile dağıtarak çok açık tonlar, kaynaştırarak ise yumuşak ton geçişleri yaratılabilir (Görsel 5.14). Çizilen yerleri silgi ile silerek de formun ışıklı alanları belirlenebilir. Teknik özelliği nedeniyle füzen, çabuk silinebilen ve dağılan hatta üflemeyle bile dağılabilen bir malzemedir. Bu nedenle çalışma aşamalarında ve çalışma tamamlandıktan sonra fiksatif sprey ile yüzeye yapışmasını sağlamak gerekmektedir. Bugün hazır satılan bu malzemeyi, geçmişte sanatçılar kendileri hazırlamış veya füzenin yüzeye tutunması için yüzeye özel işlem uygulamışlardır. 15. yüzyılda İtalya'daki sanatçılar, tutkallı kâğıt üstüne çizdikleri füzen desenlerini su buharına tutarak sabitlemiştir.

Görsel 5.14: Emilie Menzel, 1840, Adolph von Menzel, özel koleksiyon

UYGULAMA

- Görsel 5.15'i füzen tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu mekânla birlikte yerleştiriniz.
- Füzen kullanarak oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Füzen ve sangini uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Görsel 5.16 ve 5.17'yi aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: füzen kalem çeşitleri, silgi, fiksatif, 50x70 cm resim kâğıdı.

Görsel 5.15: Çocuk Portresi, 1848, Adolph von Menzel, özel koleksiyon

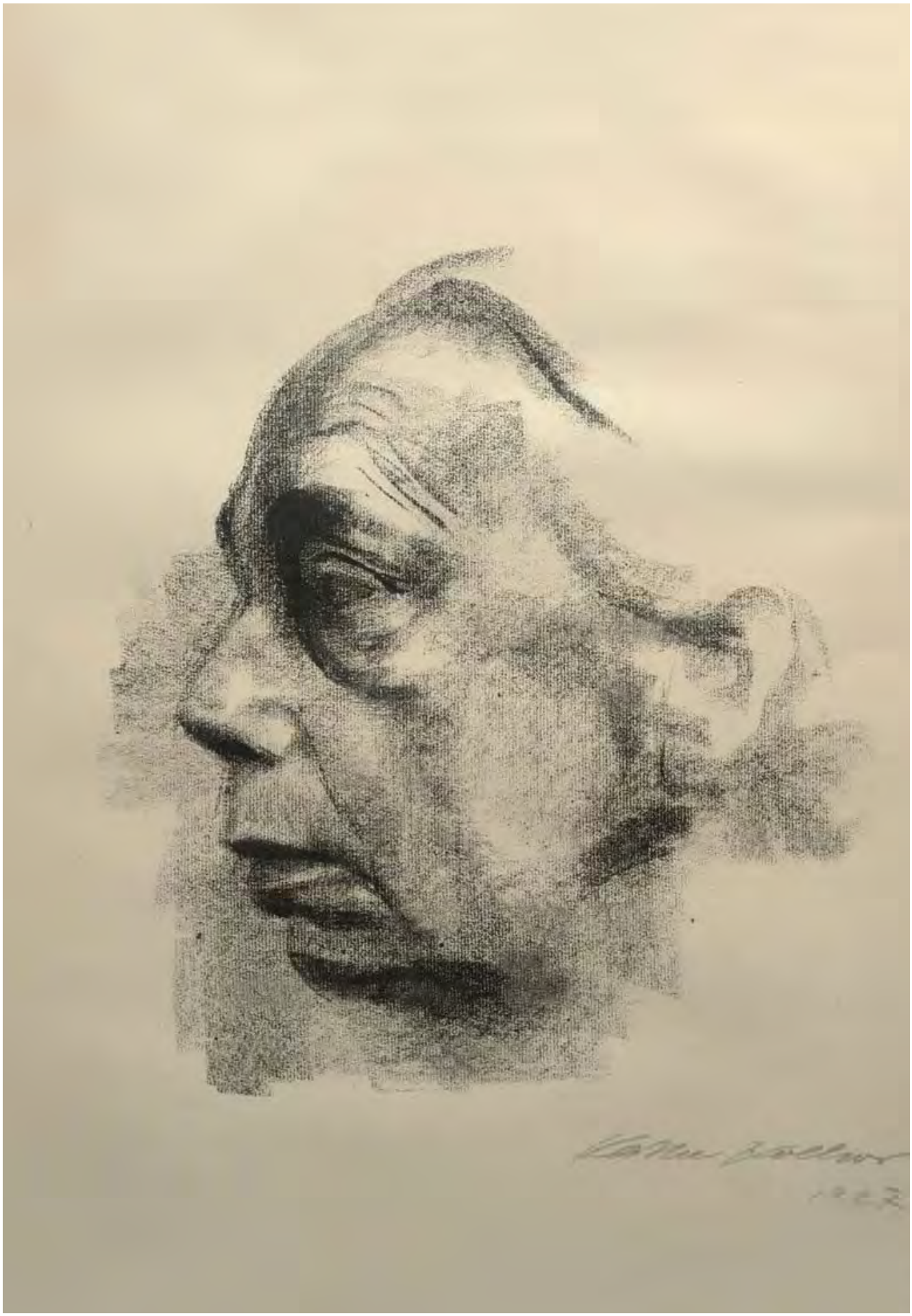

Görsel 5.16: Otoportre, 1927, Kathe Kollwitz (Keyt Kolvitz), Dallas Sanat Müzesi, ABD

Görsel 5.17: Kadın,1903, Kristian Zahrtmann (Kristiyan Zahırtman), Kraliyet Koleksiyonu, Ulusal Galeri, Danimarka

ç) Tarama Ucu: Genellikle yazı ve kaligrafi (güzel yazı) için kullanılan kalemler, resim çizimi için de kullanılmaktadır. Tarama ucuna uygulanan yoğun baskı ile kalın çizgiler, hafif baskı ile ince çizgiler elde edilir. Ayrıca elde edilen çizgilerin sık veya seyrek kullanılması ile ton geçişleri sağlanır (Görsel 5.18). Tarama ucu ile iki yöntemle çalışılabilir. Birincisinde kurşun kalemle çizilip üzerinden tarama ucu ile geçilir. Bu yöntem hata yapma riskini azaltır. İkincisinde direkt tarama ucu ile çalışılır ve bu yöntem ustalık gerektirir. Uygulamada başarıya ulaşmak için çok sayıda çalışılma yapılmalıdır. Uçları çelik metalden olan bu kalemler, farklı kalınlıklardadır ve yoğun kıvamı olan çini mürekkebine batırılarak kullanılır.

Görsel 5.18: Şapkalı Adam, 1480, Martin Schongauer (Martin Şonga), Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

- Görsel 5.19'u tarama ucu tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Kurşun kalem kullanarak oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Kara kalem ve tarama ucunu uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Görsel 5.20, 5.21 ve 5.22'yi aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: kurşun kalem, tarama uçları, 50x70 cm resim kâğıdı.

Görsel 5.19: Genç Kadın, 1590, Dirck de Vries (Dirk de Fris), özel koleksiyon

Görsel 5.20: Çocuklu Kadın, 1604, Jacques de Gheyn (Jak de Giyan), Harvard Üniversitesi, Cambridge, ABD

Görsel 5.21: Gelin, 1635, Rembrant van Rjin, Morgan Kütüphanesi ve Müzesi, ABD

Görsel 5.22: Koridorda Hizmetçi, Edwin Austin Abbey (Edvin Austin Ebi) Metropolitan Müzesi, ABD

d) Tükenmez Kalem: Kalemin içindeki boruya özel ve koyu kıvamda doldurulan mürekkebi, ucunda bulunan bilye sayesinde yüzeye aktaran modern bir yazım aracıdır. Günlük yaşamda yaygın olarak kullanılan bir kalem türüdür. Bu kalemle günümüzde sanatsal çalışmalar da yapılmaktadır (Görsel 5.23). Bu kaleme "tükenmez" denmesinin nedeni, onunla yaklaşık iki-üç kilometre uzunluğunda bir çizgi çizilebilmesidir.

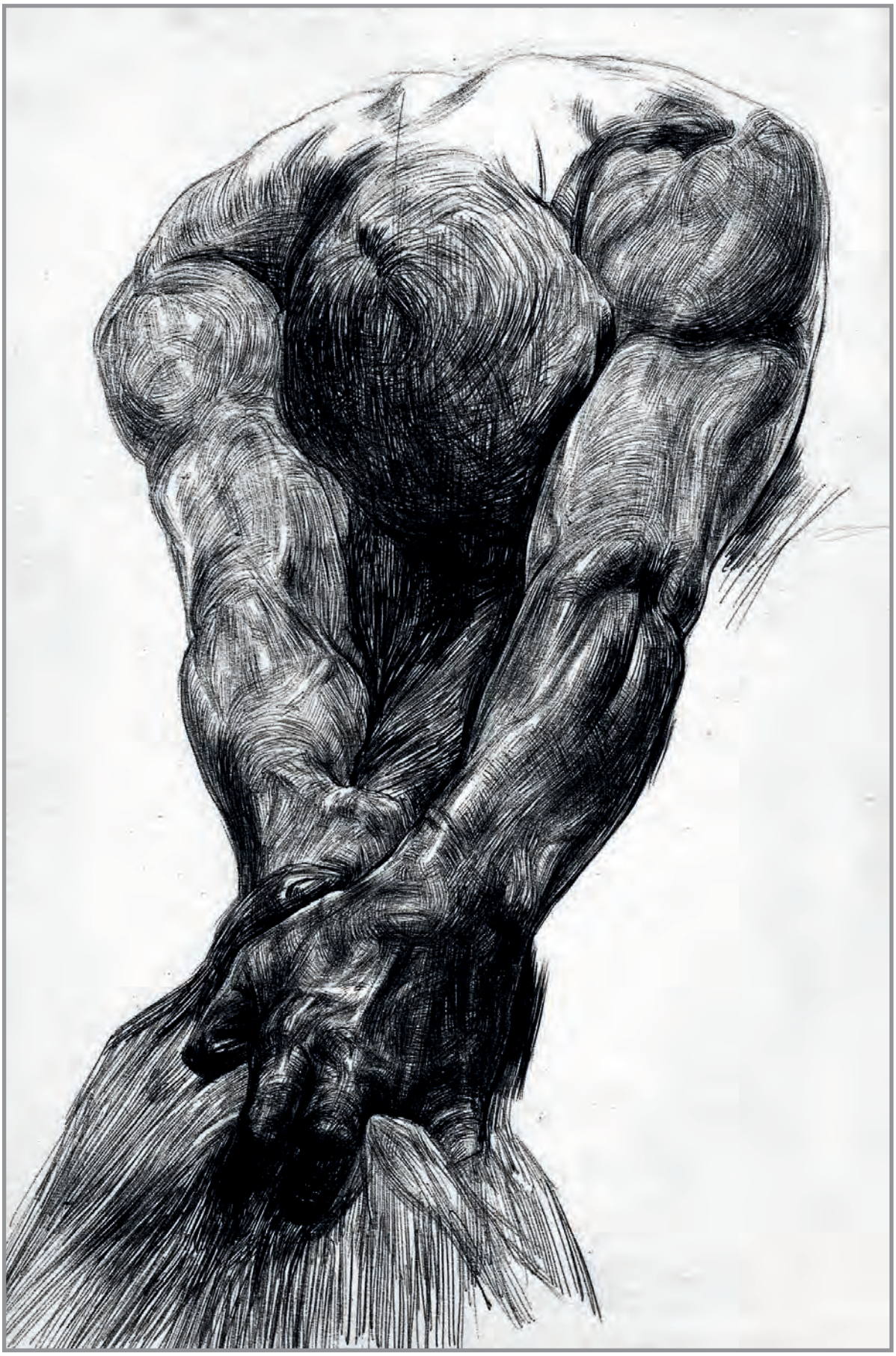

Görsel 5.23: Model, Uğur Kocaman

UYGULAMA

- Görsel 5.24'ü tükenmez kalem tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu mekânla birlikte yerleştiriniz.
- Tükenmez kalem kullanarak oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Tükenmez kalem ve tarama ucunu uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Aynı yöntemi kullanarak dosyanızdan seçtiğiniz bir kaç görseli eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: tükenmez kalem çeşitleri, 50x70 cm resim kâğıdı.

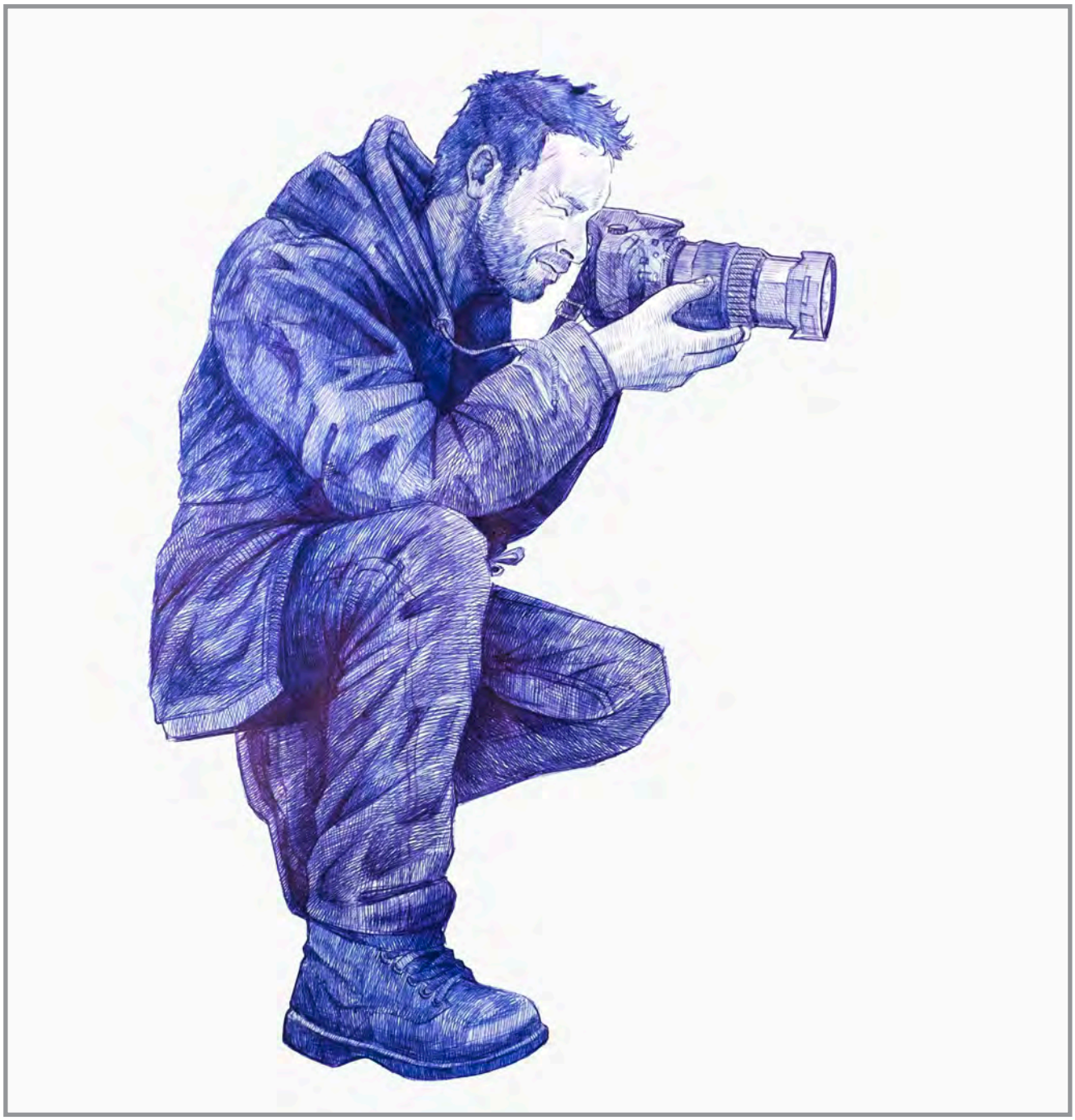

Görsel 5.24: Fotoğraf çeken model, öğrenci çalışması

e) Lavi ve Sulu Boya: İki boyutlu yüzey üzerinde üç boyutlu formun yapısını yansıtmanın yollarından biri de sulu bir çalışma olan lavi tekniğidir. Lavi, mürekkeple veya sulu boyanın tek rengiyle fırça kullanılarak yapılan çalışmadır. Bu teknikte resim yüzeyinde leke etkisi oluşturulur. Diğer bir tanım ile sulandırılmış çini mürekkebi ve fırça kullanılarak yapılan leke etkili resimlere verilen genel addır. Genellikle siyah ve koyu tonlar kullanılır. Lavi, Rönesans'tan günümüze kadar tüm sanat dönemlerinde geçerliliğini kaybetmemiş bir tekniktir. Leonardo da Vinci, Raffaello, Paul Rubens, Rembrandt, Claude Lorrain, Constable, Goya, Jan Philipsz (Görsel 5.25), Delacroix, Monet, Van Gogh ve Picasso gibi pek çok ressam lavi türünde eskizler ve resimler yapmışlardır.

Görsel 5.25: Üç Çağdan Adam Figürü, 1629, Jan Philipsz (Jan Filips), özel koleksiyon

UYGULAMA

- Görsel 5.26'yı lavi tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Kurşun kalem kullanarak resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu yerleştiriniz.
- Fırça ve mürekkeple oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Lavi ve tarama ucunu uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Görsel 5.27, 5.28 ve 5.29'u aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

Kullanılacak malzemeler: fırça çeşitleri, mürekkep, 35x50 cm sulu boya kâğıdı.

Görsel 5.26: Ayakta model, komisyon çalışması

UYGULAMA

Görsel 5.27: Evlilik Töreni, 1747, William Hogarth (Vilyım Hogart), İngiliz Müzesi, İngiltere

UYGULAMA

Görsel 5.28: Söğüt Ağaçları ve Küçük Gölet, 1770, Alexander Cozens (Aleksandır Kazıns), Güzel Sanatlar Müzesi, Houston

Görsel 5.29: Aziz, 1640, Francisco Herrera (Francişko Herera), Metropolitan Müzesi, ABD

f) Pastel Boya

Toz Pastel Boya: Doğada bulunan kireç taşının su ve bağlayıcı bir maddeyle karışımından elde edilir. Genelde füzen/kömür kalem çalışmasına benzer. Bu boya, içinde yağ ve vernik içermediği için rengini uzun süre korur. Bu teknikte füzende olduğu gibi fiksatif kullanılması gereklidir (Görsel 5.30).

Yağlı Pasteller: Pigmentleri zamk yerine yağ (bal mumu yağı) ile birleştirilmiştir. Yağlı pasteller yüzeylere çok daha iyi yapışır. Terebentin ile seyreltilip farklı efektler için kullanılabilir. Bir yağlı pastel boyanın sabitleyici ile korunması daha zordur. Bu boyaların birçok çeşidi mevcuttur. Piyasada yağlı pastel olarak bilinen bir tür mum boya da vardır.

Sanat tarihinde bilinen en eski malzemelerden biri de mum boyadır. Mum boya; Eski Mısır, Yunan ve Roma'da erimiş parafin içine toz boyalar karıştırılarak yapılır ve yaygın olarak kullanılırdı. Mum boya, yağlı pastelden daha az yumuşak olduğundan bir kattan sonra ikinci bir kat daha sürüldüğünde boya yüzeyi düzgünleşir ve grenler (dokular) ortadan kalkar.

Yağlı pastel, kâğıda sürülerek kullanılır. Parmaklar aracılığıyla renkleri kaynaştırabilir ya da yayılabilir. Silmek zordur. Önce bir kazıyıcı alet (bıçak, falçata vb.) ile mumlu ya da yağlı tabaka kazınmalı, ardından silgi ile silinmelidir. Boya, bıçakla kazındığında kâğıdın grenlerinin içi dolduğundan ikinci bir kez boyama yapılamaz. Açık renk bir boyanın üstüne koyu bir renk sürülmüşse koyu kat bıçakla kazınarak açık renk ortaya çıkarılabilir.

Görsel 5.30: Sanatçının Kuzeni Bayan William Bell (Vilyım Bel), 1873, Edgar Degas, Metropolitan Müzesi, ABD

UYGULAMA

- Görsel 5.31'i pastel boya tekniği açısından inceleyiniz.
- Deseni çalışmak üzere atölyenizin en uygun yerine bir model yerleştiriniz.
- Resim kâğıdınıza modelin geometrik kurgusunu yerleştiriniz.
- Pastel boya kullanarak oran-orantıyı ve çizgi değerlerini de göz önünde bulundurarak modelin desenini çiziniz.
- Işığın geliş yönünü dikkate alıp çizgi ve leke değerlerini kullanarak çalışmanızı tamamlayınız.
- Pastel boya ve lavi tekniğini uygulama tekniği açısından karşılaştırarak iki tekniğin benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
- Görsel 5.32, 5.33 ve 5.34'ü aynı yöntemle eskiz defterinize çiziniz.

.

Kullanılacak malzemeler: pastel boya, 50x70 cm resim kâğıdı.

Görsel 5.31: Mitolojik Tanrıça Madea (Madia), 1715, Charles Antoine Coypel (Çarls Antuan Koypıl), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 5.32: Küçük Çocuk Eskizi,1891, Eugène-Ernest Hillemacher (Üjen Örnest İlmahır), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 5.33: Yeşillikteki Şarkıcı, 1884, Edgar Degas, Metropolitan Müzesi, ABD

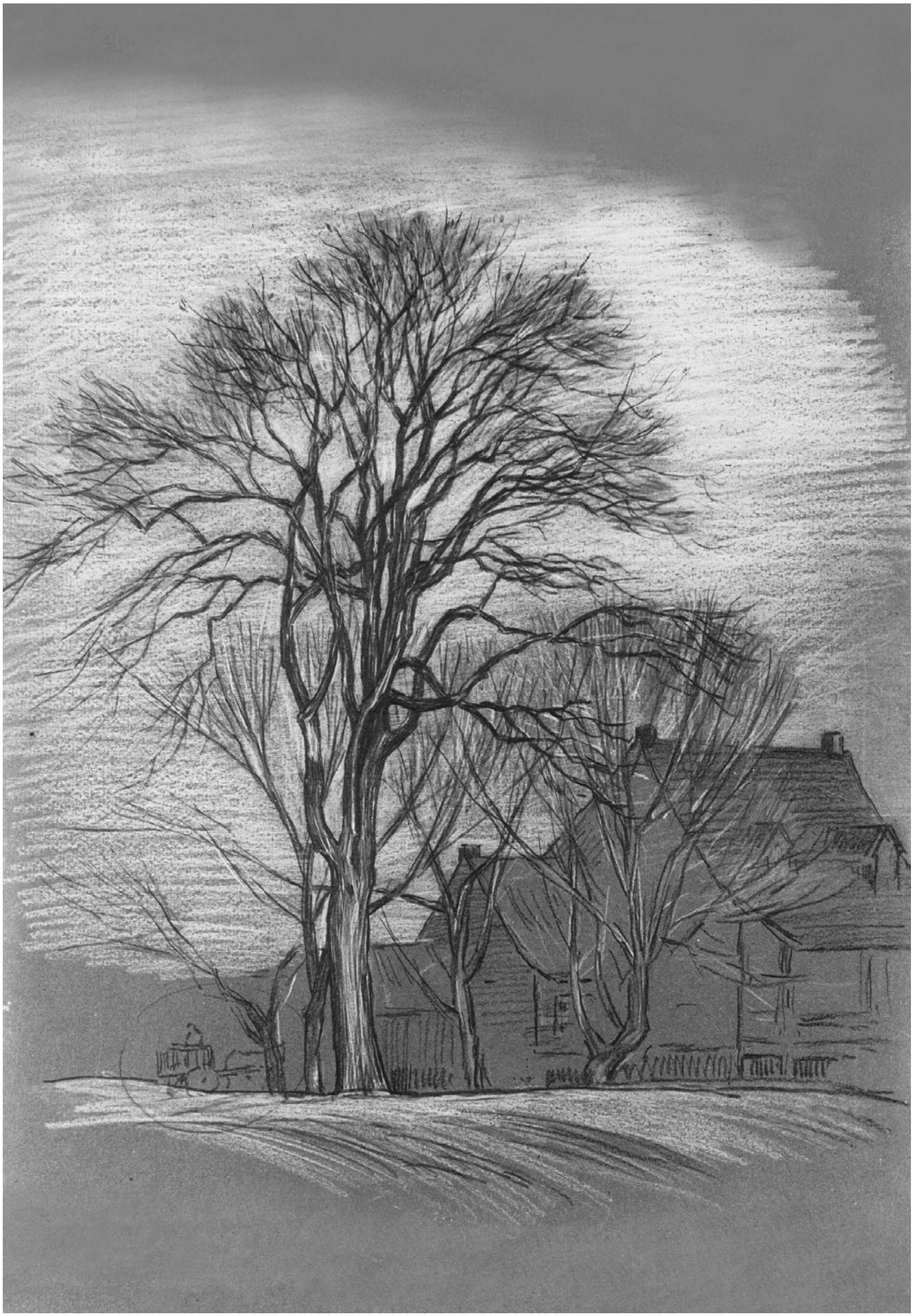

Görsel 5.34: Çiftlik,1904, Alexander Shilling (Aleksandır Şiling), Metropolitan Müzesi, ABD

11.5.1.1. Farklı Malzemelerle Yapılmış Desen Çalışmalarının Karşılaştırılması

UYGULAMA

Yaptığınız uygulamalardan edindiğiniz tecrübelere göre aşağıda görselleri verilen farklı çizim tekniklerini kıyaslayarak tabloda uygun gördüğünüz kriterlere "✓" işareti koyunuz.

Füzen

Tarama ucu

Sangin

Lavi

		Füzen	Tarama Ucu	Sangin	Lavi
Malzemenin kullanımı ve beceri kolaylığı					
Uygulama kolaylığı					
Ton değerlerini elde etme kolaylığı					
Çizgi değerlerini elde etme kolaylığı					
Detayları ifade edebilme kolaylığı					
Hatayı düzeltebilme kolaylığı					
Zorluk derecesi	Çok kolay				
	Kolay				
	Zor				

İlave etmek istediğiniz düşünceler varsa belirtiniz.

Bilim insanları, araştırma ve çalışmaları sonucunda dolaylı veya direkt olarak sanata katkıda bulunurlar. Teknolojinin gelişmesi ile sanat malzemelerinin kullanım kolaylığı artmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak "bilim insanlarının insanlığa karşı saygısı" konusunu arkadaşlarınızla münazara yöntemi ile tartışınız.

OKUMA PARÇASI

VAN GOGH'TAN THEO'YA (TEO) MEKTUP

Sevgili Theo,

Çalışmalarımın ne yönde geliştiği konusunda hiç değilse bir fikir verebilmek için sana küçük bir eskiz gönderiyorum sonunda. Bugün oldukça iyiyim. Gözlerim hâlâ yorgun gerçi, ama aklıma yeni bir resim fikri geldi, eskizini çizmeden edemedim. İşte bu. Otuz numara bir tuval olacak bu da. Bu kez yalnızca yatak odamı yapacağım ama burada her şeyi renkle vereceğim. Her şeyi basitleştirerek daha görkemli hâle getirmek ve genelde bir dinlenme ya da uyku izlenimi bırakmak istiyorum. Kısacası bu tabloya bakanın beyni ya da daha doğrusu, imgelemi dinlenmeli.

Duvarlar soluk menekşe rengi. Yer kırmızı karolardan oluşuyor.

Karyolanın ve sandalyenin ahşap kısımları taze tereyağı sarısı, yatak çarşafı ve yastıklar limon yeşili.

Yatak örtüsü kızıl. Pencere yeşil.

Kapılar leylak rengi.

Ve hepsi bu kadar kepenkleri kapalı olan bu odada başka bir şey yok.

Eşyaların geniş çizgileri gene dokunulmazlığı olan bir dinlenme havası ifade etmeli. Duvarlarda bir iki tablo, bir ayna, bir havlu ve birkaç giysi.

Çerçeve resimde hiç beyaz bulunmadığı için beyaz olacak.

Zorlamalarla içine itildiğim sevimsiz dinlenme döneminin öcünü alacağım böylece.

Yarın bütün gün bunun üstünde çalışacağım gene. Nasıl basit bir kavramdan hareket ettiğimi anlıyorsun, değil mi? Asıl gölgelerle nesnelerden düşen gölgeleri tümüyle yok ediyorum. Japon estampları gibi kalınlığı olmayan düz tonlarla renklendireceğim.

Uzun mektup yazmıyorum çünkü yarın sabah çok erkenden sabahın serin ışığında resim yapmaya başlayıp akşama tuvali tamamlamak niyetindeyim.

Sancıların nasıl? Bana bu konuda haber vermeyi unutma.

Bu günlerde sen de yazarsın umarım.

Günün birinde evin öteki odalarının krokilerini de yapacağım sana.

Ellerini sıkıca sıkarım, senin. Vincent

Kaynak: KÜR, Pınar, Theo'ya Mektuplar, YKY, İstanbul, 2001.

Görsel 5.35: Vincent van Gogh'un kardeşi Theo van Gogh

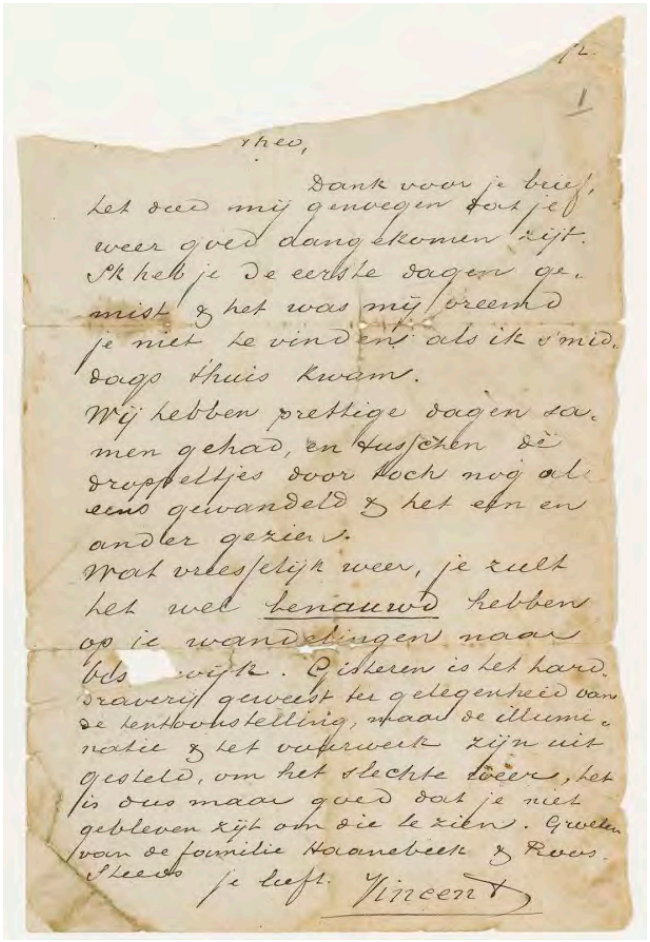

Theo,

Dank voor je brief,
het deed mij genoegen dat je
weer goed dang ekomen zijt.
Ik heb je de eerste dagen ge-
mist & het was mij oreend
je niet te vinden als ik 's mid.
daags thuis kwam.
Wij hebben prettige dagen sa.
men gehad, en kuschen de
droppeltjes door toch nog al
eens gewandeld & het een en
ander gezien.
Wat vrolijk weer, je zult
het wel benauwd hebben
op je wandelingen naar
Bds vijk. Gisteren is het hard.
braverij geweest te gelegenheid van
de tentoonstelling, waar de illumi.
natie & het vuurwerk zijn uit
gesteld, om het slechte weer, het
is ons maar goed dat je niet
gebleven zijt om die te zien. Gwelm
van de familie Hoornebeek & Roos.
Veel
je heft. Vincent

Görsel 5.36: Van Gogh'un kardeşi Theo'ya yazdığı bir mektup

Görsel 5.37: Yatak Odası, eskiz, 1888, Vincent van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

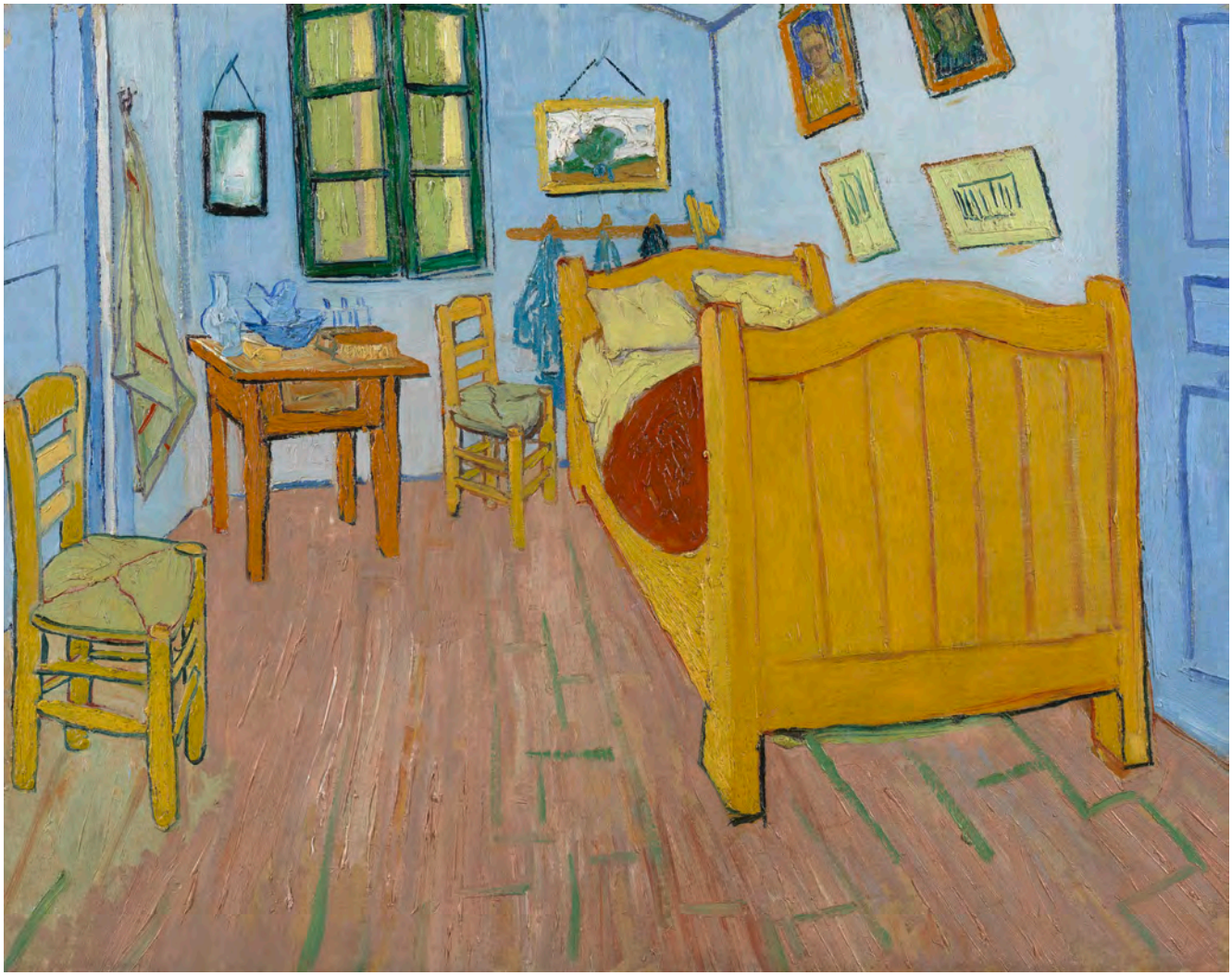

Görsel 5.38 Yatak Odası, 1888, Vincent van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

DESEN TEKNİKLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.5.1.2. Farklı teknikleri kullanarak desen çalışmaları yapar (kara kalem, füzen ve pastel). **BECERİLER**	**DERECELER**		
		Evet	**Hayır**	**Kısmen**
1.	Resim kâğıdımı, resim kalemlerimi, füzen ve pastel boyalarımı, füzen ve pastel için fiksatif, altlık veya şövalemi hazırladım.			
2.	Kitap içerisindeki figür görsellerinden ve oluşturduğum görsel dosyadan çizim için bir resim seçerek resim kâğıdı üzerine basit ve hafif çizgilerle figürün konumunu belirledim.			
3.	Konumunu belirlediğim işaretlere bağlı kalarak basit eskiz çizgileri ile geometrik altyapıyı kurguladım.			
4.	Çizim için kullandığım malzemenin (kara kalem) özelliğine ve tekniğine göre figürün anatomik yapısını ortaya çıkardım.			
5.	Çizim için kullandığım malzemenin (füzen) özelliğine ve tekniğine göre figürün anatomik yapısını ortaya çıkardım.			
6.	Çizim için kullandığım malzemenin (pastel) özelliğine ve tekniğine göre figürün anatomik yapısını ortaya çıkardım.			
7.	Kullandığımız kalem, füzen veya toz pastel ise gerekli durumlarda fiksatif kullanıp çalışmamı sabitleyerek çalışmama devam ettim.			
8.	Figürün anatomik yapısını modle tekniğini kullanarak ortaya çıkardım.			
9.	Figür üzerinde son düzeltmeleri yaparak çizimimi tamamladım.			
10.	Tamamladığım desenimi (füzen ve toz pastel için) tam koruması için son kat fiksatif ile sabitledim.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

DESEN TEKNİKLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen ölçütlere göre desen çizimi alanındaki çalışmalarınızı değerlendirerek sizi en iyi şekilde ifade eden seçeneğin altına (✓) işareti koyunuz.

	11.5.1.2. Farklı teknikleri kullanarak desen çalışmaları yapar (tarama ucu, lavi sulu boya). **BECERİLER**	**DERECELER**		
		Evet	**Hayır**	**Kısmen**
1.	35x50 cm sulu boya kâğıdını ve resim altlığını hazırladım.			
2.	Değişik kalınlıktaki sulu boya fırçaları, tarama ucu, su kabı, kâğıt bant, sünger, kâğıt mendilini hazırladım.			
3.	Sulu boya resim kâğıdı ile birlikte çalışmamı yapacağım altlığı hazırladım. Sulu boya kâğıdımı dört bir kenarından boydan boya resim altlığı üzerine sabitledim.			
4.	Kitabımdaki görsel figürlerden veya daha önce oluşturduğum görsel dosyadan çizim için bir resim seçtim. Görseli inceledikten sonra resim kâğıdı üzerine önce ince uçlu bir resim kalemi kullanarak basit, hafif çizgilerle figürün konumunu belirledim.			
5.	Lavi için tarama ucu ve fırça edindim. Mürekkebi sulu ve hızlı bir şekilde kullanıp figürün formunu ortaya çıkardıktan sonra resmi boyamaya başladım.			
6.	Koyu ve gölgeli bölgelerde çini mürekkebini fırça yardımıyla doğrudan kullandım. Orta ve daha açık bölgelerdeki sulandırılmış lekeler ile bu bölgelerin kaynaşmasını sağladım.			
7.	Çalışma aşamasında su veya boyanın fazla olması gibi gerekli durumlarda süngerimi veya kâğıt mendilimi kullandım.			
8.	Bazı olası mürekkep veya fazla mürekkepli suyun kontrolünü sağlamak için resim altlığımı suyun gitmesini istediğim yöne doğru eğerek doğal lekenin dağılımını ve karışımını sağladım. Kendiliğinden oluşan dağılmalara izin verdim.			
9.	Açık-orta-koyu değerlerin her tonun geçişi sırasında kurumalarını bekleyerek tonlamaya geçtim.			
10.	Çalışmalar üzerinde son düzeltmeleri yaparak lavi, tek renk sulu boya veya tarama ucu ile çizdiğim çalışmamı tamamladım.			

Değerlendirme: Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için işaretlediğiniz **"kısmen"** ve **"hayır"** seçeneklerindeki becerileri tekrar çalışmalısınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Mekân Çizimleri ünitesini değerlendirmek için aşağıda listelenen ölçütlerin öğrenci tarafından gerçekleştirilme düzeylerini ifadenin karşısında bulunan yere kontrol işareti (✓) koyunuz.

Öğrencinin
Adı Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

	ÖLÇÜTLER	DERECELER				
		Çok iyi	İyi	Orta	Geliştirilebilir	Zayıf
		5	4	3	2	1
1.	Ünitenin işlenmesi sürecinde resim malzemelerini tam ve düzenli olarak temin etti.					
2.	Görsel dosyalarını düzenli olarak hazırladı.					
3.	Ders içi ve ders dışı etkinliklerini düzenli olarak yaptı.					
4.	Ünite içindeki konular ile ilgili eskiz defterine çizimler yaptı.					
5.	Farklı malzemelerle (kara kalem, füzen, tarama ucu, lavi, sulu boya, pastel boya-tebeşir, tükenmez kalem ve keçe uçlu kalemler) yapılmış desen çalışmalarını karşılaştırdı.					
6.	Kara kalem kullanarak desen çalışmaları yaptı.					
7.	Füzen kullanarak desen çalışmaları yaptı.					
8.	Tarama ucu kullanarak desen çalışmaları yaptı.					
9.	Lavi ve sulu boya kullanarak desen çalışmaları yaptı.					
10.	Pastel boya ve tebeşir kullanarak desen çalışmaları yaptı					
11.	Tükenmez kalem ve keçe uçlu kalemleri kullanarak desen çalışmaları yaptı.					
	ÖLÇEK PUANI					

Tablo puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Tablodan alınabilecek en yüksek puan her bir kriter için 5 puandır.

100'lük sisteme çevirmek için formül: (Tablo Puanı X 100) / 55 = Puan

Değerlendirme: Bu ölçekten 100 üzerinden 70 aldıysanız bu öğrenme için başarınız yeterli düzeyde demektir. **69 veya altı puan almışsanız** ilgili önceki öğrenmeleri tekrar etmelisiniz.

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

A) Boşluk doldurma soruları

1. anatomi

2. De Humani Korporis Fabrika

3. 7,5

4. proporsiyon

5. iskelet sistemi

6. kas sistemi

7. leğen

8. üst taraf

9. alt taraf

10. üst taraf

B) Açık uçlu sorular

11. -

12. -

13. -

14. -

C) Çoktan seçmeli sorular

15. E

16. A

17. E

18. B

19. D

20. D

21. B

22. C

23. B

24. A

25. E

26. C

SÖZLÜK

B

betimleme : Tasarlama, bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, tasvir. Doğada var olan yalnızca sanatçının imgeleminde yaşayan her türden "gerçeklik"in sanatsal düzeye dizgeye aktarılma eylemi.

D

deneysel : Akıl yürütme yoluyla değil bizzat deney yaparak kazanılmış bilgi.

disseksiyon : Bir organizmayı incelemek için küçük parçalara ayırma, doku veya organları görülebilir duruma getirme.

diyagonal : **1.** Köşegen, köşe birleştirici.
2. Desenin kenarlarına oranla eğrilemesine dokunmuş yün, ipek ya da pamuklu kumaş.

E

edim : **1.** Yapılmış, gerçekleşmiş iş, amel, fiil
2. İnsan davranışı.
3. Belirli bir durumla karşılaştığı zaman kişinin yapabildiği davranış.

elastik : **1.** Esnek.
2. Gerilme, sıkışma, biçim değişmesi gibi etkilere uğramış ve bu etkiler kalkınca kısmen veya tamamen ilk şekline dönme eğilimi olan.

eskiz : Bir proje, tasarım ya da sanat yapıtını biçimiyle ortaya koymadan önce yapılan ön hazırlık.

etüt : **1.** Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma.
2. Ön çalışma.
3. Belli bir konuyu inceleyen, araştıran eser veya yazı.

F

fenomen : Felsefede somut, algılanabilir ve denenebilir olay ve nesne demektir. Bir nesne, olay ya da sürecin nesnel gerçekliğini vurgulayan bir ifadedir.

fiksatif : Füzen ya da pastel olarak yapılmış resimlerde boyanın zamanla kaybolup aşınmasını ve bulaşmasını önlemek amacıyla yüzey üzerine püskürtülen sabitleştirici bir tür kimyasal bileşim.

fizyoloji : Canlıların hücre, doku ve organlarının görevlerini ve bu görevlerin nasıl yerine geldiklerini inceleyen bilim dalı.

fonksiyonel : İşlevsel.

İ

idadi : Lise derecesinde okul.

idea : **1.** Düşünce.
2. Görmek anlamına gelen Yunanca "ide" sözcüğünden türeyen İdea kavramı, görünen biçim anlamını dile getirir.

ikonografi : Efsanevi veya dinî bir konuyla ilgili resimlerde kullanılan geleneksel biçim kalıplarının ve simgelerin tümü.

illüstrasyon : Kitap resmi. Resimleme ve kitap resimleme anlamlarına gelen sözcük, Türkçede çoğunlukla sanatsal değer taşımayan ve estetik nitelikten yoksun resim ürünleri için kullanılır.

imge : **1.** Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya.
2. Genel görünüş, izlenim, imaj.

K

kadavra : Tıp öğretiminde, üzerinde çalışma yapılan ölü insan veya hayvan vücudu.

kaligrafi : Güzel yazı sanatı. Özgün kaligrafi terimi, resimde ressamın yazı yazar gibi rahat fırça kullanması sonucu ortaya çıkan, el yazısı karakterindeki çizgiler için kullanılır.

kavramsal : Kavramla ilgili, kavram niteliğinde olan.

konstrüksiyon : **1.** Bir inşa etme eylemi sonucunda ortaya çıkan ve bir araya gelerek yapıyı oluşturan ögeler bütünü.
2. İnşa etme etkinliği. Yapım.

L

litografi : Çinko plaka üzerinde fotografik yolla oluşturulan baskı yöntem.

M

metot : Yöntem.

modle : Üç boyutlu nesneleri iki boyutta betimleme amacıyla, nesnelerin üzerindeki kabarıklık ve girintileri veya iç bükey, dış bükey yüzeyleri resmetme tekniği ve bu teknik kullanılarak oluşturulmuş resimsel yüzey. Modle her türden malzemeyle ve resim tekniği ile yapılabilir.

O

ofset : Kalıp izlerini önce kauçuğa, kauçuktan da kâğıda geçirmeye yarayan çift kopyalı baskı yöntemi.

oval : **1.** Yumurta biçiminde olan, yumurtamsı, söbe, beyzi.
2. Özellikle elips gibi iki simetri ekseni olan kapalı eğrinin oluşturduğu şekil.

P

papirüs : Nil kıyılarının bataklık kesimlerinde yetişen Cyperus Papyrus (Seyprus Papirus) adlı bitkiden yapılan bir tür yazı kâğıdı.

psikanaliz : Ruhsal çözümleme.

R

ritmik : Düzenli aralıklarla tekrarlanan.

S

sentez : **1.** Element veya başka maddeleri bir araya getirerek yapay olarak bileşik cisimler oluşturma, bireşim.
2. Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkeden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi, bireşim.

T

taslak : **1.** Bir şeyi, bir sanat veya edebiyat eserini ana çizgileriyle türlü bölümleriyle belirten ön çalışma.
2. Resim ve heykelde yapılacak şeyin esas renk, çizgi ve biçimlerini koymaya denir.

tendon : Kasları kemiklere bağlayan yoğun, düzenli bağ dokusu.

V

vizör : Kamera, fotoğraf makinesi ve dürbünde bulunan; görüntüyü tam sınırlarıyla kesmeden veya taşırmadan alabilmeyi sağlayan düzenek, bakaç.

Y

yanılsama : **1.** Yanlış algılama ve duyu yanılması.
2. Var olan nesne veya canlıyı yanlış, ayrımlı veya değişik olarak algılama, illüzyon.

KAYNAKÇA

KİTAP VE MAKALELER

ALTINOK, Aylin Ersoy, *Artistik Anatomi ve Güzel Sanatlar Eğitimindeki Yeri,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2012.

BAMMES, Gottfried, *Anatomi Çizimleri,* Seavech Press, Münih, Almanya, 2011.

BARCHAI, Enyo, *İnsan Anatomisi,* Rusya, 2002.

BISTROVA, Alexsandra, *Anatomi Çizimleri,* St. Petersburg, Rusya.

BİGALI, Şeref, *Resim Sanatı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Minpa Matbaacılık, Ankara, 1999.

DEMİRBULAK, Ayşegül, *Çağdaş Türk Resminde Otoportreler,* Beta Basım Yayın AŞ, İstanbul, 2007.

DEMİRCİ, Tanju, *Sanat Tarihinde Özgün Resim ve Röprodüksiyon İlişkisi*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DOĞAN, Ali, ÖZER, Bülent, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* Yem Yayınları, İstanbul, 1997.

FAIGIN, Gary, *The Artist Complete Guide To Facial Expression,* New York, 1990.

HOGARTH, Burne, *Sanatsal Anatomi,* Engin Yayıncılık, İstanbul, 1999.

KÜR, Pınar, *Theo'ya Mektuplar,* YKY Yayınları, İstanbul, 1996.

LOOMIS, Andrew, *Drawing The Head And Hands,* The Viking Press, New York, 2001.

LOOMIS, Andrew, *Figure Drawing For All Its Worth,* The Viking Press, New York, 2011.

SÖZEN, Metin, TANYELİ, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.

SEVİL, Tijen, *Rönesans ve Barok Resim Sanatında İnsan Anatomisinin Üsluplara Göre Yorumlanması,* Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.

SIMBLET, Sarah, *Anatomy,* Dorling Kindersly Book, Londra, 2001.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Güzel Sanatlar Lisesi Desen Dersi 11. Sınıf Öğretim Programı, MEB, Ankara, 2017.

TEMÜRTEKİN, Alp, *Jean August Domimique Ingres Atölyede Söyledikleri Notlar ve Düşünceler,* Janus Yayıncılık, İstanbul, 2016.

TURANİ, Adnan, *Sanat Terimleri Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

ÜMER, Engin, *Rönesans Resminin Plastik Anlayışının Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerindeki Resim Atölye Derslerine Katkısı,*Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

http://www.earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11489/570?locale-attribute=tr (02.05.2017,14.39)

https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:kXt7SLXvJKsJ:scholar.google.com/+des en +e%C4%9Fitiminde++reprod%C3%BCksiyon+%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1&hl=tr&as_sdt=0,5 (02.05.2017, 13.33)

GÖRSEL KAYNAKÇA

11.1. ÜNİTE: CANLI MODELDEN FİGÜR

Kitap Kapağı Görseli	http://blogs.longwood.edu/piscitellisn/files/2013/09/leonardo-588x383.jpg	(29.04.2018, 21.07)
Ünite Giriş Görseli	https://nyaa.edu/wp-content/uploads/2016/08/DrawParty_HighlineStages-WillCotton5-1024x682.jpg	(16.04.2017, 23.49)
Görsel 1.1	https://www.rijksmuseum.nl/nl/zoeken/objecten?q=after+michelangelo+Jan+de+Bisschop&p=13&ps=12&st=Objects&ii=6#/RP-P-BI-1159,150	(29.04.2018, 17.00)
Görsel 1.2	https://www.royalcollection.org.uk/collection/919012/recto-the-skeleton-verso-the-muscles-of-the-face-and-arm-and-the-nerves-and-veins	(29.04.2018, 16.19)
Görsel 1.3	https://www.royalcollection.org.uk/collection/themes/publications/leonardo-da-vinci-the-mechanics-of-man/recto-the-throat-and-the	(29.04.2018, 16.03)
Görsel 1.4	http://drawingacademy.com/leonardo-da-vinci-the-anatomical-artist	(13.04.2017, 16.06)
Görsel 1.5	http://classicalpulse.blogspot.com.tr/2013/06/michelangelo-figure-drawings-part-3.html	(20.04.2017, 21.02)
Görsel 1.6	http://faculty.philosophy.umd.edu/jhbrown/pictures/Mich.jpg	(29.04.2018, 23.57)
Görsel 1.7	https://images.metmuseum.org/CRDImages/dp/original/DP826907.jpg	(29.04.2018, 23.53)
Görsel 1.8	SIMBLET, Sarah, *Anatomy,* Dorling Kindersly Book, Londra, 2001.	
Görsel 1.9	https://www.college.columbia.edu/core/sites/core/files/images/Rembrandt%20Tulp.jpg	(29.04.2018, 23.59)
Görsel 1.10	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-images-human-anatomy-male-muscles-image67469	(01.06.2017, 13.18)
Görsel 1.11	SIMBLET, Sarah, *Anatomy,* Dorling Kindersly Book, Londra, 2001.	
Görsel 1.12	https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/49.95.181/	(14.04.2017, 19.55)
Görsel 1.13	SIMBLET, Sarah, *Anatomy,* Dorling Kindersly Book, Londra, 2001.	
Görsel 1.14	https://www.nlm.nih.gov/exhibition/historicalanatomies/Images/1200_pixels/Vesalius_Pg_170.jpg	(18.04.2017, 16.37)
Görsel 1.15	https://www.nlm.nih.gov/exhibition/historicalanatomies/Images/1200_pixels/Vesalius_Pg_194.jpg	(01.04.2017, 12.47)
Görsel 1.16	http://pdg.lbl.gov/artarticle/img/davinci1.jpg	(29.04.2018, 19.03)
Görsel 1.17	https://www.nlm.nih.gov/exhibition/historicalanatomies/Images/1200_pixels/Vesalius_Pg_018.jpg	(11.04.2017, 15.24)
Görsel 1.18	http://www.humananatomychart.us/wp-content/uploads/2015/11/anatomy-of-the-human-skull-skullpencil-large.jpg	(12.04.2017, 17.03)
Görsel 1.19	http://collections.lacma.org/node/174374	(20.11.2017, 11.32)
Görsel 1.20	http://www.getty.edu/art/exhibitions/del_sarto/images/8_gm_145549EX1_x1024.jpg	(20.11.2017, 11.57)
Görsel 1.21	BISTROVA, Alexsandra, *Anatomi Çizimleri,* St. Petersburg, Rusya.	
Görsel 1.22	http://www.medicalnewstoday.com/articles/318115.php	(09.08.2017, 14.12)
Görsel 1.23	BARCHAI, Enyo, *Sanatçılar İçin Anatomi*, Eksmo Yayınevi, Moskova, 2002.	
Görsel 1.24	BARCHAI, Enyo, *Sanatçılar İçin Anatomi*, Eksmo Yayınevi, Moskova, 2002.	
Görsel 1.25	BARCHAI, Enyo, *Sanatçılar İçin Anatomi*, Eksmo Yayınevi, Moskova, 2002.	

KAYNAKÇA

Görsel 1.26	https://www.anatomywarehouse.com/catalog/product/gallery/id/242668/image/1034157/	(09.08.2017, 14.26)
Görsel 1.27	BARCHAI, Enyo, *Sanatçılar İçin Anatomi*, Eksmo Yayınevi, Moskova, 2002.	
Görsel 1.28	LOOMIS, Andrew, *Baş ve El Çizimleri*, Viking Press Yayınevi, ABD.	
Görsel 1.29	ROGERS, Peck, Sanatçılar İçin İnsan Anatomisi Atlası, Oxford Üniversitesi Yayınevi.	
Görsel 1.30	BARCHAI, Enyo, Sanatçılar İçin Anatomi, Eksmo Yayınevi, Moskova, 2002.	
Görsel 1.31	http://www.conceptart.org/forums/showthread.php/119441-A-wonderful-book-Die-Gestalt-des-Menschen-by-Gottfried-Bammes	(11.08.2017, 10.32)
Görsel 1.32	http://www.conceptart.org/forums/showthread.php/119441-A-wonderful-book-Die-Gestalt-des-Menschen-by-Gottfried-Bammes	(11.08.2017, 10.34)
Görsel 1.33	http://monalisa.org/2012/09/07/the-left-handed-artist/	(16.08.2017, 21.56)
Görsel 1.34	http://identity.myblog.arts.ac.uk/files/2013/11/hand-study.jpg	(16.08.2017, 23.05)
Görsel 1.35	SIMBLET, Sarah, *Anatomy,* Dorling Kindersly Book, Londra, 2001.	
Görsel 1.36	http://www.tate.org.uk/art/artworks/moore-the-artists-hand-v-p02911	(18.08.2017, 17.23)
Görsel 1.37	LOOMIS, Andrew, *Baş ve El Çizimleri*, Viking Press Yayınevi, ABD.	
Görsel 1.38.	http://keywordsuggest.org/gallery/99745.html	(18.08.2017, 14.51)
Görsel 1.39	https://i.warosu.org/data/ic/img/0028/41/1485943932831.jpg	(10.08.2017, 15.00)
Görsel 1.40	http://www.conceptart.org/forums/showthread.php/119441-A-wonderful-book-Die-Gestalt-des-Menschen-by-Gottfried-Bammes	(11.08.2017, 10.36)
Görsel 1.41	http://www.conceptart.org/forums/showthread.php/119441-A-wonderful-book-Die-Gestalt-des-Menschen-by-Gottfried-Bammes	(11.08.2017, 10.37)
Görsel 1.42	https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/45/93/4a/45934ab8d167e1ca3f05d8e62f4ad166.jpg	(11.08.2017, 11.08)
Görsel 1.43	http://drawingacademy.com/anatomy-and-figurative-drawing	(11.08.2017, 13.27)
Görsel 1.44	https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/56.2014/	(13.03.2018, 12.30)
Görsel 1.45	http://collections.britishart.yale.edu/vufind/Record/1665942	(11.03.2018, 18.25)
Görsel 1.46	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/00003201.jpg	(14.03.2018, 00.24)
Görsel 1.47	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/11201201.jpg	(11.03.2018, 18.48)
Görsel 1.48	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/11201101.jpg	(11.03.2018, 18.47)
Görsel 1.49	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/338966	(14 .03.2018, 11.41)
Görsel 1.50	LOOMIS, Andrew, Baş ve El Çizimleri, Viking Press Yayınevi, ABD.	
Görsel 1.51	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 1.52	https://rocbo.lautre.net/geom_peintres/typo/pacioli/img/Pacioli-face_small.png	(26.04.2017, 17.17)
Görsel 1.53	http://faculty.cord.edu/andersod/leonardo_jerome.jpg	(26.04.2017, 18.08)
Görsel 1.54	http://scobro.ru/uploads/posts/2013-07/1373403332_proporcii-tela-cheloveka.jpg	(01.06.2017, 12.30)

Görsel 1.55	https://hsto.org/getpro/habr/post_images/5d8/d7a/cd8/5d8d7acd82b7d482ae298bfda1f5f543.jpg	(01.06.2017, 12.41)
Görsel 1.56	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/339185	(13.03.2018, 12.38)
Görsel 1.57	https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/491.2010/	(13.03.2018, 12.48)
Görsel 1.58	http://artflx.uchicago.edu/images/encyclopedie/V20/plate_20_22_13.jpeg	(01.06.2017, 15.25)
Görsel 1.59	http://artflx.uchicago.edu/images/encyclopedie/V20/plate_20_22_12.jpeg	(01.06.2017, 15.23)
Görsel 1.60	https://www.harvardartmuseums.org/art/297062	(29.03.2018, 12.59)
Görsel 1.61	https://i.pinimg.com/736x/06/fe/0a/06fe0a7752702faac24a54d0c5e04b98--figure-drawings-human-body.jpg	(01.06.2017, 15.26)
Görsel 1.62	http://whitney.med.yale.edu/images/portengr/full/avicenne_a_002.jpg	(31.06.2017, 14.06)
Görsel 1.63	https://americanhistory.si.edu/sites/default/files/styles/blog_image/public/Andreas%20Vesalius.jpg?itok=CbnhpAwj	(02.07.2017, 11.10)

11.2. ÜNİTE: RÖPRODÜKSİYON

Ünite Giriş Görseli	https://3.bp.blogspot.com/-b6ze4gzJJEk/WMa6mKvomFI/AAAAAAABCoM/S3sl8wlus-INC3cYVKEgZAFbiPbh7qUpwCLcB/s1600/Lindenwood%2BUniversity%2BArt%2BClass%252C%2BMissouri%252C%2Bca.%2B1955.jpg,	(07.05.2017, 20.39)
Görsel 2.1	http://www.megalithic.co.uk/modules.php?op=modload&name=a312&file=index&do=showpic&pid=148324	(02.05.2017, 15.07)
Görsel 2.2	http://www.harvardartmuseums.org/collections/object/278407?position=5	(09.05.2017, 13.36)
Görsel 2.3	https://www.harvardartmuseums.org/tour/drawing-the-invention-of-a-modern-medium/slide/8606	(09.05.2017, 15.31)
Görsel 2.4	ttps://www.dia.org/art/collection/object/painter-his-studio-56190	(09.11.2017, 18.44)
Görsel 2.5.	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/366215	(26.04.2017, 16.17)
Görsel 2.6	http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=1134151001&objectId=3064445&partId=1	(29.04.2018, 20.13)
Görsel 2.7	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/395581	(26.04.2017, 16.09)
Görsel 2.8	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/338093	(17.06.2017, 15.45)
Görsel 2.9	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/334798	(26.04.2017, 14.10)
Görsel 2.10	https://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0053V1962	(02.05.2017, 16.42)
Görsel 2.11	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/348563	(29.04.2018, 20.53)
Görsel 2.12	Komisyon Arşivi	
Görsel 2.13	https://www.nga.gov/content/ngaweb/Collection/art-object-page.65787.html	(04.05.2017, 15.07)
Görsel 2.14	https://www.nga.gov/content/ngaweb/Collection/art-object-page.139597.html	(04.05.2017, 15.10)
Görsel 2.15	https://www.harvardartmuseums.org/collections/object/234922?position=15	(26.10.2017, 15.47)
Görsel 2.16	http://www.themorgan.org/drawings/item/247410	(08.05.2017, 14.13)
Görsel 2.17	http://www.themorgan.org/drawings/item/110103	(13.03.2018, 12.59)
Görsel 2.18	http://www.themorgan.org/drawings/item/298084	(08.05.2017, 14.23)

Görsel 2.19	http://www.themorgan.org/drawings/item/109984	(08.05.2017, 14.38)
Görsel 2.20	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337779	(17.11.2017, 12.33)
Görsel 2.21	https://www.akg-images.fr/archive/-2UMDHUFWUSZD.html	(01.12.2017, 22.56)

11.3. ÜNİTE: MEKÂN ÇİZİMLERİ

Ünite Giriş Görseli	http://content.ngv.vic.gov.au/col-images/api/ARTS002897/1280	(26.05.2017, 21.44)
Görsel 3.1	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/360548	(08.06.2017, 14.07)
Görsel 3.2	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/362181?sortBy=Relevance&what=Drawings&ft=*&offset=20&rpp=20&pos=31	(25.05.2017, 15.43)
Görsel 3.3	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/337784?sortBy=Relevance&what=Drawings&ft=*&offset=140&rpp=20&pos=160	(25.05.2017, 16.02)
Görsel 3.4	Komisyon Arşivi	
Görsel 3.5	http://www.smk.dk/en/explore-the-art/search-smk/#/detail/KKSgb6239	(25.05.2017, 15.06)
Görsel 3.6	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/366214	(31.05.2017, 15.29)
Görsel 3.7	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/651744	(08.06.2017, 16.45)
Görsel 3.8	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/337632	(26.04.2017, 16.00)
Görsel 3.9	https://metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7B13c03842-3de0-4cdd-a946-e2c8b41cc962%7D&oid=333915	(26.10.2017, 15.54)
Görsel 3.10	http://www.artnet.com/artists/sevket-dag/ayasofya-WcyO-cjluZ1MsjNLwLoQiw2	(29.04.2018, 18.52)
Görsel 3.11	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/334862?sortBy=Relevance&ft=Interior+space+drawing&offset=100&rpp=20&pos=107	(26.04.2017, 16.04)
Görsel 3.12	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/360051	(31.05.2017, 14.52)
Görsel 3.13	Toygar Mutlu, Öğrenci Çalışması	
Görsel 3.14	Emrah Enginoğlu, Öğrenci Çalışması	
Görsel 3.15	Eren Uysal, Öğrenci Çalışması	
Görsel 3.16	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/459190	(31.05.2017, 16.25)
Görsel 3.17	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/459764	(31.05.2017, 16.26)
Görsel 3.18	http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/his/CoreArt/art/bar_cvggo_conv.html	(29.04.2018, 19.07)
Görsel 3.19	http://www.boxinaboxidea.com/en/post/fikret-mualla	(18.06.2017, 15.31)
Görsel 3.20	Komisyon Arşivi	
Görsel 3.21	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/343534?sortBy=Relevance&ft=pencil+drawing&offset=350&rpp=50&pos=391	(05.05.2017, 17.58)
Görsel 3.22	https://www.john-constable.org/Shipping-On-The-Thames-C.1818.html	(27.10.2017, 10.50)
Görsel 3.23	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/337776	(25.05.2017, 16.28)
Görsel 3.24	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/336323	(22.05.2017, 15.57)

Görsel 3.25	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/363370	(26.04.2017, 14.44)
Görsel 3.26	http://www.tate.org.uk/art/artworks/gogh-a-corner-of-the-garden-of-st-pauls-hospital-at-st-remy-n04716	(17.11.2017, 13.23)

11.4. ÜNİTE: PORTRE

Ünite Giriş Görseli	http://2.bp.blogspot.com/-MpkYbszPIXI/TjTC7NEoIgI/AAAAAAAAefs/LjmQIJAea04/s1600/He%25CC%2581le%25CC%2580ne+Adant%252C+Se%25CC%2581ance+de+pose+avec+Lucienne+Bernard%252C+Villa+Le+Re%25CC%2582ve%252C+Vence%252C+1946.jpg	(02.12.2017, 12.02)
Görsel 4.1	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-images-athletic-male-human-anatomy-muscles-image29069049	(01.05.2017, 12.02)
	https://www.dreamstime.com/stock-image-athletic-male-human-anatomy-muscles-image29069071	(01.05.2017, 12.03)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-athletic-male-human-anatomy-muscles-image29069070	(01.05.2017, 12.04)
	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photos-athletic-male-human-anatomy-muscles-image29069078	(01.05.2017, 12.06)
Görsel 4.2	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 4.3	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.4	HOGARTH, Burne, *Sanatsal Anatomi*, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1999.	
Görsel 4.5	https://www.leonardoda-vinci.org/Male-Head-In-Profile-With-Proportions.html	07.11.2017 12.12
Görsel 4.6	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.7	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photo-senior-man-arms-crossed-image809065	(03.05.2017, 12.25)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-portrait-asian-old-woman-isolated-white-background-image60760479	(03.05.2017, 11.40)
	https://www.dreamstime.com/stock-photography-asian-male-portrait-image165482	(03.05.2017, 13.09)
	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photography-glasses-eyewear-business-woman-happy-portrait-looking-camera-big-smile-close-up-female-model-face-image32562927	(05.05.2017, 21.11)
	https://www.dreamstime.com/stock-images-teenage-boy-gifts-image13243844	(05.05.2017, 21.50)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-big-blue-eyes-kid-portrait-white-background-image58489760	(05.05.2017, 21.50)
Görsel 4.8	Komisyon tarafından tasarlanmıştır.	
Görsel 4.9	http://www.conceptart.org/forums/showthread.php/119441-A-wonderful-book-Die-Gestalt-des-Menschen-by-Gottfried-Bammes	(11.08.2017, 10.34)
Görsel 4.10	https://www.dreamstime.com/stock-photo-woman-eyes-close-up-natural-makeup-young-girl-beauty-face-eye-eyebrow-closeup-image92587737	(06.05.2017, 10.17)
Görsel 4.11	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.12	CIVARDI, Giovanni, *Portre Çizimi*, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, 2011.	
Görsel 4.13	https://www.dreamstime.com/stock-photo-profile-portrait-handsome-young-man-close-up-smiling-isolated-white-image45154000	(08.05.2017, 10.20)

	https://www.dreamstime.com/stock-photography-human-skull-image17892882	(08.05.2017, 10.32)
	https://www.dreamstime.com/stock-photography-beautiful-profile-portrait-young-woman-clear-make-up-over-white-background-image32864292	(08.05.2017, 10.35)
Görsel 4.14	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.15	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.16	CIVARDI, Giovanni, *Portre Çizimi*, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, 2011.	
Görsel 4.17	https://www.dreamstime.com/stock-photo-woman-s-nose-mouth-close-up-image94795730	(08.05.2017, 11.44)
	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photography-man-s-mouth-image16776497	(08.05.2017, 11.17)
Görsel 4.18	Komisyon tarafından tasarlanmıştır.	
Görsel 4.19	FAIGIN, Gary, *Yüz İfadesine Sanatçının Tam Kılavuzu (The Artist Complete guide To Facial Expression)*, New York, ABD, 1990.	
Görsel 4.20	https://www.dreamstime.com/stock-photo-man-ear-close-up-image62824203	(08.05.2017, 16.32)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-ear-human-next-to-sideburn-copy-space-image52436059	(08.05.2017, 16.44)
Görsel 4.21	Komisyon tarafından tasarlanmıştır.	
Görsel 4.22	Komisyon tarafından tasarlanmıştır.	
Görsel 4.23	CIVARDI, *Giovanni, Portre Çizimi*, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, 2011.	
Görsel 4.24	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 4.25	http://www.getty.edu/art/collection/objects/84/jean-baptistegreuze-study-of-the-head-of-an-old-woman-french-1772-to-1775/	(20.09.2017, 14.57)
Görsel 4.26	http://utpictura18.univ-montp3.fr/GenerateurNotice.php?numnotice=A0373	(21.09.2017, 14.43)
Görsel 4.27	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337239	(21.09.2017, 16.27)
Görsel 4.28	http://www.getty.edu/art/collection/objects/83/jean-baptiste-greuze-head-of-an-old-man-french-1755/	(20.09.2017, 15.31)
Görsel 4.29	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337240	(21.09.2017, 16.41)
Görsel 4.30	https://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7bc805e02f-9832-4a8e-ad98-f4a1234b4c81%7d&oid=359183&pg=1&rpp=4&pos=1&ft	(26.04.2017, 13.23)
Görsel 4.31	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/339681?sortBy=Relevance&ft=charcoal+drawing+without+a+master&offset=40&rpp=20&pos=57	(22.05.2017, 16.43)
Görsel 4.32	http://artmuseum.princeton.edu/art/exhibitions/2546	(28.11.2017, 13.40)
Görsel 4.33	https://faculty.history.wisc.edu/sommerville/367/367-033.htm	(28.11.2017, 14.49)
Görsel 4.34	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-images-portrait-handsome-young-man-beard-smiling-close-up-image34046729	(07.09.2017, 12.02)

	https://www.dreamstime.com/stock-photo-portrait-young-mansad-face-expression-gray-background-image88854700	(08.08.2017, 20.35)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-young-attractive-moody-woman-posing-alone-angry-upset-bad-mood-rage-face-expression-isolated-grey-background-image86343675	(08.08.2017, 22.12)
	https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photos-scared-image9956928	(08.08.2017, 16.21)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-human-face-expressions-emotions-portrait-young-adorable-redhead-woman-cozy-shirt-looking-calm-happy-lady-image81184101	(09.08.2017, 09.49)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-closeup-little-girl-surprised-face-asian-image63366337	(08.08.2017, 01.22)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-cute-little-girl-sad-expression-her-face-studio-photography-white-background-age-child-years-image63092177	(08.08.2017, 01.26)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-happy-smiling-young-woman-face-portrait-people-female-business-concept-image65610810	(08.08.2017, 00.51)
	https://www.dreamstime.com/stock-image-cute-scared-boy-funny-pulling-funny-face-isolated-white-image32742971	(08.08.2017, 00.55)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-shocking-news-emotional-man-expressing-amaze-face-can-t-believe-surprised-standing-white-isolated-background-studio-shot-image92523405	(09.08.2017, 16.08)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-business-man-angry-face-isolated-image55935508	(09.08.2017, 16.23)
	https://www.dreamstime.com/stock-photo-collage-joyfull-happy-face-expressions-white-background-image49028818	(09.08.2017, 16.02)
Görsel 4.35	FAIGIN, Gary, *Yüz İfadesine Sanatçının Tam Kılavuzu (The Artist Complete guide To Facial Expression)*, New York, ABD, 1990	
Görsel 4.36	http://malebeautyinart.tumblr.com/post/54481199178/le-desir-de-lautre-jean-clouet-french	(20.09.2017, 15.53)
Görsel 4.37	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/459373?sortBy=Relevance&ft=pencil+drawing&offset=300&rpp=50&pos=338	(05.05.2017, 17.40)
Görsel 4.38	http://www.sakipsabancimuzesi.org/sites/default/files/exhibitions/highlights/1931.jpg	(22.09.2017, 15.41)
Görsel 4.39	https://chawedrosin.files.wordpress.com/2008/03/inglucnb.jpg	(06.09.2017, 17.27)
Görsel 4.40	http://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=240	(23.09.2017, 17.34)
Görsel 4.41	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/408997	(24.09.2017, 23.08)
Görsel 4.42	https://artchive.ru/artists/2619~Frida_Kalo/works/202587~Avtoportret	(27.10.2017, 12.33)
Görsel 4.43	http://www.jeanaugustedominiqueingres.org/Self-Portrait.html	(06.09.2017, 17.14)

Görsel 4.44	http://gmk.org.tr/news/turkiyeden/ilk-kadin-illustratorlerden-ressam-sabiha-rustu-bozcali	(27.10.2017, 12.16)
Görsel 4.45	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/334312?sortBy=Relevance&ft=self-portrait&offset=20&rpp=20&pos=34	(25.09.2017, 01.35)
Görsel 4.46	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 4.47	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 4.48	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 4.49	Komisyon tarafından fotoğraflanmıştır.	
Görsel 4.50	http://www.louvre.fr/en/mediaimages/portrait-de-momie-image-player-multimedia	(29.10.2017, 20.51)
Görsel 4.51	https://www.ntv.com.tr/sanat/osman-hamdi-bey-tablolarinin-anatomisi-cozuluyor,ccDB_YqqmUW_Geuvg1MKdg	(29.10.2017, 20.49)

11.5. DESEN TEKNİKLERİ

Ünite Giriş Görseli	https://www.fandm.edu/art/studio-art	(02.12.2017, 15.19)
Görsel 5.1	http://www.the-athenaeum.org/art/full.php?ID=53849	(10.10.2017, 16.33)
Görsel 5.2	http://www.smk.dk/en/explore-the-art/search-smk/#/detail/KKSgb2920	(22.05.2017, 14.14)
Görsel 5.3	http://www.smk.dk/en/explore-the-art/search-smk/#/detail/KKS1969-233	(22.05.2017, 13.54)
Görsel 5.4	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/334488	(26.04.2017,13.38)
Görsel 5.5	http://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7bc805e02f-9832-4a8e-ad98-f4a1234b4c81%7d&oid=339660&pg=0&rpp=20&pos=1&ft=*	(26.04.2017, 13.54)
Görsel 5.6	https://www.gallery.ca/collection/artwork/sachsenhausen-frankfurt	(20.11.2017, 11.26)
Görsel 5.7	Komisyon Arşivi	
Görsel 5.8	http://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7bc805e02f-9832-4a8e-ad98-f4a1234b4c81%7d&oid=336782&pkgids=416&pg=0&rpp=20&pos=5&ft=*&offset=20	(26.04.2017, 13.59)
Görsel 5.9	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/338103	(16.06.2017, 15.13)
Görsel 5.10	https://images.metmuseum.org/CRDImages/dp/original/DP801424.jpg	(15.03.2018, 22.38)
Görsel 5.11	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/338770?sortBy=Relevance&ft=red+chalk+drawing+Jusepe+de+Ribera%2c&offset=140&rpp=20&pos=148	(14.11.2017, 13.19)
Görsel 5.12	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/00013701.jpg	(11.03.2018, 18.38)
Görsel 5.13	http://www.getty.edu/museum/media/images/web/enlarge/00005101.jpg	(11.03.2018, 18.40)

Görsel 5.14	http://www.the-athenaeum.org/art/full.php?ID=155894	(10.10.2017, 15.19)
Görsel 5.15	http://www.the-athenaeum.org/art/detail.php?ID=53886	(10.10.2017, 15.27)
Görsel 5.16	https://wcma.williams.edu/files/2016/12/Kollwitz_Selbstbildnis_web-1398x2000.jpg	(20.10.2017, 17.54)
Görsel 5.17	http://collection.smk.dk/#/en/detail/KKS1970-129	(22.05.2017, 16.54)
Görsel 5.18	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/459232	(23.05.2017, 15.58)
Görsel 5.19	http://p7.storage.canalblog.com/79/39/119589/118006784_o.jpg	(14.11.2017, 11.29)
Görsel 5.20	https://www.harvardartmuseums.org/collections/object/212688	(10.10.2017, 14.06)
Görsel 5.21	http://www.themorgan.org/rembrandt/print/179985#	(27.10.2017, 13.09)
Görsel 5.22	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/10043	(31.05.2017, 14.00)
Görsel 5.23	Uğur Kocaman, Öğrenci Çalışması	
Görsel 5.24	Eren Uysal, Öğrenci Çalışması	
Görsel 5.25	https://ids.lib.harvard.edu/ids/view/18204282?width=3000&height=3000	(14.11.2017, 11.31)
Görsel 5.26	Komisyon tarafından çizilmiştir.	
Görsel 5.27	http://williamhogarthtrust.org.uk/wp-content/uploads/2014/09/I-and-I-Pl-6-2.jpg	(14.11.2017, 11.51)
Görsel 5.28	http://www.lowell-libson.com/recent-sales/a-small-pool-with-willow-trees	(20.10.2017, 14.15)
Görsel 5.29	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/336166	(04.05.2017, 15.39)
Görsel 5.30	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/436124	(23.05.2017, 15.12)
Görsel 5.31	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/337586	(23.05.2017, 11.25)
Görsel 5.32	https://www.metmuseum.org/art/collection/search/343051?sortBy=Relevance&ft=pastel&offset=220&rpp=100&pos=238	(14.11.2017, 10.53)
Görsel 5.33	https://images.metmuseum.org/CRDImages/ep/original/DT1045.JPG	(09.11.2017, 22.58)
Görsel 5.34	http://www.metmuseum.org/art/collection/search/12571?sortBy=Relevance&ft=pencil+drawing&offset=250&rpp=50&pos=279	(05.05.2017, 17.40)
Görsel 5.35	https://www.vangoghmuseum.nl/en/vincents-life-and-work/van-goghs-life-1853-1890/looking-for-a-direction	(27.10.2017, 13.16)
Görsel 5.36	https://www.vangoghmuseum.nl/en/vincents-life-and-work/van-goghs-life-1853-1890/young-vincent	(27.10.2017, 13.14)
Görsel 5.37	https://www.vangoghmuseum.nl/en/125-questions/questions-and-answers/question-64-of-125	(27.10.2017, 20.42)
Görsel 5.38	https://vangoghmuseum.nl/en/collection/s0047V1962	(27.10.2017, 13.27)